

Min Livserindring!

fra 0 til 14 år.

d. 26-3-2006

Mit navn er Emma Marie Nielsen gift Madsen. Jeg vil her fortælle om mig selv, fra jeg blev født, og hvad jeg kan huske fra mit hjem, min familie og om de mennesker, jeg har mødt i min opvækst, og hvad jeg ellers har oplevet, dog er der visse ting, jeg vil undlade at nævne her.

Jeg blev født d. 24-12-1927, altså juleaften, på gården Kählershøj, som ligger 3 km syd for Lendum, mine forældre har altid sagt, at klokken var 17.30, da jeg kom til verden, men der står en anden tid i jordemoderbogen, jeg går ud fra, at hun har husket fejl. Min bror Julius har senere fortalt mig, at far kørte ud til Thorshøj i hest og vogn efter jordmoderen, så der har nok ikke været en jordmoder i Lendum på den tid. Da fødslen var overstået, kørte karlen, Harald Solsig, hende hjem igen, det måtte have været en kold køretur, jeg har læst i en avis fra dengang, at det havde sneet ret kraftigt nogle dage før juleaften. På "Nymark", som er en gård ved Løth, havde de en datter, der hed Inger, hun kom og lavede julemiddagen færdig, det var sovsen. Min mor fortalte mig, at jeg blev født med et stort mørkerødt hår og skreg af fuld hals, mine to ældste søskende Anna var 18, og Julius var 16 år.

Da mor fortalte Anna, at hun skulle have en lillesøster eller bror, nærmest græd hun og sagde, at hun syntes, at der var nok af rødhårede unger her, og Julius ville ikke se mig i den første tid, efter jeg var født, men Erna, som fyldte 14 år en måned efter, glædede sig hver gang, hun så mor sidde og sy de små trøjer og skjorter til mig, og under fødslen sad hun inde i stuen med de små søskende og var så spændt, så da hun hørte mig græde, følte hun sådan en glæde, at hun fik tårer i øjnene. Mor og far var jo klar over, at jeg vil blive født ved juletid, så det kunne nok lave en del forstyrrelse juleaften, så for at råde bod på det, var far kørt til Frederikshavn og havde købt to store dukker med tysk porcelænshoveder med rigtigt hår og lukkeøjne til mine to søstre Gerda på 10 år og Jenny på 8 år, og lillebror Rudolf på 5 år fik en rød snurretop. Hen på aftenen tændte far lysene på juletræet, og lidt efter kom han ind og gik hen til de to små piger, medens han holdt hænderne bag på ryggen, og han spurgte først Jenny hvilken hånd, hun ville have, hun fik så en dukke med gult pandehår, og Gerda fik en med sort pandehår, ja nu var der to små piger, der blev meget glade denne juleaften foruden søster Erna. Engang spurgte jeg hende, hvad hun

havde fået i julegave den aften, ak det kunne hun ikke huske, for hun var så lykkelig for den lillesøster, så det var den største gave, hun havde fået.

Den næste dag var Erna inde i soveværelset for at se sin nye lille søster, og hun fik lov til at bære mig, medens hun gik frem og tilbage, indtil mor sagde, at det var nok bedst, at jeg blev lagt ned i vuggen igen, for ellers blyver do nok for træt i din arm Erna.

Da mor ventede mig, havde hun ingen vugge eller nogen form for babytøj. Der var sket det sørgelige, at i 1925 havde mor født en dreng, som døde et døgn efter. Han havde slugt fostervandet, så mor havde den frygtelige og sørgelige oplevelse at høre det lille væsen kæmpe med døden. Jeg er sikker på, at i dag ville det ikke have endt med døden. Mor havde givet vuggen og alt børnetøjet til en familie, der fik mange børn, og hvor pengene var små, og nu nærmede hun sig de 40 år, så hun mente ikke, at hun ville få flere børn. Men sådan skulle det ikke gå. De havde nogle bekendte, som havde en gård nær Lendum, der hed Nørregård, de havde også en stor børneflokk. Johanne, som konen hed, tilbød mor, at hun måtte låne hendes vugge, så var den sag klaret.

I juleugen kom vores faster Ellen fra Frederikshavn og var et stykke tid. Nu blev der snakket en del om, hvad jeg skulle hedde, men det havde mor bestemt for lang tid siden, nemlig i 1921, da de rejste fra Duluth og hjem til Danmark. Far havde en kusine, som hed Emma, og da mine forældre tog afsked med familien, sagde mor til Emma, at hvis hun fik en lille pige, skulle hun kaldes op efter hende, da hun altid havde været så sød og flink i de 11 år, de havde boet i Duluth, så den sag var for længst afgjort. Efter nytår kom hjemmeslagteren Marinus Lilheden fra Stenhøj, han havde slagtet to grise hos os lige før jul. Mor bød ham på kaffe, lidt efter græd jeg inde i soveværelset, Marinus Lilheden siger da: ”nåh hår i fremmed”. Hvortil mor svarer: ”nej vi hår bære bekommet os e bitte pie juleavten”. ”Jamen ka det pas, du va da u og ta bløv frå to gris ugen før jul.” Dertil siger mor: ”åh ja, maj holde da in op med å bestil noe, fordi ma ska ha a bitte”. Nej, mor var absolut ikke pylret med sig selv.

Jeg blev døbt d. 5. august 1928 i Lendum kirke af provst Jensen og fik navnet Emma Marie Nielsen. Min mor havde en halvsøster, som hed Anne. Hun var gift og boede i København, hun havde ingen børn, så hun skriver til mor, om hun måtte bære mig til barnedåben og dermed være min gudmor. Det fik hun lov til, og det skulle så vente til august, når de havde ferie. De kendte et ægtepar, manden var ingeniør, de ville så gerne med en tur på landet og kom derved med til min barnedåb. Jeg havde et ret stort hår, så moster Anne syntes, jeg skulle have en sløjfe i håret, men det ville mor ikke have, så jeg fik dåbshue på, den har jeg desværre mistet. Moster Anne og onkel

Thorvald og ingeniørparret gav mig en tretårnet ske med mit navn, dåbsdato og år indgraveret.

Moster Anne spurgte mor, om ikke hun måtte få mig, du har jo mange børn Marie. Nej, sagde mor, man føder ikke børn for at give dem væk. Jeg sagde til mor, at havde hun gjort det, ville jeg aldrig have tilgivet hende.

Onkel Thorvald arbejdede ved havnen som kullempær, han var en dårlig forsørger og en værre sut, han kunne til tider tage en tår over tørsten, det var ikke godt for økonomien. Moster Anne sørgede for, at de kunne bo frit i deres lejlighed i Ungarnsgade ved at vaske alle trapperne i opgangene i det store kompleks og hjalp viceværten med forskellige ting, for moster Anne var ikke bange for at slide for det daglige brød.

Erna var som sagt meget glad for alt, hvad der vedrørte mig, da jeg var lille og ikke mindst at vaske mit tøj, så når hun gik hjem fra skole, glædede hun sig til at komme hjem og vaske babytøjet, men en dag hun kom hjem, havde mor vasket tøjet, så Erna blev frygtelig skuffet. Mor siger da: ”jamen bitte Erna, a ku jo inns vint længer for det er jo så svæjt å få tøve tørt i dej hær vinter”.

I mit første år havde vi en karl, der hed Alfred, og en dag Jenny havde lagt mig til at sove ude i haven, kom Alfred forbi haven og sang og fløjtede højt. Jenny for ud til ham og bad ham om at være stille, da hun lige havde fået mig til at sove, hvortil han siger: ”det er da svæjt ska det vare så stil for dej bitte tøs ka sov”, men Jenny var hurtig i replikken og siger til ham: ”ska do skrol så høvt, så ka do go u i kostalden å skrol”. Så blev der ikke sagt mere om det.

De to store dukker, som Gerda og Jenny fik i julegave, da jeg blev født, sad på en hylde på buffeten inde i den pæne stue, og jeg fik at vide, at det var strengt forbudt at røre dem, men da jeg var ca. 3 år, blev jeg væk en aften. De fik alle travlt med at lede efter mig, og da de kom ind i et af kamrene, kunne de høre et værre pusten henne i en seng. Jeg havde i mørket gemt mig under dynen i en seng med en dukke i hver arm. Det morede dem så meget, at de glemte at skænde på mig.

Vi havde i mit hjem to aflange billeder i guldrammer. På det ene stod en pige og på det anden en dreng, det var nogle, min farfar havde givet mine forældre. Jeg syntes, de var så søde, og en dag far kom ind i stuen, havde jeg taget dem ned og sad med dem i kurvestolen og knugede dem ind til mig, og da far siger: ”jamen Emma dog”, svarede jeg: ”de er min sø bitte venner”. Det rørte min far så meget, at han huskede det mange år efter.

Disse to aflange billeder med pigen og drengen, som mine forældre havde fået af min farfar, var jeg jo blevet meget glad for som lille, og det havde far som sagt ikke

glemt, og mange år efter, da jeg var blevet gift, og jeg en dag var på besøg, siger far til mor: ”du ved nok, der er noget Emma skal ha”, mor kom så med de to billeder. Da var det mig, der blev rørt, i dag hænger de på væggen i vores entre.

Da jeg var 3-4 år, havde vi en karl, der hed Kristian Musi. Han var fra et sted, der hed Mosen, han var en meget flink karl, jeg var meget glad for ham, han gav mig sine konfirmationstelegrammer. Han havde som soldat været dragon, og fra den tid havde han en skrå hue, der var lavet af lyseblå bomuldsstof og påsyet hvide bånd og en snor med en hvid kvast, der hang foran, den fik jeg. Desværre har jeg også mistet den, heldigvis har jeg huen på en sommerdag, hvor vi bliver fotograferet i haven i Kählershøj. Da Kristian Musi var inde på efterårsmanøvre og var hjemme en søndag på orlov, besøgte han os, og da Julius skulle ud og skære roer til køerne, gik Kristian med ud og hjalp ham, det foregik uden for kostalddøren, og tæt ved var der en ensilagekule, den var næsten fyldt med regnvand. Da jeg nu var så glad for Kristian, gik jeg med dem derud, og lidt efter morede jeg mig med at kaste sten i kulen, for det lød jo sjovt, når det plumpede i vandet, men jeg blev så ivrig med at løbe frem og tilbage med sten, så jeg rendte ud over kanten og faldt ned i vandet. Jeg skreg højt af skræk, og snart var Julius og Kristian der og fik mig op. Jeg kan huske, at Julius råbte til mig, at jeg ikke skulle græde. Det næste jeg husker, var at jeg sad på gårdspladsen, og det lugtede så frygteligt omkring mig, Dernæst sad jeg inde på køkkenbordet, og mor vaskede mig. Derefter kom jeg i seng, det var jeg ikke så glad for.

Det var også, da Kristian Musi tjente hos os, at jeg foldede mig ud som en god gymnast. Jenny havde gymnastik i skolen, og hun kom hjem og viste en del øvelser. Det syntes jeg var sjovt, så jeg lagde mig på gulvet på maven og tog med begge hænder fat om anklerne og vuggede op og ned med en vældig fart, og det beundrede de voksne, da jeg var så lille, så når der kom nogen på besøg, skulle jeg gerne optræde, men da de ofte lo af min opvisning, blev jeg flov og ville ikke gøre det mere, men en sommer, da moster Anne og onkel Thorvald kom på ferie, ville de gerne se, hvor dygtig jeg var, men det ville jeg ikke, når de så på mig. ”Jamen”, siger moster Anne, ”vi går ud, medens du vugger på maven” De gik så ud, og jeg gik straks i gang, men så opdagede jeg, at de stod og kikkede ind af vinduet og grinede. Jeg blev ked af det og græd, men jeg blev ved med at vugge på maven, så de hylede højt af grin, derefter var jeg for stedse færdig med at optræde for nogen.

Mange år efter besøgte Holger og jeg Kristian Musi på hans gård i Sindal, og han spurgte mig, om jeg var lige så god til at gøre gymnastik, som da jeg var lille, og til Holger sagde han, at han aldrig havde set et barn så lille være så god til at gøre gymnastik, som jeg var, dengang han var karl i Kählershøj.

Erna var den af mine store søskende, som viste mig stor kærlighed, da jeg var lille. Jeg kan huske, at når jeg fulgte med hende ud i marken, holdt hun mig i hånden, og så sang hun, og jeg lærte dermed at synge forskellige sange og viser, som var den tids popmelodier. På det område var jeg også lærenem, jeg kan huske en sang, der hed "Lille Katrine smil lidt til mig". Erna sagde til mig en dag, at når vi gik forbi "Rosendahl", måtte vi ikke synge så højt, for konen, der hed Katrine, kunne tro, at det var hende, vi sang om, så jeg lo lidt og sagde, at det skulle jeg nok lade være med. Jeg følte mig så nært knyttet til Erna, at da hun tog ud at tjene, da jeg var 5 år, blev jeg så ulykkelig af længsel, at dagen efter hun var rejst, vågnede jeg op om morgenen og satte mig op i sengen og hulkede, medens jeg sagde, om ikke Erna kom hjem igen. Mor trøstede mig og sagde, at Erna kom nok snart hjem.

Selv om min ældste søster Anna ikke var videre begejstret, da jeg blev født, kunne hun alligevel gøre mange ting for mig nu og da. Da jeg var 4 år, syntes hun, at jeg skulle til en fotograf. Mor havde syet en lyseblå sommerkjole, den var pyntet med en roset lavet af hvide silkebånd, og jeg havde brune laksko. Jeg kan huske, det var en sommerdag med fin sol. Anna havde lånt en cykelstol til at sætte på styret, og så cyklede hun med mig til Frederikshavn, hvor jeg blev fotograferet hos en fotograf Steffensen. Det var første gang, jeg kom til en fotograf, så jeg kan takke hende for, at jeg i dag har et godt billede, fra jeg var barn. Anna havde som ung pige plads i huset hos en fabrikant Bostrup i Aalborg, de havde en datter, der hed Grethe, der var nogle år ældre end jeg. Deres familie var ret velhavende, og da Grethe var enebarn, fik hun meget legetøj, men somme tider syntes fru Bostrup, at det var for meget, så lagde hun noget af det væk. Da hun hørte, at Anna havde en lillesøster, lavede hun en stor pakke, som Anna havde med hjem til mig med forskelligt legetøj, der var dukker, tøjhund og kat, nissemand, to små tasker og en lille pung og en stor flot bold. Jeg blev ellevild af glæde, så meget legetøj havde jeg aldrig før fået på en gang.

Min søster Gerda var også en god og meget følsom pige, hun var meget hensynsfuld, jeg tror nok mere end de fleste. Alle vi søskende var enige om, at Gerda var den bedste af vi søskende, for hun var også meget retfærdig, derfor blev hun elsket af os alle. Jeg kan huske en dag, hvor hun kørte mig i en lille trækvogn hen til Lendum, sådan en blev også kaldt en legevogn, jeg havde nok været ca. 3 år. Vi skulle ind og købe rugbrød hos bager Johansen, det må have været ved påsketid, for i butikken lå på hylden i en glasmontre små hvide sukkeræg pyntet med kulørt glasur. Gerda købte sådan et påskeæg til mig og rystede det ved mit øre, så jeg kunne høre, at der var noget inde i ægget, og så skulle jeg bide et stykke af, og der i ægget var der en lille ring med et ravhjerter, som Gerda satte på min finger. Jeg blev meget glad for ringen, og havde den i mange år, men nu er den forsvundet som flere af tingene fra den kære barndomstid.

Da jeg skulle koppevaccineres var jeg 5½ år, og da trak Gerda mig igen i den lille vogn hen til Lendum, det foregik på kommuneskolen d. 13. maj 1932 og blev foretaget af kredslægen Henriksen. Skolestuen var fyldt med voksne og børn. Vi børn blev stillet op i en lang kø, der var en sygeplejerske, som hjalp lægen. En stor pige, som stod foran mig, begyndte at skribe højt, da lægen tog hendes arm. Da det blev min tur, sagde jeg ikke et knyt, pigen fortsatte med at hyle, lægen sagde til hende: ”se den lille pige siger ikke noget, så skal så stor en pige skamme sig for at skribe sådan”, men hun havde nok på forhånd været bange, hvad jeg ikke var. Gerda havde fortalt mig, hvad der skulle ske, og når hun sagde, at det ikke gjorde ondt, så var jeg også sikker på, at det passede. Da vi var næsten hjemme igen, mødte vi en nabo, som sagde til Gerda, at vi hellere måtte gå op over marken, for et stykke ude af landevejen kom der to mænd, der var fulde, og da vi så gik oppe på bakken, kunne vi se to mænd komme slingrende nede på landevejen med armene om hinandens hals, medens de skrålede himmelhøjt, de havde det sikkert skønt.

Jeg husker en vinterdag, hvor jeg stod og kikkede ud af vinduet og så mine store søskende lege ude i sneen. Jeg plagede for at komme ud, så det endte med, jeg fik lov. Jeg blev pakket ind i tæpper i en kane, min farfar havde lavet til mine søskende, da mine forældre var kommet hjem fra Duluth, den var med rygstød og sider. En af mine søskende trak kanen, men det varede ikke længe, før jeg kom til at fryse, og så måtte jeg ind igen, og jeg græd, for jeg frøs om fingrene, så far rullede mine fingre mellem sine, til de blev varme, så denne snetur var ingen succes.

Da jeg var 4 år, var vores fætter Kaj fra Hjeds karl hos os, han var meget mild og rolig, jeg kunne godt lide at snakke med ham, men det var nok mest mig, der førte samtalen, og engang Kaj var i færd med at ordne nogle vognhjul, gik jeg hos ham og snakkede uafbrudt, og da mor kom forbi og hørte min snakken, tyssede hun på mig, men Kaj sagde, at det gjorde ikke noget, han syntes, det var helt sjovt, alt det jeg gik og fortalte, jeg var nok det, man kaldte gammelklog. Kaj fortalte mig mange år efter, at når han dengang kom hjem til os, så sagde jeg: ”nej! nu kommer stuer vældige Kaj”. Han syntes, det var sjovt, at sådan en bitte pige kunne bruge sådan nogle ord.

Min søster Anna blev elev på Restrup højskole i 1930, og en søndag, hun kom hjem på besøg, havde hun en del lodsedler med fra ungdomsforeningen D.S.U., som hun var medlem af. Der blev købt en til hver af vi 4 piger, og da numrene blev udtrykket, var jeg så heldig at vinde en pyntedukke af celluloid i en fin lyserød hæklet kjole og hue. Den måtte jeg ikke lege med, så den kom til at sidde på mine forældres senge. Vi havde hver især valgt en lodseddel, så for at det skulle gå ærligt til, havde Anna skrevet vores navne på hver lodseddel, jeg har den endnu, men den har fået mén af

tidens tand. Sådant en dukke kaldte man en pyntedukke, så det var ikke legetøj. Anna havde lært sin tilkommende mand Helge at kende, medens hun gik på højskole. Helges far udrugede kyllinger, det var hvide italienere, så hvert forår købte mor 200 stk. Mor havde et ret stor hønsehold, hun var medlem af Dansk Andel Ægekspor. Der blev holdt mange forskellige kurser på højskolen, og da mor gjorde meget ud af at passe sine høns, opfodrede Helges forældre mor til at deltage i et fjerkræskursus, der blev holdt på skolen, det startede torsdag d. 4. august og sluttede søndag d. 7. august 1932, det var også noget, mor lærte meget af. Da de begyndte at tale om, at mor skulle ud til Restrup, blev jeg meget ked af det, for jeg var ikke vant til, at mor tog hjemmefra, så mor fik Jenny til at cykle hen til sæbehuset i Lendum og købe en ting til mig, og Jenny købte et lille gult dukkekaffestel. Jeg kan huske, da det blev pakket ud af en kasse med træuld, lugtede det så stærkt af sæbe, så jeg fik helt kvalme, jeg blev aldrig rigtig glad for det kaffestel, for det mindede mig altid om, da mor skulle til Restrup, for selv om det kun var i 4 dage, så var det som en hel evighed for mig.

Når jeg i dag køber stedmorblomster, minder den dejlige duft, de har, om en tid, da jeg var en bitte tøs, for hvert forår blev der hos et gartneri i Hjørring bestilt flere kasser med stedmorplanter i alle mulige farver, og når de så kom, gik Julius straks i gang med at plante dem ud i de forskellige bede i haven. Han lagde sig ned på knæ, og jeg lagde mig ved siden af ham, for jeg syntes, det var spændende, det Julius lavede, så jeg fik en vældig lyst til at være med i arbejdet, men det var nok ikke den bedste hjælp, jeg kunne komme med, så Julius siger til mig: ”hvis no do vil være sø Emma åh la vær mæ å pil ved blomsterne, så ska do nok fo non no a er far”, så da Julius var færdig med at plante, fik jeg lov til at sætte nogle planter et sted, det var mine egne, som jeg kunne se på og nyde.

Da jeg var 4-5 år lærte Jenny mig at sy på pap. Mor købte sæbespånner i Brugsen, det hed Nap og var i papæsker beklædt med rødt papir, som blev fjernet. Der var nu noget pænt hvidt pap, som Jenny klippede firkanter af og tegnede små motiver på, så prikkede hun huller med et vist mellemrum og lærte mig, hvordan jeg skulle brodere med kulørt brodergarn i disse huller, så jeg derved lavede små billeder. Det samme har jeg lært mine egne børn, da de var små, og mine to dagplejebørn Jonas og Peter, og ligeledes mit barnebarn Lise, men min søde Jens har jeg jo ikke haft her i det daglige, så jeg har ikke haft mulighed for at give ham den undervisning. Det røde papir, der var om æsken, brugte mor til at farve forskellige ting med. For eksempel havde jeg en lyserød silkekjole, når den blev noget bleg, kogte mor en kedel vand og lagde noget af det røde papir i et fad og hældte det kogende vand på, så gik den røde farve af papiret. Derefter blev kjolen lagt ned i det røde vand et stykke tid. Efter sådan et bad blev kjolen fin lyserød igen, jeg må nok sige, at genbrug var ikke en ukendt ting i min barndom.

På vej til Lendum lå der et husmandssted, der hed ”Kærvang”, der boede et ægtepar, der hed Anton og Kirstine Tirup, de havde 3 børn, og den yngste hed Edith og var på alder med Jenny, så de to gik i skole sammen. Hun var en god pige, hun var meget glad for mig, da jeg var lille, hun havde jo ingen små søskende, så jeg tror, hun betragtede mig som en lillesøster. Det første, jeg husker om hende, var, da jeg var ca. 2-3 år, hvor hun en dag kom og hentede mor, Jenny og mig til eftermiddagskaffe hos hendes mor, det blæste en del, og jeg havde en hvid angora hue på, som fløj af. Edith gav mig den på igen og gav mig et nys, jeg blev så glad, at jeg råbte højt til mor: ”mor! mor! Edith ga mæ minn jup på å nys mæ”. Edith var en kærlig pige, jeg havde en gammel slidt kludedukke med blikhoved, som var meget skrammet, så engang Edith kom og legede med Jenny, tog hun den med hjem og lavede den så fint i stand. Hun syede en ny krop og malede hovedet så flot og syede tøj til den, så den var som en helt ny dukke igen, da var der en, der blev glad. Hun gav mig en lille lyserød kommode med tre små skuffer og et lille strygejern på fod. Edith fandt også engang på, at jeg skulle med hende hjem og sove en nat. Jeg længtes noget efter mor, men Edith forstod at lege med mig, så det gik helt godt. Næste dag kom hendes far ind i stuen og drak kaffe, han siger noget drillesnak til Edith, som jeg nu ikke husker, hvad var, men Edith skældte ud og sagde, at sådant noget måtte han ikke sige, så grinede han frækt. Edith havde livstykke på, og hun bad ham om at knappe det bag på ryggen, og da han var færdig, gav han hende et klask i enden, hun lo højt, det undrede jeg mig meget over, for jeg var ikke vant til sådan en form for skæmteri i mit hjem. Min far var meget anderledes over for vi børn, han tænkte meget på, at vi skulle have respekt for ham.

Edith havde en hvid hund, der hed Molly, en grønlandsspids, den var både en god og klog hund, den legede hun meget med, den forstod alt, hvad hun sagde til den. Når hun var oppe og lege med os, havde hun Molly med, den var gode venner med vores hund Tonny, som også var en grønlandsspids. Når Edith skulle hjem, kaldte hun på Molly, og den sprang op på hendes bagagebærer, hvor den sad, medens hun cyklede hjem, jeg kan huske, hvordan vi sammen med mor stod og morede os over den kloge hund. Edith havde en lille dukkevogn, og når hun havde pakket dukken ned i vognen, spændte hun Molly for vognen, og så trak den vognen pænt rundt omkring, men en dag gik Ediths far oppe i marken, og da han så, hvordan Molly trak rundt med vognen, kom hans drillesyge op i ham, og han fløjtede på Molly, så hun for af sted med fuld fart op til ham, så dukke, pude og dyne røg ud til alle sider, og Edith græd og skældte ham ud, men han grinede bare. Alle de drillerier var nok ikke så ondt ment, for han var meget glad for sin pige. Edith blev syg af tuberkulose og blev indlagt på Hjørring sygehus, og Jenny var henne i sæbehuset og købte en lille dukkeseng med en lille dukke, som hun havde med op til Edith, der blev fortalt, at

hendes far var meget ulykkelig over, at hans pige var blevet syg, dengang var der mange, der døde af den sygdom, men Edith blev rask.

Molly var jo en hunhund og fik hvalpe, medens vores fætter Villy tjente hos os, og da hans forældre, onkel Ernst og tante Marie i Hjeds, gerne ville have en hund, syntes han, at de skulle få en af Mollys hvalpe, for han havde hørt så meget godt om hende, så de fik en hvid hunhund, der fik navnet Ulla. Fars broder Julius havde vognmandsforretning i Stenhøj, og onkel Ernst var fars ældste broder, så det blev bestemt, at vi alle skulle køre ud til Hjeds en søndag med Ulla, mor sad med Ulla, og pludselig blev den køresyg og kastede så frygtelig op, vi syntes alle, at det var så synd for lille Ulla. Den fik det meget godt hos onkel Ernst og tante Marie, og den blev rost meget, for den var en god og klog hund lige som sin mor, den havde fået et hjem hos dyrevenner.

Jeg vil her fortælle noget mere om Jenny og Edith, de var det, som man i dag vil kalde meget kreativ anlagt. Man må huske på, at dengang omkring 1930 var der ikke noget, der hed, at børnene i skolen fik undervisning i formning, pigerne fik lidt undervisning i at strikke og brodere af en af byens husmødre, så det var ikke noget, der rakte så vidt, de var begge to gode til at tegne. Jeg kan huske, et år til jul blev de enige om at hækle nogle hvide pyntestykker, der skulle lægges på kanten af ryggen og enderne af chaiselongen. Dem ville de give deres mødre i julegave, og de sagde til mig, at jeg endelig ikke måtte fortælle mor om de ting. Jeg syntes, det var spændende, at jeg havde sådan en hemmelighed sammen med dem, så jeg skulle nok tie stille. Jeg har nu fået at vide, at Edith blev gift med en post og boede i Elling, hun døde en gang i 1990'erne. Hendes mand kom hjem en dag og fandt hende død i en stol, hvor hun sad med et strikketøj i hænderne. Det fortalte mig, at Edith stadig var flittig med at lave håndarbejde helt ind i døden.

Da jeg var omkring 4 år, skete der også en kedelig ting med mig, som min ellers søde søster Gerda blev involveret i, grunden til dette uheld var Gerdas lyst til at drille, hun var ikke ond, og alligevel gik det galt. En aften hvor hun havde været ude og malke, kom hun ind i køkkenet for at hælde noget mælk op i et fad, og så siger jeg til hende: ”uh do løsser så lie”, hun griner og tager fat i min hånd, og da jeg vil trække den til mig, holder hun godt fast, så håndleddet gik af led, og jeg skreg af pine. Gerda blev jo ked af det, men jeg kom til at gå med den sådan i nogle dage, men om søndagen blev der ringet efter lægen, for vi skulle ned til onkel Sigvard og tante Julie i ”Ryet” om eftermiddagen, lægen var doktor Bjerregård i Frederikshavn. Inden han kom, sagde Rudolf til mig, at lægen havde en stor kniv, med den ville han skære min hånd af. Hans drillerier var gerne ondskabsfulde, jeg havde aldrig set en læge, så da han bankede på døren og kom ind i stuen og satte sin taske hårdt på bordet, raslede instrumenterne i tasken, jeg skreg højt af skræk og tisede i bukserne, jeg løb ud i

køkkenet og tog Gerdas hånd og sagde: ”kom Gerda”, men hun var bange for, at han ville skælde hende ud, så hun ville ikke med ind i stuen, men lægen siger til mor, at hun skulle tage mig op på skødet, og med et let greb satte han hånden i led, det var ganske smertefri, så jeg var glad, da det var overstået. Jeg tror nok, at lægen var noget sur over, at far og mor havde ventet til søndag med at ringe efter ham, så han skulle op på landet på en helligdag, der var jo 18 km fra Frederikshavn og op til os, men de havde nok troet, at det kunne ordne sig selv.

Min første sommer, hvor jeg var ½ år, fik vi en feriedreng fra København, han var 7 år, han kom hver sommer i sin skoleferie, indtil han blev konfirmeret, han hed Alfred. Der var en hel del begyndervanskeligheder, som vel nok kom af, at han aldrig havde været vant til at omgås dyr, hans forældre boede dengang i et arbejderkvarter på Frederiksberg, så hans liv havde hidtil været i en baggård. En dag rendte han efter nogle kyllinger med mors træsko på, og derved kom han til at træde en kylling ihjel. Hans bemærkning dertil var, at han syntes, det så sjovt ud, når de løb. En anden gang gik han ind i en grisesti og piskede løs på nogle leveringsgrise, så de for rundt i stien, da far så det, fik han en ordentlig opsang, for kødet kunne blive stribet af slagene. Vi havde på samme tid en forkarl, der hed Alfred, det kunne nok give en hel del misforståelser, men mor fandt snart ud af at løse det problem, for karlen kaldte hun Alfredkåli og drengen for Alfredknætsi. Hans yngre bror kom på ferie hos vores onkel i Stenhøj, men han var det meste af tiden hos os, vi havde det frit, og der var mange at lege med, i Stenhøj var der kun min kusine Olivia, og hendes forældre var ikke just børnevenlige. Alfred og Ib var frygtelig frække og uopdragne, de sad ved bordet som nogle svin, det hele drejede sig om at få først og mest at æde, som de sagde, men mor undte dem det godt.

Ib holdt hurtigt op med at komme til Stenhøj, men hos os kom Alfred stadig som voksenalderen, og ligeledes hans forældre, søster og Ib kom jævnligt på ferie, for Kählershøj var et åbent hus og et godt madsted. Det første år Alfred kom, opdagede mor nogle dage efter, han var kommet, at han havde lus, det undrede mor sig meget over, for han var pæn og ren i tøjet. Året efter var det galt igen, mor spurgte så Alfred, om han sad sammen med nogle børn på skibet. Alfred fortalte, at om natten, når de sov, lå de på bænkene med hovederne mod hinanden, så kan man nok tænke sig, at lusene havde fri adgang fra den ene til den anden. Mor sagde til Alfred, at det skulle han lade være med og heller ikke bytte huer med nogen på skibet, det holdt han så op med, og dermed blev vi denne luseplage kvit. Jeg tror nok, at den glubske måde Alfred og hans bror Ib optrådte på ved spisebordet kom af, at de i deres hjem fik deres mad delt ud til hver især, hvad deres mor fortalte min mor engang, så når de kom ud andre steder, kastede de sig over maden som sultne hunde. Engang, da der blev sat en stor skål med rødbeder, greb Alfred skålen og hældte det halve på hans tallerken og rakte skålen over til Ib og sagde, at nu kunne han tage resten, men Jenny

blev gal og greb skålen og sagde: ”I sidder som nogle svin ved bordet, må I også gøre det i jeres hjem”.

Alfred var ellers meget solidarisk med vi søskende, når han var med os ude ved fremmede, et år, hvor han var med nogle af mine søskende på skoleudflugt, sad et par frække knægte og generede dem, så rejste Alfred sig op og gik hen og stak en knytnæve op under næsen på den ene og spurgte, om han ville lugte lidt til fars blomst, det gjorde dem målløse, så der blev ikke sagt eller gjort flere frækheder under den udflugt, han duperede dem med sit kvikke københavner sprog og sin frygtløse optræden. Da de var hjemme igen, morede hele familien sig, og Alfred var dagens mand i skysovs. Alfred var en flittig og meget tjenstvillig dreng. Når det om sommeren blev tid til, at far tog i mosen med karlene og lavede tørv, fik Alfred lyst til at komme med, og da han blev stor nok, fik han lov, der blev snakket om, hvordan han hang i, og når han kom hjem fra mosen, var han hel sort i hovedet, han havde en meget lang tunge, og når han lod tungen glide rundt om munden, lignede han en neger med en stor rød mund til megen morskab for vi andre.

En gang skulle Alfred køre med giggen til Lendum efter nogle varer, det var med hesten Blakke. Da han kom hen til Brugsen, smed han tømme over hestens ryg og gik ind i butikken, hvor han i lang tid pjattede med kommisernerne, da han endelig blev færdig til at skulle hjem, blev han mere end overrasket, for Blakke var gået hjem. Derhjemme havde mor set ud af stuevinduet, at Blakke stod med giggen ved hestestaldøren, hun undrede sig over, at Alfred ikke kom ind. Lidt efter kom han godt svedig ind i gården og var meget slukøret, mor fortalte ham, at han skulle binde hesten til et af de træer, som stod foran Brugsen, der blev han en erfaring rigere. Måske var det ved denne lejlighed, at han med sit pjatteri med kommisernerne mødte sin overmand. Da Alfred var kommet med en hel del vittigheder og pral, siger en af kommisernerne: ”Jeg kender nok din far, det er ham med det rødternede overskæg”, da blev Alfred stum, efter den tid ville han ikke handle med sådanne en fræk person, det morede dem alle i Brugsen.

Alfreds mor fortalte, at hvert år lang tid før sommerferien gik Alfred og glædede sig og sagde, at nu skulle han snart over til sit hjem i Jylland, og når dagen kom, hvor han skulle rejse hjem igen og skulle sige farvel, så faldt han mor om halsen og hulkede højt, så vi børn græd med, forinden havde han givet mig en tom bolchedåse, som han havde tømt i sin ferie uden at give vi andre et stykke, jeg snusede i dåsen og nød duften som manden på risten. Alfreds mor fortalte engang Erna, at hun hver sommer havde købt en dåse bolcher, som Alfred skulle give vores mor, dem skulle vi alle nyde godt af. Da Erna fortalte, at vi så kun den tomme dåse, blev hun godt gal over sådan en frækhed. Han var noget af en sammensat natur.

Min mor var en, der kunne finde anvendelse for næsten alt, så når jeg havde snuset et stykke tid og tabte interessen for dåsen, gjorde mor den ren og kom forskellige krydderier i dem, og så blev de stillet op på en hylde i køkkenet, de pyntede fint der.

Vores karl Alfred var også noget speciel, han var ikke just dum, men snarere lidt naiv, en dag, hvor der blev talt om, hvor hurtigt man kunne gøre en tur til Lendum, siger Alfred, at han kunne nok cykel til Lendum og hjem igen på 3½ minut, nej sagde mor, det kan du ikke. Alfred for ud og tog cyklen og cyklede af sted, der gik et stykke tid, inden han var hjemme igen, og da han kom ind i køkkenet, smed han noget på bordet og faldt hen over bordet og råbte 3½ minut, mor måtte holde på latteren. En gang siger mor, at da hun boede i Amerika, var hun blevet spået, at hun skulle blive rig, men det er vist ikke noget, man skal tro på, hvortil Alfred káli siger: ”ja a søns no nok mæ ka a sæej, at do er bleven sånt jævn valhavi”, det var nu heller ikke helt forkert.

Nogen tid før uheldet med mit håndled var jeg med mor henne på gården Nymark i Løth, deres datter Inger skulle sy en frakke til mig, frakken var af lys twiitt, den blev rigtig pæn, Inger var meget god til at sy, og en dag, da jeg skulle hen og prøve frakken, var Jenny med mig. Inger hjalp også til med arbejdet på gården, og da vi skulle vente lidt på Inger, kom hendes mor Marie ind til os med hjemmebagt småkager og saftevand. Medens vi sad og spiste småkager, fik jeg øje på en småkage i skålen, en marengs som vi kalder kys, den lignede en lille mand, og jeg tænkte, den ville jeg have, når jeg var færdig med den, jeg havde i hånden, men så tager Jenny kagen, og jeg råbte højt: ”nej dæj vil a ha”, ”hys”, sagde Jenny, og vi blev begge to helt flove, men Marie Nymark siger stille: ”jamen bitte Emma dæj må do da nok fåe, do tår bære e nan, in også Jenny”, så vi fortsatte med at spise de gode småkager, til Inger var færdig og kunne prøve frakken på mig.

Et år var vi til juletræ i Øster Vrå, Gerda løftede mig op, og medens hun stod med mig, kom en kone hen til os og snakkede med Gerda, hun sagde også noget til mig. Gerda havde en perlekæde på med blå perler i forskellige faconer, jeg blev så genert, at jeg gav mig til at rykke i perlekæden, og pludselig sprang snoren, og alle perlerne fløj rundt på gulvet, nogle børn hjalp med at samle dem op, og Gerda puttede dem i sin taske. Der blev delt godteposer ud til børnene, og da jeg havde spist lidt af min pose, kom der en pige og ville lege med mig, så jeg satte min pose på bænken. Da jeg noget senere gik hen til bænken efter posen, var den væk, så der var nok en, der fik sig noget ekstra slik, så jeg blev noget ked af det. Pludselig kom der en mand ind i salen, han var i nissetøj og havde en stor sæk med, han tog æbler op af sækken og kastede dem ud i salen, og børnene for rundt for at tage disse æbler op. Pludselig ramte et æble mig oven i hovedet, og en stor dreng greb det, og jeg gav mig til at græde, for det gjorde ondt i mit hoved, men æbler fik jeg ikke nogen af. Efter denne

julefest blev der sagt, at det var en dum måde at give børn æbler på, for det var kun de store og stærke børn, der havde fået glæde af denne æblekastning, så jeg kan tænke mig, at det var sidste gang, at uddeling af æbler skulle foregå på denne måde til juletræsfest i Øster Vrå.

En af min fars brødre onkel Sigvardt og hans kone tante Julle (Juliane) havde en lille landejendom, der hed ”Ryet”, som lå nær ved Frederikshavn. Oppe fra bakken, hvor ejendommen lå, var der en flot udsigt ned til Frederikshavn. Da jeg var barn, besøgte vi dem en gang om året, vi kørte ned til dem i hestevogn, i en der hed chabang, hvor der var god plads. Vi var mange, og de var mange, så vi fyldte godt i det gamle lavloftet stuehus, men der var hyggeligt, tante Julle var meget gæstfri, hun fortalte mig engang, at da jeg var helt lille, rejste jeg mig op i vognen, når vi kørte ind og råbte højt: ”tante Julle ha påkager”, hun syntes, det var sjovt, at sådan en bitte tøs kunne huske hendes småkager.

Et år, hvor vi en dag i påsken var nede på besøg i ”Ryet”, skulle vi have skiden æg, det er kogte æg, hvortil man får sennepssovs. Tante Julle havde lagt et kogt æg til side, mor siger så, om hun havde glemt det æg, ”nej”, siger tante Julle ”det ska Emma ha, for hun ka in li sennepssovs, så hun ska in snyes for sit æg”. Mor syntes, det næsten var for meget kæleri, men sådan var tante Julle. Onkel Sigvardt og tante Julle kom ligeledes op til ”Kæhlershøj” med deres børn, det var ofte til fars fødselsdag d. 22. maj. Når de om aftenen skulle hjem, blev børnene pakket ned bag i den lille hestevogn, tante Julle kom op på agerstolen, så blev de to gule nordbagger spændt for, de var helt ustyrlige, vores karl stod så og holdt godt på tømme, og når så onkel Sigvardt var kommet op på agerstolen og fik tømme, så røg de ud af gården med sådan en fart, at de nok fik det, vi ude på landet sagde en rask tjyri hjem.

Jeg har ofte tænkt, at det måtte have været svært for onkel Sigvardt med disse to ustyrlige heste, han var en meget forsigtig mand og var lidt bange for mange ting. Hans børn gav ham en gang en cykel, men det varede ikke længe, før han opgav at bruge den, der blev fortalt, at han måtte gå op ad bakken, og han turde ikke at cykle ned ad bakken, for så gik det for hurtigt, men han var vant til at gå lange strækninger. Tante Julle var meget slagfærdig, og det kunne vi børn mere os meget over, onkel Sigvardt havde en talefejl, det vil sige at han stammede en hel del. Engang vi var på besøg, ville onkel Sigvardt sige noget til tante Julle, men hun kunne ikke forstå ham og havde også travlt med at rette an til kaffe, så hun siger: ”a ka in fosto hva do sejer, men do ka fåe e kathål me katti ve”, og da vi skulle til bords, stod onkel Sigvardt og stammede: ”hvo ska a see, hvo ska a see”, dertil siger tante Julle: ”do ka sæt dæ eej der, så er do æ veej dit bitte svin”, men onkel blev ikke sur af den snak, for tante Julle havde godt system i det hele og var både dygtig og sparsommelig med alt, og det var en god og nødvendig ting i det hjem, for pengene var små, og onkel Sigvardt

var som sagt en forsigtig mand. Deres børn havde også et frit sprog over for deres far, de tiltalte ham med ordet Sif, hvad min far syntes var frækt og næsvist, men onkel Sigvardt var ganske uberørt af al den snak, og de var børn, som var meget flittige og hjælpsomme i deres hjem, det var til stor gavn for deres far.

Tante Julle gik til mange begravelser, hun var opvokset på denne egn, hvor hun nu boede som voksen, og derved kendte hun mange af egnens folk, og jeg tror, at en begravelse var hendes måde at komme lidt ud og væk fra hverdagens trummerum.

Efter 1945, hvor mine forældre var flyttet til Frederikshavn, kom tante Julle en dag en lille smut ind til mor, inden hun skulle til begravelse, det var en kold og blæsende efterårsdag, og hun havde en meget lille hat på, så mor siger til hende, om ikke hun vil låne et tørklæde til hovedet, for der var da ikke meget varme ved den lille hat i den her kulde, ”nej”, siger tante Julle: ”men døj bryjer viej”. En anden gang hun kom ind til mor, bød mor straks, som hun plejede, på kaffe, da kom tante Julle med en meget sjov udtalelse, som vi ofte senere morede os over, og den lød sådan: ”ja meej bror og hans kuun bor også her tæt vee, men no a nor her tee, vil mien fær helst her eej”, det var noget af en ros til mor. Nogen tid efter min mor var død, besøgte jeg tante Julle på alderdomshjemmet, og vi snakkede en del om den svundne tid, så siger tante Julle: ”ja dien mor var ræjtinok en flink kuun, hun va iin læng om å feej kaffekajen frem”, på det punkt lignede de hinanden, med andre ord, de var begge meget gæstfrie.

Den juleaften jeg fyldte 6 år, vågnede jeg om morgenen, ved at Gerda stod uden for og bankede på ruden og råbte ind til mig, at det var min fødselsdag, hun var ved at vaske vinduerne, jeg satte mig op i sengen og vinkede til hende, pludselig råbte hun ”pas på!”, og så smed hun en stor øse fuld med vand ind på vinduet, så jeg fløj højt op i sengen af forskrækkelse, Gerda lo højt og gjorde det igen, for hun var jo en drillepind, men nu skyndte jeg mig ud i køkkenet, hvor de voksne sad og drak formiddagskaffe. Lidt efter kom Gerda ind, og hun sagde, om ikke jeg skulle have mit fine tøj på, så mor sagde til Gerda, at hun kunne give mig det på. Gerda hentede mit tøj og gav mig det på, det var en sort plisseret nederdel og en lyseblå strikket trøje, der var broderet blomster på. Da jeg havde fået tøjet på, tog Gerda omkring mig og sagde: ”nu er do val nok sø Emma, ka do inn nok mærk, at do er bløven sturr”, og det syntes jeg nok, jeg kunne mærke, det var denne juleaften, mine forældre gav mig dukken, som jeg ikke måtte lege med, det var en pyntedukke, der lå i en lille fletkurv, hovedet var som sagt af tysk porcelæn med lukkeøjne, den har jeg endnu.

Vores fætter Villy fra Hjeds ved Støvring, som var bror til Kaj, kom til os november 1933 og skulle tjene som karl, han var 16 år. Jeg stod inde i stuen, da Villy bankede på døren, mor sagde: ”væsgo”, og Villy kom ind i stuen og hilste på os, jeg kikkede forbavset på ham og siger højt, medens jeg peger på hans hår: ”nej hvo sjer hans hor sjov u”. Villy blev helt flov, men mor siger hurtigt til Villy: ”do ska inn ta dæ åå det

”pjat hon sejer”, mor skammede mig ud, så det endte med, at det var mig, der blev fløv, det, jeg syntes var så sjovt, var, at Villy havde fået håret så tæt klippet, at hans frisur var det, man i dag kalder karseklippet, jeg tror, at det var hans fars gode ide, han var jo den, der bestemte alt i deres hjem, der var to gode ting ved denne frisur, det var nemt at holde rent, og for det andet blev der langt imellem besøgene hos barberen og dermed sparet penge.

Villy var en fætter, vi havde det rigtig godt med, hans mentalitet var lig vores, man ville nok sige i dag, at vores kemi passede sammen, han var godt begavet på mange områder. Når han pløjede, var furene så snorlige, at naboerne beundrede ham, han havde, det man siger, et godt øjemål. Det gjorde, at roerækkerne stod så flot lige, og Jenny var en knag til at tynde roer, og det var Villy også, så da de to havde tyndet roerne, stod de så flot på marken, at da husmandsforeningen var ude og bedømme de forskellige marker i Lendum, vandt vores roemark 2. præmie, som var en sølvskål med glasskål indeni, der blev sagt til far, at alle roerækkerne var fejlfri, men da han havde sat forskellige kålplanter ved enderne af rækkerne, så trak det fra, for ellers ville det have været 1. præmie. Jenny fik skålen, så i dag kan hun glæde sig over sin flid og dygtighed i sine unge år derhjemme i Kæhlershøj.

Vi havde i Lendum en ungdomsforening, der hed D.S.U, det var socialdemokratiets ungdom. Mine søskende var medlem af den, og det samme blev Villy. Min bror Julius var formand i nogle år, de lavede dilettant og opførte forskellige stykker. Villy var også med til at optræde, men derforuden var han den opfindsomme og kreative, som lavede de forskellige rekvisitter, der skulle bruges i stykkernes opførelse. Han lavede tre høje sorte hatte i tre forskellige højder, dertil brugte han gamle stråhatte og pap, som blev malet sorte, og en bordtelefon lavede han, så den lignede en rigtig telefon. Ligeledes lavede han skæg af gamle pelskraver (vi havde i Kæhlershøj et stort gammelt skab med dobbeltdøre, det blev kaldt onkel Nielses skab, det var fra farmors plejehjem bitte Buje i Flade). I det skab blev alt det gamle tøj gemt, så der var uanede muligheder, når fantasien også var med, disse stykker optrådte de med i forsamlingshusene både i Lendum, Thorshøj og Østervrå, og det gjorde stor lykke. Julius og Jenny havde gode sangstemmer, så de optrådte engang i Østervrå, hvor de sang duet, og da aftenen endte med dans, ville alle de unge mænd danse med Jenny, så de stod nærmest i kø, og de unge piger kikkede langt efter Julius, men han dansede ikke desværre og gik aldrig i gang, men jeg tror ganske sikkert, at han ville have været en god danser, for han var meget let til bens og god til at løbe på skøjter.

Villy var som sagt meget kreativ, og ved juletid lavede de juletræslynt, og da viste Villy, Gerda og Jenny flere måder at lave fin juletræslynt på, og da vores far var formand for Socialdemokratiets Vælgeforening, stod han for afholdelse af deres juletræsfest, som blev holdt i forsamlingshuset, og Villy, Gerda og Jenny lavede

meget fint juletræsdynt til det store juletræ, og da aftenen kom, og lysene blev tændt på det smukt pyntede træ, var det et pragtfuldt syn at skue, og alle deltagerne blev helt overvældet, og der blev længe efter talt meget i Lendum om det flotte træ, der stod der i al sin glans og strålede.

Jeg tror nok, at det var den første jul, Villy var hos os, at jeg oplevede at få den største slikkepind, man kunne købe. Villy havde været hjemme hos sine forældre i Hjeds og holde jul, og da han kom tilbage, gav han mig den store slikkepind, som var af karamel betrukket med chokolade og pyntet rundt kanten med chokoladknapper, henover den var der skrevet med hvid glasur ”Kig op Malle”, jeg blev ovenud glad, for jeg havde aldrig fået sådan en kæmpe slikkepind før. Mor siger til mig, at den måtte jeg ikke spise alt for hurtigt, for det var ikke godt for tænderne, så den havde jeg i lang tid, og da jeg havde spist den, var der en lang pind, som mor fik til blomsterne.

Det skete somme tider, at mor og far skulle hjemmefra en eftermiddag på udflugt for ekspl. med Afholdsforeningen eller Husmandsforeningen, så blev der altid lavet en hel masse sjov og pjank, og det kunne nok blive hel dramatisk. Engang fandt Villy mors målebånd, og nu ville han måle, hvor tyk Gerda og Jenny var, de var ellers begge ret slanke piger, og selvfølgelig ville de ikke give ham lov til det, så der blev vild jagt igennem hele huset, og da Jenny var kommet ud af en stuedør, holdt hun godt fast i håndtaget, men Villy vred sådan i håndtaget, at døren gik i baglås. Villy fór nu ud ad en anden dør og fik held til at kaste målebåndet over Jennys hoved, men hun vred så kraftigt i målebåndet, og Villy holdt godt fast, så det endte med at målebåndet gik midt over, nu var det ikke så sjovt mere. Villy cyklede straks hen til Lendum og købte et nyt målebånd, og da Villy gav mor det, syntes hun ikke, at han skulle bruge sine penge på det, men det ville Villy ikke høre tale om.

En anden gang far og mor var ude, fandt Jenny på, at hun ville lave brunt sukker, det vil sige melis, der blev smeltet på den store stegepande til karamel og derefter hugget ud i små stykker. Jenny havde den uvane, at alt, hvad hun lavede af spiselige ting, skulle hun smage på, og det foregik på den måde, at hun stak en finger ned i substansen og så i munden. Da hun nu stod og smeltede melissen i panden og uden tanke for, hvor varmt det var, stak hun en finger ned i sukkeret, nej hvor hun skreg, hun stod med en finger, hvor karamellen sad fast, hun fik smurt blød sæbe på fingeren, det var et middel, man brugte, når man var blevet forbrændt, vi andre gnaskede løs af det dejlige sukker, Jenny ville ikke have noget, for hun var kommet i en slem pine, så hun havde helt tabt lysten til at nyde noget. Villy siger drillende: ”ja nu bliver der bare mere til vi andre”, Jenny snøftede lidt og sagde: ”det ka do inn være betjæ åh sæj Villy”.

Til alle de her narrestreger kan vi nok bruge ordsproget, at når katten er ude, spiller musene på bordet.

En gang, hvor Villy lavede sjov med mig, blev jeg hel vild og kåd, jeg greb Villys kasket og smed den ind i en grisesti, og grisene for straks løs på kasketten. Villy sprang ind i stien og greb den, han sagde roligt: ”det var vist ikke så godt”, men nu var jeg klar over, at det var galt, det jeg havde gjort, så jeg løb vrælende ind til mor og sagde: ”a er kommen tee å smie Villys lue eij te grisen” mor siger: ”nej hva er det do hår joe”, så gik hun ud til Villy og sagde, at han skulle nok få en ny kasket, hvad han også fik. Grisene havde fået held til at bide noget i den, og da det var en søndag, havde han sin pæne kasket på. Villy havde lært i sit hjem, at når den pæne kasket var bleven slidt, og han fik en ny til pæn brug, så blev den slidt til daglig brug.

Villy kunne gøre noget, som viste, at han var i familie med os, det skete jo, at Villy skulle en tur til Lendum efter en ting, så kunne han i tanker gå ind i sæbehuset Tatol, og når så Frk. Olsen kom ind i butikken, blev Villy nærværende og flov, men han købte en eller anden ting, det var jo i Brugsen, han skulle handle, mor fik så det, han havde købt. Vores far kunne gøre det samme, mor siger til Villy, at med det lignede han sin onkel, I er nok i familie med professorerne.

Da jeg var ca. 6 år, syntes Anna, at jeg skulle have en cykel, hendes mand havde fået sig et lille værksted, hvor han lavede cykler i stand, så han lavede en gammel damecykel, så den passede mig, der var 3 km. til Lendum, så jeg ville få langt til skole, men jeg var ikke glad for den, så det første år gik jeg til skole, men jeg fik det lært.

Der var andre ting, jeg var hurtig til at lære, og det var som om, at det var i 6-års alderen, jeg lærte flere ting. Jeg begyndte at stryge tøj, når vi havde fået vasket storvask, så var der jo mange ting, der skulle stryges, og jeg fik lov til at stryge alle lommetørklæderne og fars snydeskjorte, som også blev kaldt for fisk, det foregik på den måde, at på en stor taburet blev der lagt et tæppe og der over et viskestykke hvorpå jeg strøg, og det var med de gammeldags jern, der blev varmet på komfuret. De skulle tørres godt af på et stykke papir, og jeg lærte også på hvad måde, jeg kunne vide, om jernet var varmt, så skulle jeg spytte på en finger og hurtigt sætte fingeren under jernet, og når så det sagde pist! så var jernet varmt. Det var også på den tid, jeg fik lyst til at skrælle kartofler, det blev jeg hurtig god til, far blev så begejstret over min dygtighed, at da han en dag var inde i Brugsen, købte han en kartoffelskræller til mig, den bruger jeg stadig, Holger har sat et nyt skaft på den.

Jeg havde som sagt let ved at lære at synge de sange, jeg hørte, og der var en del, vi hørte i radioen, der var en, der hed ”Se nu danser bedstefar”, og en der hed ”Fy fy Frederikke”. Far, som selv var god til at synge, syntes det var sjovt at høre mig synge dem, for jeg var så lille, så jeg forstod ikke, hvad jeg sang, og engang dyrlæge

Andersen fra Stenhøj var oppe og se til nogle dyr, siger far til mig, om ikke jeg vil synge for dyrlæge Andersen, du ved nok dem, du er så gode at synge Emma. Jeg siger: ”nej a ka ins li i sjer på mæ”, da siger far, at de kunne stå her i grisebåsen, og du står på den anden side, så kan vi ikke se dig, ja så vil jeg nok synge. Jeg sang så af hjertens lyst, men da jeg var omtrent færdig med at synge de to sange, kunne jeg høre nogen fnise, og da jeg vendte mig om, stod de to og kikkede på mig med store grin, jeg følte mig snydt og sagde: ”no vil a ins søng mire”, ”jamen”, siger dyrlæge Andersen, ”du sang vel nok fint, så nu skal du have en 50 øre”, den blev også kaldt en lille krone, for der stod en ½ krone på den og var fra 1925, jeg har den stadig i samlingen af mønter.

Det var i sommeren 1933, hvor jeg sammen med min mor blev udsat for en ret dramatisk oplevelse, jeg kan stadig gyse ved tanken om, hvad denne oplevelse kunne havde endt med, hvis ikke min mor havde været i besiddelse af hurtig snarrådighed og mod. Der skete det, at mine forældre var inviteret til middag kl. 12 hos nogle, de kendte på en gård, der lå nær ved ”Kvissel”. Far skulle til et møde om formiddagen i Frederikshavn, mor og jeg skulle så køre derned til middag i en jumpe, som er en lille vogn på to hjul. Da jeg skulle have tøj på, kom mor efter, at den ene af mine sko var henne hos skomageren, det var vingesko, og jeg havde tabt en knap, som skomageren skulle sy på. Nu blev Rudolf sendt af sted efter min sko, imedens blev jeg klædt på og kom op at sidde i jumpen, og da Rudolf kom, fik jeg skoen på. Karlen havde spændt en stor jysk hest for jumpen. og mor fik tømme, hesten travede nu rask af sted. Foran ved jumpen var der en holder med en pisk, men mor var af den mening, at man skulle ikke piske en hest, alt gik vel til Kvissel bro, den var meget smal, og da vi var næsten midt på broen, kom toget fra Frederikshavn og kørte under broen, medens det fløjtede med høj skingrende lyd og dampede. Hesten blev fuldstændig vild af skræk og rejste sig op på bagbenene, mor trykkede mig ned i bunden, greb pisken og piskede med fuld kraft på hesten, hvis den havde vendt sig, ville vi ganske sikkert været styrtet ned over toget, men hesten fik begge ben ned på jorden igen, og så skal jeg love for, at den galopperede af sted, mor sagde til mig, at jeg skulle blive siddende nede i bunden af vognen, så jeg så op i hendes ansigt, og det var alvorligt og spændt, der kom skumflager ud af hestens mund, som mor fik på sit tøj. Da vi med fuld fart kørte ind i gården, kunne mor lige med nød og næppe få hesten standset, far var kommet og stod i gården med nogle andre, nu blev der snakket en del om den farlig kørsel over broen, senere fik jeg lov til at køre med en stor dukkevogn i haven.

Det var også i 1933, at jeg for første gang mødte en hjemmesygeplejerske. Erna havde i sin plads lavet noget ret hårdt lugearbejde i haven, så hun fik en stor byld i sin hånd, så hun kom hjem, og der blev sendt bud efter lægen, som fjernede bylden ved en operation. Det foregik i dagligstuen, jeg stod ude i køkkenet og så fra døren, hvordan Erna blev lagt på et lagen på spisebordet, mor sagde til mig, at nu skulle jeg

være sød og blive ude i køkkenet, døren blev lukket, og lidt efter kunne jeg lugte den grimme æterlugt, jeg var noget bange for, hvad de nu gjorde ved Erna. Hen på dagen fik jeg lov til at gå ind til Erna, og jeg sagde til hende: ”jore ondt Erna”, og hun svarede mig: ”nej bitte Emma det er ins så galt”. Nu kom der i et stykke tid en hjemmesygeplejerske og skiftede forbindelse på hånden, når hun skulle komme stillede mor et vaskefad frem, varmt vand i en kande, sæbe i en skål og et rent håndklæde, så hun kunne vaske sine hænder. Når jeg så det, så skyndte jeg mig ud og modtog hende, for jeg var meget interesseret, især hvad hun havde i sin taske, så jeg spurgte, om det hun havde i tasken skulle bruges til Ernas syge hånd, jo det skulle det da. Erna fortalte senere, at hun gjorde det så blidt og nænsomt. Ude på landet var der ikke den store forandring i hverdagen, så det var vældigt spændende, hver gang vi fik hendes besøg.

En efterårsdag kom der en uldkræmmer og ville handle med mor, det var interessant at se alle de ting, han lagde frem på bordet fra sin kræmmersæk, sortimentet var stort, blandt andet broderier. Vi var kommet ind i en tid, hvor det var blevet den store mode med den såkaldte funkisstil, det vil sige, at alt skulle være firkantet, selv huse blev bygget firkantet. Her mellem broderierne var der pudestykker med påtegnet funkisblomster med garn, Gerda og Jenny faldt straks for sådan to pudestykker, så dem købte mor, for hun vil gerne glæde sine to flittige piger. Dengang var der ikke mange forlystelser for unge mennesker ude på landet, de to søstre gik straks i gang med brodernålen, når de var færdige med deres daglige arbejde.

Jeg husker en anden efterårsdag, hvor der kom en mand kørende ind i gården i en lille bil med lad, i ladet havde han mange forskellige lerpotter og krukker, der var pakket ned i træuld, der var også små grødeskåle, og en gang købte mor sådan en til mig, så skulle al eftermad spises af den. Jeg har nogle af de gamle krukker, som mor købte dengang, der er malet blå mønster på dem, han havde også flettede spånkurve, mor købte en lille til mig, som jeg samlede æg i.

I efteråret d. 17. september 1934 havde mor og far sølvbryllup, der var et strålende solskinsvejr. Nogle dage før, en eftermiddag mor var i gang med at arbejde i køkkenet, og jeg sad på enden af køkkenbordet og legede, blev der banket på køkkendøren, og mor sagde: ”væsgue”, og ind ad døren kom Malle Fredborg med favnen fuld af de skønneste georginer, som strålede i alle regnbuens farver. Malle siger: ”væsgue Marie, dæm ska do ha tea å pønt mæ tea fæsten”. Mor slog hænderne sammen og udbrød: ”jamen Malle do hår val ins tåv ål dien georgine”, ”jo, ves a ha hat flire, så hå do osse fåt dæm, for do hår ollsteens vat såen en flink kuen”, så fik mor kaffekanden frem i en fart. Malle havde virkelig plukket alle sine georginer i sin have, og det var ikke lidt, hver sommer, når man cyklede ned af bakken til Løth,

kunne man se hen til haven ved ”Fredborg”, hvor Malle havde alle sine buske af georginer, det var et smukt syn at skue.

Der blev lejet et stort rundt telt, som blev rejst på gårdspladsen, hestene var lidt sky for teltet i de første par dage, men det vænnede de sig hurtigt til. Vor fætter Villy, Gerda og Jenny gik op i vores plantage og tog en hel del gran, som de flettede med georginerne til lange guirlander, som blev hængt op i teltet, det duftede noget så skønt. Natten til d. 17. sept. vågnede jeg og hørte, der blev trampet og mumlet udenfor, jeg gik ind til mor og sagde, jeg var bange, ”put du her ve mæ, så sker der in no”, sagde mor. Dermed faldt jeg i søvn, som barn er man altid sikker på, at det mor siger, er rigtigt. Det var naboerne, jeg havde hørt, de havde der om natten lavet æresport, og der var lavet flagallé fra æresporten ned langs haven og ned ad bakken til landevejen, det så virkelig flot ud, men jeg er noget ked af, at der ikke blev taget nogen billeder denne dag. Mine to ældste søskende Anna og Julius havde begge fotoapparater, som de havde taget billeder med ved flere lejligheder, men jeg tror nok, at det skyldes, at de begge var ret generete for at træde frem, når der var fremmede. Alle i både mors og fars familie, bekendte og naboerne, der havde lavet æresporten, var inviteret til middag om aftenen, inde i stuerne stod der borde, der var fyldt med gaver, der var blandt andet et cremefarvet chokoladestel med funkisblomster. Mor havde sagt til os børn, at vi endelig ikke måtte røre ved gaverne. Da vi var nogle, der stod og kikkede på gaverne, pegede jeg på en kop og sagde: ”hvor er døj pænn”. Jenny råbte fy! og slog til min hånd, så koppen røg ned på gulvet og gik stykker, der blev vild opstandelse, og jeg fik skænd, som jeg synes var dybt uretfærdig, for Jenny kunne bare have passet sig selv, så var der ikke sket noget. Jeg kan huske, at mor sagde, at det var rigtig nok for galt, at gaverne knap var kommet inden for dørene, før de skulle slås i stykker. Da tiden kom, hvor alle skulle bænkes i teltet, stillede en halvsøster til min mor sig op og sagde, at jeg skulle sidde mellem nogle fremmede, som jeg ikke kendte, for jeg måtte ikke sidde hos mine forældre, jeg blev godt ked af det og gik ud af teltet.

Jeg gik alene rundt resten af aftenen, på et tidspunkt gik jeg ind i køkkenet og tog nogle butterdejshorn og spiste, hvorefter jeg blev så dårlig, at jeg gik ud bag en tjørnebusk og kastede det hele op. En halvkusine fra Hjørring, der hed Oda på 12 år, var en onskabsfuld tøs, da det blev mørkt, morede hun sig med at skjule sig i den mørke gang, så når jeg gik igennem gangen, sprang hun frem og skræmte mig fra vid og sans, men pludselig kom der en mand og så det, og han skammede hende ud, så hun blev godt flov, hun var også grim at se på, hun havde nogle forfærdelige store hestetænder, der blev fortalt mange år senere, at hun var elendig til at passe sit hjem, men hun fik heldigvis ingen børn.

Ungdomsforeningen D.S.U. i Frederikshavn var kommet en del i vores hjem på høtur om sommeren, og på sølvbryllupsdagen kom en gruppe på 4 af disse unge og underholdt med sang og musik, men det kunne fars broder Julius ikke tåle, så han

kritiserede det, for sagen var bare det, at han var godt misundelig, han vidste nok, at der var ingen, der havde lyst til at hædre ham, han var langt fra fejlfri, han havde den ufine vane at sige fanden til hvert anden ord, han sagde, så han blev kaldt bitte fanden i Stenhøj. Jeg har skammet mig over, at andre skulle vide, at han var min onkel.

Den 1. maj 1935 kom min søster Gerda ud at tjene, hun fik plads hos en skovrider Hornemann i Frederikshavn, og samtidig rejste vores fætter Villy, jeg tror, han fik en læreplads hos en smedemester i Frederikshavn. Vi fik en karl, der hed Alman Ørvad, han var også en meget flink ung mand. Og denne dag begyndte jeg at gå i skole i Lendum kommuneskole, læreren hed Søren Kr. Nielsen, hans kone hed Dagny, de havde to piger, der hed Else og Birthe, og medens jeg gik i skole, fik de to børn, der hed Ulla og Fin og senere en pige, der hed Nora.

Før jeg skulle begynde at gå i skole havde jeg fået en A.B.C. Dengang var det skik, at børn lærte bogstaverne, altså alfabetet og ligeledes tallene og tælle til ti osv., inden de kom i skole, og alle de bøger, børnene skulle lære efter, skulle forældrene selv købe, så bøgerne gik i arv mellem søskende, og i de fleste hjem dengang var der mange børn, jeg var den yngste af 7, så nogle af bøgerne kunne være meget slidte og ødelagte, da det blev min tur til at bruge dem, og derved fik jeg sommetider en ny bog, når den gamle var laset. Jeg lærte hurtigt bogstaverne og gik i gang med at øve mig i at læse. Jenny havde købt en tavle og en griffel til mig og vist mig, hvordan jeg skulle skrive, men lærer Nielsen havde afskaffet brug af tavle, fordi han så, hvordan nogle børn brugte deres ærmer og spyt til at viske tavlen med, det var jo noget værre griseri.

Nogle dage før jeg skulle møde i skolen, cyklede Jenny hen til Brugsen og købte en brun taske med en lang rem, så den kunne hænge på skulderen og et penalhus magen til, materialet var det, man kalder præget læder. Jenny var meget dygtig til at strikke, hun var kun 12 år, da hun strikkede en dragt til sig selv, hende der underviste pigerne i skolen i håndarbejde sagde, at hun havde aldrig set en pige i den alder, der kunne strikke så flot. Jenny havde nu strikket en fin dragt til mig, som jeg skulle have på, når jeg startede skolen, den var lysegrøn, trøjen var med lange ærmer og rullekrave, nederdelen var strikket i et mønster, der lignede plisse, og jeg havde brune sandalsko på, så jeg tror nok, jeg var helt pæn på min første skoledag. Jeg kom til at sidde ved en pult sammen med en pige, der hed Gerda Michelsen, hun var kun 6 år og var datter af en tømremester i Lendum.

Da vi havde sat os, sagde lærer Nielsen, at vi skulle tage vores A.B.C. frem, så spurgte han, om der var nogle af os, der kunne læse noget i bogen, for så skulle vi række en finger i vejret, Betty Jensen fra slagterforretningen og jeg rakte en finger op, lærer Nielsen siger til Betty, at hun måtte gerne læse et stykke, og da hun var færdig, bad han mig om at læse, jeg var meget glad for katte og jeg havde øvet mig

på at læse et stykke i bogen, hvor der var et billede af en kat, så nu læste jeg med stor glæde: ”mis går på is, min ko går løs, har du min lås, gud er god, har du mod, ak nu er min mis død”, det sidste sagde jeg med sorg i stemmen, da jeg så op, kunne jeg se, at lærer Nielsen trak lidt på smilebåndet, men sagde tak for, at vi havde læst så fint og sagde, at vi nok skulle blive dygtige, så den første skoledag begyndte jo godt, vi lærte at skrive bogstaver ved i vores skrivehæfte at skrive buer på forskellige måder, og da vi havde gjort det et stykke tid, gik vi i gang med at skrive bogstaver.

Der skete bare så mange onde og triste ting for mig, da jeg nu begyndte at gå i den bitte klasse, det er ikke rart for mig at tænke på i dag, der er mange, der synes, at det er flot, at jeg kan huske så meget fra den svundne tid, men der er mange oplevelser, jeg vil ønske, jeg havde glemt, det er en evne, man ikke selv har magt over desværre, en hukommelse er noget, som ligner en computer, men i den kan man slette det uønskede, det kan man ikke i sin hukommelse. Baggrunden for den ondskab var den indskrænkede og selvgode tankegang, en del personer havde, og når deres børn hørte, hvordan de sad og rakkede min far ned, fik de straks den ide, at de skulle gøre mig fortræd, for så havde de jo fulgt og gjort, hvad de mente, deres forældre ønskede, men alting får jo en ende, også det onde heldigvis.

I 1932, altså 3 år før jeg begyndte at gå i skole, blev der indført en ny undervisningstid i kommuneskolen, og det blev sådan, at den store klasse skulle gå hver dag i 3 timer fra kl. 8 til kl. 11, og den lille klasse skulle hver dag fra kl. 1 til kl. 4 (altså fra kl.13 til kl.16), det var ikke den almindelig undervisningstid i skolerne i landkommunerne. Lidt efter vi var begyndt i skolen, sagde lærer Nielsen, at vi skulle spørge hjemme, om vi måtte købe en lille sangbog, så vi kunne lære at synge forskellige sange, den var gul og hed ”Barnets første sangbog” og lavet af Thøger Rasmussen, det var en lille hæftebog på 32 sider, den havde nok ikke kostet ret meget.

På varme og solrige dage tog lærer Nielsen os med ud bag laden, hvor vi sad i græsset og sang de forskellige sange, nogle af dem var nærmest sanglege for eksp. ”Højt på en gren en krage”, så lærte vi, medens vi sang, alle de bevægelser, der fortalte om den stakkels krage, der blev skudt og faldt ned og døde. Lærer Nielsen var nok musikalsk, han spillede violin, når vi sang de forskellige salmer og sange, han havde også det ekstra job som degn i Lendum kirke. Jeg kan huske, at det skete nogle gange, medens jeg gik i bitte klasse, at han skulle til begravelse om eftermiddagen i vores skoletid, så fik vi elever fri, det var vi ikke kede af. Lærer Nielsen havde bare den kedelige svaghed, at han kunne blive så frygtelig hæs, så han helt mistede stemmen, så i den anledning måtte vi også have fri fra skolen i nogle dage, der fandtes jo ingen lærervikar. Mor kunne også somme tider blive ramt af hæshed, og det fortalte jeg ham engang, og han sagde, hvad gør din mor så, ja lægen har sagt at

hun ikke må prøve på at snakke, så hun skriver til os, det hun vil sige, dertil sagde lærer Nielsen, at det syntes han var en god måde at klare det på.

Det var også et stykke tid efter, jeg var begyndt at gå i skole, at læreren fortalte os piger, at der vil komme en dame en gang om ugen og undervise os i en time i håndgerning. Jeg så med glæde frem til denne dag, og jeg fik penge af mor til at gå ind til trikotagehandler Holm og købe en lille serviet med påtegnet mønster i korssting, og brodergarn, men denne glæde varede ikke længe, jeg tror, at jeg oplevede denne undervisning to gange. Damen, der underviste os, hed Fru Jensen og var en husmor fra byen., En dag, da vi var færdige med en time, siger lærer Nielsen, at han nu måtte fortælle os en kedelig ting, og det var, at Fru Jensen var kommet til ham i går og fortalt ham, at nogle af pigerne fra skolen om aftenen var gået hen til hendes hus og stået udenfor og råbt sjofle ord om hende, så hun havde ikke lyst til at give undervisning mere, hvad lærer Nielsen godt kunne forstå, han håbede, at de grimme piger ville skamme sig, hvad jeg tvivlede stærkt på, de gjorde, det var mangel på kløgt. Jeg tror nok, jeg ved hvem en af de frække piger var, nemlig Ellen, post Emils datter, som også kom ned i skolen og var efter mig, hun nød at være ondsksfuld. Det var nu slut med undervisning i håndarbejde for pigerne i Lendum skole. Her var igen et bevis på, at nogle få personers dårlige opførsel kan skade mange uskyldige.

Jeg legede sommetider med en pige, der hed Inger, hun var fra et husmandsted, der hed "Fredborg". Hendes forældre Malle og Hans Larsen var mine forældres gode venner. Inger gik i en skole, der hed Langodde skole, som lå nær ved Løth, skolen havde en lærerinde, som også gav pigerne undervisning i håndarbejde, Inger havde det, man kaldte en sypose, det var en af de ting, pigerne lærte at sy. Jeg fik mor til at hjælpe mig med at lave en, den blev rigtig fin, og jeg har den endnu. Jeg holdt sytime for mig selv en gang om ugen, og mor var flink og gav mig undervisning i forskellige former for broderi, strikning og hækling, det er jo fantasien, der sætter grænser.

Min skole:

Jeg vil nu fortælle, hvad jeg kan huske om Lendum kommuneskole. Skolen lå neden for kirken, fra skolegården kunne man gå op af nogle stentrapper til en låge, der førte ind til kirkegården, i skolegården var der, foruden skolehuset, en lade, hvor der opbevaredes brændsel, frugt og forskellige ting. Der var to haver, den ene lå i skolegården omgærdet af stendige, den anden have lå på søndre side af skolehuset, som var delt sådan, at halvdelen af huset mod nord var privatbolig for læreren og

hans familie, og den anden halvdel mod syd var skolestue med gang. Da skolen lå på en skråning, var der foran indgangen en cementbro, ved enden af denne bro stod der to høje kastanjetræer. I den lange gang foran skolestuen var der knage på væggene, hvor vi hængte vores overtøj, i hver ende af gangen var der en dør, der førte ind til skolestuen, den første dør gik drengene ind ad, og den anden gik pigerne ind ad, i skolestuen var der to rækker skolepulte for drengene og to rækker for pigerne, der sad to børn ved hver pult, pultens skriveplade skrånede lidt, og på øverste del af pladen var der en bred rille, hvor man lagde sit skrivetøj, og midt i den var der et rundt hul til blækhuset. Ved væggen midt i skolestuen stod katederet, og på væggen hang den store tavle, og op over den hang de store landkort, som læreren kunne rykke ned ved undervisningen, ved væggen ved drengenes side hang en lille tavle. Der var vinduer ved hver side af skolestuen, og imellem vinduerne hang der billeder af de forskellige salmedigtere, fornedet i skolestuen stod der midt for en stor kakkelovn, og ved siden af en stor tørvekasse, nær ved kakkelovnen var der dør ind til privaten, og ved siden af den, var der et skab med forskellige bøger, vores de hæfter, vi skrev diktater og stile ind i, og kassen med blækhusene. Der blev senere i min skoletid sat en bogreol fornedet ved væggen ud til haven, som blev fyldt med bøger fra Sindal bibliotek, som vi børn kunne låne. Skolehuset var med tegtag og ikke med stråtag, som man siger om de gamle skoler på landet.

Vi børn skrev hovedsageligt med blyant, men når vi skulle skrive vores diktat og stile ind i diktatbogen, skulle vi skrive med blæk. Til det havde vi et penneskaft, hvorpå man satte en pen, og så dyppede man pennen i blækken og skrev, det var et skriveredskab man som barn nok kunne være uheldig med, især skulle man passe på, at man ikke lavede blækklatter, som kunne ødelægge det, man havde skrevet, og derforuden fik man en reprimande, som man blev meget flov over. Kuglepennen er vel nok en god opfindelse, med den kan man ikke ødelægge de ting, der er skrevet, for disse kedelige uheld skete selv for den bedste.

Da jeg begyndte at gå i skole, var der, når man kom ind i gangen i hjørnet, en hylde, hvorpå der stod en mejerispand med vand, på den var der en hane, og derfra kunne vi få vand, når vi var tørstige, men drengene havde den uvane, at når de drak vand, så satte de munden om hanen, og da lærer Nielsen så det, sagde han, at det måtte vi ikke gøre, for var nogen af os forkølet, så kunne vi smitte hinanden, for han var en meget proper mand, han fortalte også, at vi skulle vaske hænder, inden man spiste sin mad og rense vores negle, for i snavs sad der noget, der hed bakterie, som man kunne blive syg af, hvis det kom i vores mad.

Det skete også, at børnene kunne tabe eller glemme et lommetørklæde her og der på skolen, og jeg kan tænke mig, at Fru Pedersen, som gjorde rent på skolen, nok gik ind til læreren med dem, for når Fru Nielsen havde storvask, blev disse lommetørklæder

vasket og strøget og lagt i bunker i vindueskarmen i skolegangen, lærer Nielsen sagde så, at nu kunne vi gå ud og tage vores lommeørklæder, der kunne godt være mange af dem. Medens jeg gik i den bitte klas, fik jeg virkelig en lærestreg, jeg aldrig glemmer, der skete det, at engang, hvor der lå en del lommeørklæder i vindueskarmen, var der et med et flot hæklet mønster i det ene hjørne og med en fin kant omkring, jeg blev fristet så stærkt, at jeg tog det og kom det i min taske, men allerede da jeg cyklede hjem fra skolen, fortrød jeg bitterligt, hvad jeg havde gjort, for i mit hjem var det at stjæle den største synd, lige såvel som at lyve og gøre andre fortræd. Jeg kunne ikke spise min mad, mor troede jeg var syg, og efter jeg var kommet i seng, lå jeg i lang tid og havde det slemt, men pludselig vidste jeg, hvad jeg kunne gøre for at komme ud af denne frygteligt synd. Jeg bestemte så, at næste dag ville jeg cykle så tidlig i skole, at jeg kunne lægge lommeørklædet tilbage inden nogen af de andre børn kom, og da jeg næste dag fik lommeørklædet lagt tilbage i vindueskarmen, følte jeg en stor lettelse i mit sind, og jeg lovede mig selv, at jeg aldrig nogen sinde skulle tage noget, der ikke var mit, for det, at jeg vil blive udråbt som tyv, var for alt i verden ikke til at bære.

Under krigen sagde lærer Nielsen, at vi måtte passe på ikke at lade vores lommeørklæder ligge i skolen, for der var mangel på sæbe, det var også et ekstra arbejde at vaske og stryge alle de snotklude.

Medens jeg gik i den bitte klas, oplevede vi, at der en dag kom en tryllekunstner og lavede tricks for vi børn, en af de store drenge skulle hjælpe ham, og han tryllede et æg frem bag hans øre, pludselig tog han en sutteflaske med mælk ud fra hans trøje, ”nåh”, sagde han ”er du så tørstig, at du har taget lillesøsters mælk med i skole i dag”, det vakte vild jubel.

Barberen Herluf Christensen havde en søn, jeg gik i skole med, han hed Poul Erik, han kunne spille harmonika, hvad lærer Nielsen nok vidste, så han bad ham om at tage den med i skole, han var rigtig god til at spille, vi børn var vældig begejstret.

Vi gik 3 år i den lille klasse, fra vi var 7 år til vi var 10 år, så kom vi i den store klasse og gik der, til vi var 14 år, hvor vi så blev konfirmeret. Jeg husker ikke, hvor meget forskelligt, vi lærte i den første klasse, et af fagene var selvfølgelig regning, og i den tid havde vi regning hver anden dag, og da havde vi en tabel for, som var lilletabellen i de tre første år, så da vi begyndte at gå i den store klasse, var det også med regning hver anden dag, men nu var det den store tabel.

Et stykke tid før vi skulle begynde i den store klasse, kom der to drenge fra den store klasse ned i skolegården en eftermiddag, den ene hed Niels Ejner og var fra gården ”Nygård”, og den anden hed Poul, han blev også kaldet Fip og var centralskræderens søn, disse to drenge gav os nogle alvorlige informationer om, hvad vi kunne vente os af visse ting, det de særligt understregede var, at når vi kom i store klas,

skulle vi ikke prøve på at svaller, for så ville vi få nogle tæsk, det at svalle betød at sladre, så nu vidste vi, hvad vi havde at rette os efter, jeg sagde det til mor, at vi var blevet truet med at få tæsk, hvis vi svaller, dertil sagde mor, at det var heller ikke pænt at gå og svaller om nogen. Vores skoletimer i den store klasse var hver dag fra kl. 8 til kl. 11 i alle ugens 6 dage, der var ikke noget dengang, der hed weekend, så læreren havde kun fri søndag og de forskellige helligdage i årets løb, juleferien var til efter 6. januar, som er helligtrekonger, og dengang var det en helligdag. Sommerferien var på tre uger og en uges ferie i oktober, som vi kaldte kartoffelferie, oprindeligt var den uge fra gammel tid nok beregnet på, at børnene på landet skulle hjælpe med at tage kartofler op.

Vores klasse var delt op i 4 hold, det var A, B, C, D, for vi var børn i 4 aldre, så undervisningen kunne på nogle felter være for de ældste, og i nogle fag fik vi fælles undervisning. Lærer Nielsen havde en fløjte, som han brugte, når han kaldte os ind til timen. Når skoledagen begyndte, og vi kom ind i klassen, stillede vi os pænt ved siden af vores pult og sang en salme og bad fadervor, vi satte os først, når lærer Nielsen sagde: ”værså god og sæt jer”, når skoledagen var slut, sang vi en salme, inden vi gik hjem. Vi blev undervist i dansk, historie, danmarkshistorie, geografi, religion, som var bibelhistorie og katekismus og salmevers, hver anden dag havde vi regning og den store tabel, den bedste dag var lørdag, for da havde vi dansk og læsning, og i den sidste time havde vi sang, hvor vi lærte at synge mange forskellige sange, jeg kunne godt lide de dejlige salmer, men det var mig en frygtelig pine, når vi havde salmevers for og skulle lire dem af, det er børnene i dag blevet forskånet for heldigvis.

Jeg var ikke glad for regning, det var så trist at sidde og arbejde med de tørre tal, men engang, hvor der var mangel på nogle regnebøger, siger lærer Nielsen, at først skulle dem, som havde svært ved at regne have en hver, og så kan I andre dele om dem, der var tilbage, og da de var blevet delt ud, og jeg ingen fik, spurgte jeg, om jeg ikke skulle have en bog, for jeg var da ikke så god til at regne. Så siger lærer Nielsen til mig: ”Jo, du er bedre til at regne, end du selv tror”, hvad jeg ikke kunne forstå, men jeg har senere tænkt, at der var nok noget om det, han sagde, for far havde altid sagt, at piger var ikke så gode til at regne som drenge, piger var bedre til at læse og skrive, det havde nok givet mig nogle komplekser, og det var også en hel forkert mening, far havde om den ting, for det kan man i dag se mange eksempler på, hans oldebarn Lise, mit barnebarn, har til sin eksamen fået 12 i matematik, men det kan jeg desværre ikke fortælle ham.

Hvorfor man skulle stå der i skolen og lære salmevers udenad, forstår jeg ikke, man har da sin salmebog, i de ni år jeg har været ansat i Frederikshavns kirkekor, brugte vi alle salmebogen. Lendum var et sogn, hvor indremissionen havde en stærk magt, og skolekommissionens medlemmer var også af den tro, og det samme var lærer

Nielsen. Bibelhistorie holdt jeg meget af, og min tro på at Jesus har levet her på jorden engang, fik jeg af min mor, da jeg begyndte at få undervisning i kristendom. Jeg spekulerede stærkt på det, vi fik at vide om Jesus, det var jo ukendt for mig, så en dag spurgte jeg mor, om der havde levet en mand engang her på jorden, der hed Jesus, dertil svarede mor, at det troede hun bestemt, der havde, for der kunne ikke blive talt så meget om et menneske, uden han også havde været her, men der var nok blevet sagt meget om ham, som ikke passede, for mor troede ikke på det, der var unaturligt, hun sagde, at alt havde en naturlig forklaring, hvad jeg også tror på.

Lærer Nielsen var en meget dygtig lærer, dengang jeg gik i skole skulle alle navneord skrives med stort og ligeledes ord med forskellige endelser, dem lærte han os på en god måde ved, at vi skulle sige disse ord i kor, og det skete ofte, når vi sad og skrev, at han bad os om at sige disse endelser i kor, det lød sådan, alle ord der ender på: hed, dom, skab, esse, else, inge, ling, ning, så det kom til at sidde fast i vores hukommelse. Jeg tænker ofte på, når jeg i dag hører, at mange unge går ud af skolen uden at kunne læse og skrive det danske sprog, og at i dag skrives næsten alt med lille, så må det være galt med den undervisning, de får i dag, og jeg tror, at hvis de fik deres lærdom på den måde, som vi fik af lærer Nielsen, det vil sige, at det skal gentages gang på gang, så det kan sætte sig fast i hukommelsen, for det er jo øvelse, der gør mester, og det er ikke tomme ord.

Den lille tabel kunne vi udenad, da vi kom i den store klasse, så nu skulle vi lære den store tabel. Hver anden dag havde vi regning og en tabel, og den lærte vi også på en god måde, lærer Nielsen sagde, at bare vi kunne den lille tabel, så kunne man nemt lære den store, så når vi havde en tabel for, skulle man skrive den på en seddel derhjemme og lægge den på katederet til læreren. Var det for eksp. 12 tabellen, så skrev man $12 \times 5 = 60$ og $10 = 60$, og når læren spurgte, svarede man 50 og $10 = 60$ uden at tøve, og det faldt mig aldrig svært, for når man skrev det ned, så satte det sig fast i hukommelsen. Når vi havde noget for i læsning, fortalte han også, hvordan man skulle læse et stykke og holde hånden over det, man havde læst og så sige det højt til sig selv, på den måde havde man lettere ved at huske at genfortælle det, så slagterens Betty og jeg blev rigtig gode til at genfortælle, hvad vi havde læst. Jeg kan huske en dag, hvor lærer Nielsen hørte nogen i danmarkshistorie, det gik ret trægt, så siger lærer Nielsen: ”nu må Emma og Betty hellere forsætte, for I kan det nok”, og så rejste vi os op og fortalte uden besvær, og da vi var færdige, sagde han: ”tak det var meget fint”.

Denne måde jeg lærte at huske, hvad jeg havde læst, er kommet mig til gode i dag, når jeg skal ud og holde foredrag, en anden måde vi lærte at læse på, fik vi undervist ved, at når lærer Nielsen læste højt for os af en god historie, blandt andet når en af os havde fødselsdag, og det var, at han fortalte, at man ikke måtte læse monotont, men man skulle lave ophold på samme måde, som hvis man snakkede med en person, og

vi skiftedes så til at komme op til katederet og læse et stykke i bogen, og engang jeg kom op og skulle læse et stykke, anstrengte jeg mig for at vise, hvor godt jeg kunne gøre det, så da lærer Nielsen sagde tak, kunne jeg se, at han trak på smilebåndet.

Vi piger fandt på at plukke ulden af hinandens striketrøjer, og deraf lavede vi bogmærker. En dag så lærer Nielsen to piger, som var i fuld gang med at plukke af hinandens trøjer, så sagde han, at det skulle de ikke gøre, for det var ulden, der gjorde, at trøjerne var varme og gode, så de blev vist lidt flove.

En gang om året havde vi eksamen, det var en forårsdag og noget af en festdag, man skulle have sit pæne tøj på og penge til at snoles for, jeg fik 5 øre til sukker(bolcher), det blev købt i Brugsen, der var to slags, enten de brune maltbolcher eller de røde kongen af Danmark, vi fik det i lyserøde kræmmerhuse, som havde to størrelser, for 2 ører fik man i det lille og for 5 ører i det store kræmmerhus, man fik meget for pengene dengang. Den dag kom der 3-4 mænd fra skolekommissionen, præsten og lærer Niensens kone Fru Nielsen, de skulle høre og se, hvad vi havde lært og blev undervist i. Der var stillet stole op mellem vinduerne ud til gården, dem sad de på, og når vi børn havde skrevet noget i vores skriveskriver, sagde lærer Nielsen, at nu skulle vi gå i en række efter hinanden hen og vise de voksne, hvad vi havde skrevet. Jeg kan huske Fru Nielsen, hun så ikke i bøgerne, men smilede til os og sagde forskellige ting, for ekspl. hvor er det en fin kjole, du har på, har du fået nye sko, eller hvor sidder dit hår pænt i dag, det var noget, der gjorde denne dag ekstra skøn. Jeg tror nok, at vi børn opfattede Fru Nielsen som en god og rar dame, lærer Nielsen var af den strenge type, jeg mindes ikke, at jeg nogensinde så ham le, men det var også en stor opgave, at han som ene lærer skulle undervise så mange børn hver dag, så han mente vel nok, at han skulle være streng for at sætte sig i respekt.

Gymnastik havde vi også lidt af, når der var godt vejr, var vi ude på græsset bag laden og stillede os op, og lærer Nielsen kommanderede nogle øvelser, vi gjorde, og nogle gange var vi med oppe i forsamlingshuset og gøre gymnastik. Ved sådan en lejlighed oplevede jeg at se lærer Niensens ufine side. På vejen op til forsamlingshuset boede der en arbejdsmand med kone og en stor flok børn, konen havde det job at gøre rent i forsamlingshuset, når det havde været i brug, og da vi nu denne dag skulle gøre gymnastik i forsamlingshuset, var vi inde hos konen for at få nøglen, hun sagde så, at hun ikke havde fået gjort rent, og lærer Nielsen skældte hende ud, jeg husker ikke nu, hvad han sagde, men jeg husker tydeligt hendes ulykkelige ansigtsudtryk, som rørte mig dybt. Da jeg kom hjem fra skole, fortalte jeg det til mor, vi blev enige om, at lærer Nielsen skulle skamme sig, det var en meget ufin og ukristelig optræden, han gjorde over for en mor med så stor en børneflokk, hun havde meget at se til, så hun kunne nok trænge til forståelse og tilgivelse, men hun var en fattig kone, og den slags

folk havde lærer Nielsen kun foragt for. Lærer Nielsen kunne nok fortælle, hvordan man som kristen skulle vende den anden kind til, men han glemte at gøre det selv.

Vi oplevede engang, at der kom en ung mand, som havde aftalt med lærer Nielsen, at han skulle komme og give os en time i gymnastik, og det blev holdt i forsamlingshuset, jeg tror han var en uddannet gymnastiklærer, dagen efter var vi alle så frygtelig ømme i vores kroppe, så det var en grundig omgang øvelser, vi havde fået der.

Jeg tror nok, man kan sige, at børns forskellige lege er tidsbestemt i årets løb. Vinterens lege i den tid, der er sne, foregår jo med at køre med slæde ned af bakkerne, som vi ude på landet sagde, at vi var: ”u åe tjure i sleej”, og en kælk var på landet en tjilk, og løbe på isen så sagde vi, at vi: ”sku u åe skri på is”. Selv om jeg skulle gå 3 kilometer til skolen, så blev jeg altid glad, når jeg en vintermorgen vågnede og så ud af vinduet, at der var kommet godt med sne. Der kunne ligge så højeedriver på vejen, så jeg måtte gå en lang omvej ud over markerne. Engang jeg var på vej hjem fra skole, kom vores post, som hed Krogh, og ham og jeg måtte trampe og ase os igennem høje snedriver, han syntes, det var synd, at sådan en lille pige skulle ud i sådant et frygtelig føre. Da skolen lå neden for en bakke, kunne vi køre på vores slæder en rigtig lang tur ned igennem skolegården. Når foråret kom, var der en tid, hvor vi skrev gækkebreve til hinanden, og dem lagde vi på hylden under vores skolebord, så det var spændende at se, når man kom i skole, om der lå et gækkebrev på ens hylde. Vi piger spillede bold, det gjorde vi op ad en væg, man begyndte med to bolde, vi store piger blev helt dygtige til at spille med tre bolde. Disse bolde købte vi Brugsen eller hos købmanden, der hed Carl Hansen, det var gummibolde, som fandtes i flotte stærke farver, røde, gule, grønne og blå, jeg havde dem i et boldnet, som jeg havde arvet efter en af mine store søstre. Der var et spil, der hed 10 spillet og et, der hed 20 spillet, var det 10 spillet, skulle man gøre 10 forskellige måder med bolden, og ligeledes når det var 20 spillet, jeg kan huske nogle af dem endnu, for eksp. skulle bolden kastes under det ene ben og op på væggen og under det andet ben og så bag om ryggen fra den ene side og den anden side. Der var et, hvor man stillede sig med ryggen op mod væggen, bøjede nakken tilbage og spillede bolden over hovedet op på væggen, medens man talte så mange gange, det skulle være. Der var også et boldspil, der hed hundredespillet, og det blev gjort med en stor bold på hundrede forskellige måder. Der var også en leg, der hed at hoppe i mand, man tegnede en figur, der blev delt ud i felter, som man hoppede i, der var også en, der hed skære i land, hvor man inddeler et stykke jord i to felter, og man havde så en gammel kniv, som man kastede i modpartens felt og skar så et stykke ud, og det skiftedes man til at gøre i modpartens felt, og den, der først havde skåret alt jord fra modparten, havde vundet. Vi havde hver især et hoppereb, men der kunne være nogen, som havde et langt reb, så stod to piger og svingede rebet, medens andre hoppede ud og ind, der var også lege, hvor både piger og drenge deltog. Der var en,

der hed at svinge i figur, en anden hed nys! nogen var inde og andre ude. Ved enden af skolehuset var der et stort cement dæksel, når vi stod på det, var vi inde, vi løb rundt om laden og skulle passe på, at vi ikke blev fanget, men skete det, at man blev fanget, så skulle den, der var det, som man sagde, røre ved den, der var fanget og sige nys!

Der var også en tid, hvor vi piger byttede glansbilleder, men det var mest, da vi gik i den lille klasse, vi købte dem hos boghandler Frk. Larsen, som også var organist i kirken, hun var en meget venlig dame. Når vi købte glansbilleder, måtte vi gerne bruge lang tid til at bestemme os, de små billeder kostede 1 øre, der var andre til 2-3-4 og 5 øre, der blev kikket og vurderet grundigt, inden der blev købt nogen, men bare det at stå og kikke på al herligheden var en god oplevelse, som man kunne glæde sig over. I den store klasse havde vi piger poesibøger, jeg fik min i julegave af min broder Julius og svigerinde Karen i julen 1940, da jeg fyldte 13 år, og efterhånden var der mange, der skrev i min poesibog. I en tid fik vi også en hobby med at samle på sølvpapir, det var det sølvpapir, der havde været pakket om det forskellige chokolade, man købte, det kastede folk jo forskellige steder især i grøftekanter, så jeg var altid på udkik, når jeg cyklede fra og til skole, og hvor jeg ellers kom, de stykker jeg fandt, blev glattet godt ud og lagt i en gammel bog. Vi piger blev også meget glade for at lege med påklædningsdukker, vi tegnede tøj til dem, og så fik fantasien frit løb, præstens ældste datter Ester, som jeg sad sammen med, var meget god til at tegne, hun tegnede en flot påklædningsdukke til mig, som jeg desværre har mistet.

Da jeg var 9 år, det sidste år jeg gik i den lille klasse, blev alle børnene fra store og lille klasse fotograferet sammen med lærer Nielsen og Fru Nielsen, og deres to piger Else og Birthe, det foregik i haven i skolegården. Det var også i denne have, vi børn hjalp med at bælge ærter en sommer, hvor lærer Nielsen havde avlet rigtig mange ærter, der var også nogle store pæretræer, som gav et stort udbytte, og vi børn fik sommetider nogle af dem, ih! hvor var det en stor nydelse at sætte tænderne i sådan en saftigt og sød pære, jeg kan huske en dag, jeg lige var kommet i skole, at der lå en kæmpestor pære på broen, jeg tog den og gik ind til lærer Nielsen med den, han sagde, at det var pænt, at jeg kom med den, men jeg måtte gerne spise den, jeg sagde tak, ih! hvor jeg nød den saftige pære, vi havde ikke pæretræer i Kählershøj, så jeg var ikke forvænt med sådan en herlig spise.

Jeg kan huske nogle af skoleudflugterne, engang var vi i Løkken, engang i Råbjerg Mile, engang i Tolne skov, mange af børnene havde deres forældre med, så det blev to rutebiler, der skulle af sted, rutebilejeren hed Hans Hansen. Den første skoleudflugt, jeg oplevede, var året, før Rudolf blev konfirmeret, hvor vi skulle ud til Zoologisk Have i Aalborg. Vores storesøster Anna var nygift og boede i Aalborg i Korsgade. Rudolf spurgte lærer Nielsen, om vi måtte tage hen og besøge vores søster,

hvad vi fik lov til, vi skulle blot være tilbage til en bestemt tid, Anna blev glædeligt overrasket, da vi kom, og da vi skulle gå, fulgte hun os tilbage til rutebilen. En anden gang udflugten gik til Aalborg, var Erna hjemme på ferie, så hun tog med på udflugten, og da vi gik op af Bejsebakkevej til Zoologisk Have, stod der en mand med en frugtvogn, og der var forskelligt slags frugt. Erna købte nogle bananer, jeg fik en halv banan, det var første gang, jeg smagte en banan.

Da mor lavede al slags pålæg, blev der kun købt en spegepølse i ny og næ, men sommetider fik jeg lov til at købe en cervelatpølse hos slagter Jensen. Fru Jensen var altid så venlig at tale med, hun talte så langsomt og roligt, og der duftede altid så rent og friskt i butikken, jeg tænker nok, at hvis Dorthe dengang kom og synede denne butik, så ville hun give den en smiley, cervelatpølsen smagte noget så herligt, og når madpakken skulle smøres til udflugten, fik jeg lov til at få denne dejlige pølse på alle mine madder, det var simpelthen det store sus. Mange år efter oplevede vi noget lignende her med min datter Dorthe, når hun skulle på skoleudflugt, da var det store sus at få pålægschokolade på alle hendes madder, for det var jo ikke tilladt til hverdag, for sådan er det nok for både børn og voksne, at det man sjældent får, kan stadig være til glæde. Til min skoleudflugt gav mor mig 50 øre, jeg købte først en citronvand eller en rød sodavand, som hed en hindbærlimonadevand, til min madpakke, senere købte jeg en 10 øres ispind og en plade chokolade til 25 øre, sådan en dag var en stor oplevelse. Når jeg tænker på den gang, jeg var barn og sjældent fik penge, så lærte man at være sparsommelig, og da jeg begyndte min skolegang, fik jeg en sparekassebog til skolens sparekasse, og den skulle man jo helst komme så mange penge i som muligt, og når jeg endelig fik lidt penge, så var lysten til slik også til stede, der var noget tyggegummi, der hed Wrigles, som man kunne købe i Tatol, et stykke kostede 1 øre, jeg blev så opfindsom, at jeg gemte det i en lille blikdåse som var en Delfa dåse, vi måtte jo ikke sidde med tyggegummi i munden i skoletimen, det var en dåse med små sorte lakridskugler, som Rudolf købte, de var forfærdelig stærke, så det var ikke noget for mig, men jeg fik dåsen, når den var tom. Sådan et stykke tyggegummi kunne jeg have rigtig længe, og jeg var vældig stolt over min gode ide, men da min søster Gerda kom hjem på sommerferien, viste jeg hende det, som jeg hidtil havde troet var vældig smart, men da jeg fortalte hende, hvor længe jeg havde haft det, siger hun, at det måtte jeg endelig ikke gøre, for i sådan noget gammelt tyggegummi kunne der nemt opstå bakterier, som jeg kunne blive meget syg af, og hun tilføjede, at jeg aldrig måtte gemme noget, jeg havde tygget på, jeg følte mig noget dårlig efter denne oplysning, så skidtet blev smidt ud, og min sparsommelighed på det område var slut.

Det var ikke brugeligt, at vi piger gik i skole med forklæder, men da jeg var 10 år, blev det en mode, at vi piger skulle have forklæder på i skole, det var forklæde i den moderne funkis stil. Anna gav mig det første forklæde, som hun havde købt i

Aalborg, det var blå og hvidternet, og der var broderet korssting med rødt garn i de hvide tern i nogle firkanter fornedet af forklædet, senere fik jeg lov til at købe stof i Brugsen til to forklæder i rød og hvid tern, som mor syede, og jeg broderede med grønt garn i de hvide tern i nogle firkanter fornedet, senere skulle det være forklæder, der var runde og med store flæser, og mønstret var store bomber, jeg fik et rødt med hvide bomber og et blå med røde bomber.

Efter jeg var begyndt i store klasse, havde jeg et år læst i Brugsforeningsbladet, hvordan man kunne lave en maske og klæde sig ud og synge fastelavnssangen ved folks døre. Jeg fik aftalt med en nabopige, der hed Lis, at vi skulle klædes ud og gå rundt til forskellige steder og synge bollesangen fastelavnsmandag, hvor vi havde fri fra skole. Da dagen kom, blev nabopigen klædt ud som kone, og jeg som mand og med masker på, vi var oppe et sted, der hed ”Engholm”, hvor konen kom ud, hun spurgte os, om vi ikke havde en bøs, det misforstod jeg og svarede hende, at vi vil da ”ien sku”, så fik vi hver en bolle. Så gik vi hen til ”Rosendal”, som var en lille ejendom, der lå ved vejen nær vejen op til Kählershøj, men tænk konen Katrine kom ud og skældte os ud og sagde, at vi ”var noen grim tøs, vi skulle ræjti skamme os si i go hjem å ta de hæsli klu åeh, a ka nok si, at det er Emma å Lis”, så vi gik hjem og var helt slået ud af den skinhellige madams udgydelser. Da vi kom hjem og fortalte om al den onde snak, sagde Karen, som nu er min svigerinde, at det var en pjattet måde at opføre sig på, det var for dårligt, at hun ikke kunne forstå børns morskab, så hun gav os hver 25 øre, mor havde bagt nogle lækre boller, som vi spiste en del af, så dagen endte godt. Da vi kom i skole dagen efter, fortalte de andre børn, hvordan de havde været ude med raslebøssen og derved havde fået en hel del penge, nu forstod jeg, hvad Laura Engholm mente, da hun sagde til os, om vi ikke havde en bøs. Mange år efter, hvor jeg var gift og fået børn, oplevede jeg en fastelavnsmandag, at der kommer to udklædte skolepiger i gammel klude og raslebøsser, og nu viser det sig, at den ene pige var barnebarn af den skindhellige Katrine, jeg roste pigerne for deres opfindsomhed i deres udklædning og kom en del småpenge i deres bøsser, men jeg kunne godt lide at vide, hvad Katrine ville have sagt til sit barnebarn ha! ha!

En efterårsdag i 1936, hvor jeg var 8 år, kom jeg en eftermiddag hjem fra skole, der gik nogle fremmed mænd ud og ind af stakkeladen, især lod jeg mærke til en, han var en lille tynd mand med et langt skæg, der hang ned fra hagen, det kaldte man vist et fipskæg. Ude på marken var der lavet en slags indhegning, og der blev gravet i et stykke jord, min far sagde til mig, at der skulle jeg ikke gå hen, for jeg måtte ikke være i vejen.

Det der var sket var, at vores karl Almann og min bror Rudolf var i gang med at grave en kartoffelkule, sådan en skal være dyb, for at den kan holdes frostfri, og derved var gravningen kommet ned til en urnegrav fra jernalderen. Rudolf fortæller senere, at da det kom frem, siger Almann ”åh sån no gammel skit”, og han vil til at

trampe på det, men Rudolf, som kun var 14-15 år, kunne nok huske, hvad vores far havde fortalt om den slags ting, der lå i jorden, så han sagde, nej det måtte han ikke, og han vil hente far, som han så gjorde. Far ringede til Museet og fortalte Holger Friis, som stod for Museet om fundet, han var også tandlæge. Far fortalte, at han fik fri adgang til at komme ind og se museet, og han fik også en tandrensning. Da jeg ikke har fået så meget at vide om den begivenhed, har jeg troet, at dette fund blev gjort ved, at Almann havde været i gang med at pløje, men jeg har også undret mig noget over, hvorfor Rudolf var sammen med Almann, da han pløjede. Sidenhen har jeg ofte tænkt på den oplevelse og har også haft lyst til at kontakte Museet og høre, om de havde protokoller, der kunne fortælle om disse fund, men så har andre sagt, at jeg skulle ikke tro, der var noget bevaret fra den tid.

Men nu sker der så det, at da jeg transskriberer de gamle sogneprotokoller fra Lendum og Bindslev, og jeg sender filer af mine oversættelser til Hjørring kommunearkiv, hører jeg til de såkaldte givere og blev inviteret til Nytårsarrangement på Hjørring Museum 2017, det var en dejlig oplevelse. Da jeg fik den indbydelse, tænkte jeg, at nu vil jeg gøre alvor af den lyst, jeg har haft i så mange år, at spørge Hjørring Museum, om der stod noget i nogle protokoller om oldtidsfundet i Käblershøjs mark i 1936, og jeg skal love for, at jeg fik oplysning om dette fund i 1936, det rørte mig meget, tænk at sidde der 81 år efter og se en stor urnepotte fra jernalderen stå der foran mig, den har nok tilhørt en mand, som har været velstående, der var en journalist tilstede, så alt om denne oplevelse kom i den Nordjyske avis, og den flinke arkæolog gav mig kopier af alt det skrevne om denne ting. Det er godt at have en god hukommelse og ikke være bange for at spørge.

I disse første skoleår oplevede jeg en anden eftermiddag, hvor jeg kom hjem fra skole, og inde i dagligstuen var der på spisebordet stille mange små poser i rad og række, de var bundet for som små sække, der var en høj ung mand, der sad og skrev noget ind i en bog, min far siger til mig, at jeg skulle gå ud, jeg måtte ikke være i vejen, det udtryk brugte han gerne til vi børn.

Denne mand var en jordbrugskonsulent, som far havde bestilt til at komme og tage jordprøver af markerne, så i de små poser var der jord, som konsulenten havde taget, og nu skulle han have dem undersøgt, og en dag ville far få tilsendt en udredning om markernes tilstand. De forskellige bønder omkring os syntes vist, at den ting var unødvendigt, men far havde sine meningers mod, som til tider kan være på sin plads.

Man kan vist nok sige, at jeg på en måde er vokset op som enebarn, for selv om jeg havde 6 søskende, var de jo en del år ældre end jeg, og den yngste af dem var 5 år ældre og var en dreng, så vi havde ingen lege sammen, men jeg blev god til at lege med mig selv, min fantasi var altid i fuld sving, og min opmærksomhed for, hvad de voksne lavede og talte om, var altid til stede. Når det traf, at far og mor havde besøg,

og der var børn med, var jeg altid glad, når de var rejst igen, for det var som om, disse børn ikke forstod mine lege, så jeg syntes, disse besøg var ret kedelige.

Originaler:

I hver landsby findes der nok nogle originaler, som skiller sig ud fra dem, der er mere almindelige, det værste, der kan ske for dem, er den dårlige behandling, de får af dem, de skal leve iblandt. I Lendum i 1930'erne var der en mand, der faldt lidt uden for normen, han hed Albert Nørkær (nøtsja), han boede i et lille hus, der lå i et vejkryds, hvor den ene vej gik til Morill, den anden til Øster Vrå. Han var en lille mager mand, venligsindet og vel nok noget naiv, hans evner til at udføre et arbejde var nok ikke store, han gik ud på gårdene og sad ved søer, der skulle have grise, han blev også sendt bud efter, når vi i mit hjem havde en so, der skulle fare, som det hed. Soen blev lukket ind i et bur, der var lavet af træ og blev kaldt en faresti, hvis de nyfødte grise kom hen til hendes tryne, kunne hun godt finde på at æde dem, det var hendes måde at beskytte sit yngel på, så Alberts arbejde var at sørge for, at det ikke skete.

Jeg var glad, når Albert var hos os, det kunne nok vare nogle dage, især når vi havde små kattekillinger, kunne vi rigtig snakke om, hvor søde de var. Engang sagde han, at "Kølershøj", som mit hjem blev kaldt på bondesprog, det var det bedste sted, han kom, for her fik han lov til at komme ind og spise sammen med os, for de andre steder han kom, fik han sin mad bragt ud, så han spiste sin mad i grisestien, mor blev dybt forarget og sagde, at det var en meget ond og ufin måde at behandle et medmenneske på. Når det var spisetid, sagde mor, at jeg skulle sige til Albert om at komme ind og spise. Inden vi gik til bords, var alle først ude i køkkenet ved vasken og fik vasket hænder, og det samme gjorde Albert, jeg kan nok forstå, at Albert var klog nok til at føle, når folk behandlede ham nedladende. Vi havde en ung pige, som undrede sig over, at Albert fik lov at komme ind og spise sammen med vi andre, det havde han ikke fået lov til de andre steder, hun havde tjent. Dertil sagde mor: "hvor skulle de skamme dem, det er da en ukristelig opførsel over for sin næste", mor vidste nok, at de steder den unge pige talte om, var indremissionske folk, som gik i kirke hver søndag, men de tror jo også, at når bare de beder til gud, så får de alle deres synder forladt.

Albert gik sommetider rundt i sognet med en kurv og solgte børster og små træheste, mor købte gerne noget af ham, og engang købte mor en hest til mig, som jeg legede en del med, ved sådan en lejlighed bød mor ham på kaffe, og Albert blev glad. Han var uheldig med at få en fattig familie som lejer, de blev kaldt skollerfolkens, manden

havde en lille og sølle radmager hest, som han kørte rundt med og solgte strandskaller til folks høns.

Albert fortalte om den forfærdelige mands opførsel, han sad ofte og drak sig fuld, konen og børnene havde næsten ikke tøj på kroppen, så Albert købte noget tøj til dem. Manden havde en bitte hund, og en dag fandt han på at slå nogle sten ud af væggen, så der blev et hul, som hunden kunne gå ud og ind af, heldigvis flyttede de en dag. Engang fortalte han, at han havde lavet en sang, den handlede om en gård, hvor de var meget fattige, og den sang han med egen melodi, som lød sådan:

a håer tjænt i Dål i 7 oer-a håer tjænt i Dål
”vi task voer kun på voer sovkommerguel
for vi ha ien loe”

a håer tjænt i Dål i 7 oer-a håer tjænt i Dål
”vi task voer kun mæ voer limskavt
for vi ha ien plejl”

Sådan kunne han synge en lang sang om al den fattigdom, der var på gården Dal. Jeg synes nok, man kan sige, at Albert havde en god fantasi.

En gang efter krigen kom en dag et ungt par ind til Albert, de var på tandem, det kan være, de har villet have noget vand, men de fotograferede Albert ude foran hans hus. Albert havde fået lavet flere billeder og kom en dag til mor med dem og sagde, hun skulle give os børn et hver, det viser, at han har været glad for os, så jeg har et billede af Albert foran hans hus. Han havde et stort brændemærke i sit ansigt, han sagde, da han var lille, havde hans mor skubbet til ham, så han faldt ind på en varm kakkelovn, det havde nok gjort meget ondt.

En del år senere fortalte min bror Julius, at en dag han var inde og besøge nogen på Øster Vrå alderdomshjem, hilste han på Albert, som nu boede der, han så pæn og velplejet ud, han sagde, at han var glad for at bo der, det var rart at høre, at nu fik Albert det godt og trygt i sine sidste leveår. Man kan nok sige, at det var et trist menneskeliv, der endte godt.

Høns Ajs og hans kone Sine!

I min barndom boede en gammel mand i Løth, som blev kaldt høns Ajs, hans navn havde nok været Anders. Da jeg husker ham, var han nok enkemand, hans kone hed Sine, han boede i et lille hus, der lå på et hjørne af vejen og blev kaldt hjørnehuset,

men bondesproget forvrængede navnet, og i folkemunde blev det kaldt hønshuset, så derfor sagde folk høns Ajs og høns Sine. Jeg mødte ham sommetider, når jeg om eftermiddagen gik hjem fra skole, og han kom gående på vej hen til Lendum, jeg var lidt bange for ham, jeg syntes, han så mærkelig ud, han var lille og krumbøjet og gik med stok, han havde et meget langt underansigt, det man også kaldte et underbid og var skægget på en mærkelig måde. Jeg fortalte min mor om ham, og hun sagde, at ham skulle jeg ikke være bange for, og så fortalte hun mig, hvorfor han havde alle de skægstubbe i ansigtet, det kom af, at han klippede sit skæg med en saks, engang havde en mand sagt til ham ”hvorfor han ikke fik sig barberet som andre, da havde han svaret, at han ville ”in rages som en ung knæts”. Min mor fortalte mig, at hans kone Sine var søster til min mors plejemor. Høns Ajs havde også ord for at være noget nærig, men fattige folk skulle jo passe på slanterne. De fleste koner på landet havde gerne nogle høns, det havde Sine også, det gik lidt op og ned med æglægningen, så konerne lånte æg af hinanden. En dag gik mors plejemor hen til Sine med et par æg for nogen, hun havde lånt, da hun kom ind, sagde Sine ”soe haj dæ”, hun svarede ”nøj det troer a int”, Sine siger ”så ska vi ha æ toer kaffe”. Pludselig som konerne skal til at nyde kaffen, står Ajs med ansigtet trykket mod ruden og banker på og råber ”no holler do dit kaffetøv o skit ve dæ sil, hår do høtte Sine”, og da Sine havde stor respekt for Ajs, blev der ikke noget med den kaffetår.

Et år, der var Sindal marked, havde Ajs sat sig på en vognstang og var gået i gang med at spise sin medbragte mad, det var nogle store skiver brød, som han holdt om med begge hænder og tog nogle store bidder, en mand, der kom gående, stoppede op og siger ”godav Ajs, nå do er nok ve å få dæ e goe melma”. Ajs svarer ham ”det hår do val in no imo, a hår in mer end te mæ siel”. Når der blev snakket om høns Ajs, blev der gerne fortalt om hans nærighed, og man sagde ”ja Ajs, haj gir in sin helligdavs vost væk”.

Høns Sine havde også sin døjje med Ajs på anden vis, og det drejede sig om et blad, som nok kom en gang om ugen, det hed ”Ugens Nyheder”. Hun beklagede sig til sin søster, at den dag, når bladet kom ”så sætter Ajs sæ mæ blåe, å så må a vint mæ mejesmaen te haj hår fåt tøjge det hele ijennem, haj er in te å dryv frå det blåe, det våre næsten hile davi”. Stakkels Sine.

Nu vil jeg fortælle om nogle af mine lege. Der stod en række store træer langs indkørslen til gårdspladsen til Kählershøj, og et af dem var delt i to stammer, og den ene stamme havde bøjet sig, så den dannede en bænk. Når jeg legede, at jeg skulle på skovtur, fik jeg lavet en lille madpakke og saftevand i en flaske med patentprop, madpakken kom jeg i en af de små tasker, jeg havde fået af Grethe Bostrup, så sad

jeg på bænken og spiste mad og drak saftevand, og bagefter legede jeg med dukken, som var mit barn. Når alle bladene i trætoppen var helt udsprunget, så dannede det et loft, så havde jeg en hule.

Jeg kunne godt lide at lege købmand, som jeg stillede an i hjørnet af køkkengangen, mor gemte de tomme poser, essensflasker, papir og bånd, som vi kaldte for strek, så der var nok, der kunne bruges til butikken, varerne var sand. Jenny lærte mig at lave penge, man lagde en mønt under et stykke papir og gned med enden af en blyant. Mor kunne folde nogle fine tasker og punge af aviser, dem fik jeg også lært at lave, men desværre har jeg glemt denne kunst i dag, jeg fik ikke spurgt min mor om, hvem der havde lært hende det. Jeg lærte også af mine store søskende at bygge et lille hus, jeg satte fire pæle ned i jorden, så bankede jeg sække fast med søm på pælene rundt om, og en sæk blev lagt på som tag. Disse sække var salpetersække, som var af noget papir, der var præpareret og foret, og det rykkede man ud, da det lugtede frygteligt af salpeter, bund og side var syet med en snor, som var let at rykke af, kraftfoder sækkene måtte vi ikke tage, da de var kostbare, så de skulle bruges igen og igen, salpetersækkene blev kasseret. Uden for det lille hus lavede jeg af mursten et lille fyrsted, hvor jeg med små pindestykker og tændte ild, af kasserede katteøjne, der havde siddet bag på cykelskærme, pillede jeg det røde glas ud og brugte dem til gryder, jeg kogte æblegrød og havregrød, det smagte helt godt. En anden leg, som jeg ikke havde det så godt med, var at gyngede, jeg bandt et reb som gyngemellem to træer og lagde en sæk på rebet og så gyngede jeg højt, men efter et stykke tid fik jeg kvalme, og så måtte jeg holde op, da jeg havde gjort det nogle gange, så holdt jeg op med den leg.

Oppe på loftet havde vi en stor tøjrolle af den gamle slags, hvor der var en stor kasse, der var fyldt med store sten, og under den var rullerne med tøj, så skubbede man den frem og tilbage på rullerne, så tøj blev fint og glat. Da jeg var fyldt 10 år, kom jeg nu og da på ferie hos Anna i Aalborg, så jeg var sommetider med hende og hente rulletøjet hos rullekonen, som havde sin rullestue i et lille kælderrum, der lå i en gade, der hed Svendsgade, som gik på tværs af Korsgade, og efter denne oplevelse fik jeg lyst til at rulle tøj, så når mor havde haft storvask, gik jeg op på loftet og rullede alt det tøj, der skulle rulles, hvad det meste af vasketøjet blev, det var et hårdt arbejde, men jeg kunne klare det, så legede jeg, at nu var jeg rullekone.

I 1936 den 14. februar fyldte min mor 48 år, og jeg var da 8 år, mor og far havde bestemt, at i den anledning ville de til fotografen med deres 7 børn og få taget et familiebillede, det var omkring fastelavn, og Anna havde købt et fastelavnsris til mig, det var ikke noget, man dengang kendte til ude på landet, og det var også første gang, jeg fik sådan et, så jeg passede på det i lang tid. Vi skulle ned til Frederikshavn til en fotograf, der hed Frigga, vores søster Gerda havde plads i Frederikshavn hos skovrider Hornemann, hun havde fået fri den eftermiddag. Efter vi var blevet

fotograferet, var vi alle indbudt til kaffe hos mors fætter Peter og hans kone Olga, som havde en bagerforretning i Søndergade.

Da vi kom derud, var der dækket fint bord, og der var sat mange slags kager frem på bordet, ved den lejlighed var jeg noget uheldig. Blandt alle de lækre kager var der nogle små tørkager, fint dekoreret. Mor vidste nok, at Olga gik meget op i, at alt skulle gå fornemt til, så da jeg bad om at få en tørkage, sagde mor, at jeg skulle spise den med min teske, men kagen var hård, og jeg havde ikke kræfter til at bruge skeen i så hård en kage, jeg hviskede til mor, at jeg kunne ikke bruge skeen, mor kunne ikke høre, hvad jeg hviskede, så hun siger: ”ka du inn spis døj, så ska a nok spis døj”, dermed tog mor kagen og spiste min fine kage. Jeg sad i lang tid og kæmpede med gråden, senere hen, hvor mor og jeg talte om denne episode, morede vi os over, hvad Olgas fine fornemmelser kunne blive skyld i.

Der kom en mode, hvor man blev polyfotograferet, det bestod af et ark med 49 små billeder, det var noget næsten alle blev, alle mine søskende på nær min ældste broder Julius blev det, nogle år senere blev man fotograferet, hvor billederne var større og brune, det hed multifoto, polyfoto var sort/hvid, jeg var 9 år og var i gang med at skifte tænder, min frisure var forfærdelig, jeg var klippet op i nakken, så jeg var just ingen skønhed.

På denne tid blev Rudolf konfirmeret og skulle som andre konfirmander fotograferes ved en fotograf, men han ville jo også gerne polyfotos, som vi andre, for det store nummer med disse billeder var, at man byttede billeder med dem, man kendte og mødte, men far sagde, at sådan kunne man ikke ødsle med pengene, så Rudolf måtte vælge, om han ville fotograferes ved fotograf som konfirmand eller blive polyfoto, det var et svært valg, men han valgte polyfoto. Mange år efter klagede han over, at han ikke var blevet fotograferet som konfirmand, så det endte med, at far fik så dårlig samvittighed over det, at han engang i 50'erne fik lavet nogle store billeder af Rudolf efter et polyfoto, som vi alle fik et af.

Jeg var 9 år, da jeg fik min første macoundertrøje, indtil da brugte jeg særker, hvad mor også gjorde, dem syede hun af hvidt lærred. Jeg kan huske en formiddag, hvor der kom en nabokone, der hed Louise, hun skulle låne telefonen. Mor bød hende på kaffe, og medens de nød den, snakkede de om løst og fast, og pludselig siger hun til mor: ”væ do hva Marie, a håer li tjøbt mæ et par macotrøjer hen i Brugsen, å do ka lie tro de er så døjli bløj åe varm, det er noe ånt inn de hær særker, de er så kol åe fo på”, ”ja det lyjer da hilt skønt”, siger mor, jeg havde altid mine ører slået godt ud, når de voksne sad og snakkede, for det var tit spændende at høre, hvad de talte om. Da nabokonen var gået igen, begyndte jeg at sige til mor, at jeg syntes også, at særkerne var så kolde og hårde at få på, og om ikke vi kunne få sådan nogen som Louise, så det

endte med, at mor sendte mig hen til Brugsen, hvor jeg købte to macotrøjer, en til mor og en til mig, og lidt efter var jeg henne i Brugsen igen og købe to stk., men særkerne skulle vi slide op. Ak! vi nød de dejlige og lune undertrøjer, de var hvide og kantet med en silkebort, og i halskanten var der et silkebånd bundet med en sløjfe.

Da jeg var 12 år fik jeg min første strømpeholder, som jeg købte hos trikotagehandler Selma Kählershøj i Lendum, den var lyserød, nu var det slut med at gå med livstykke, som var en bomuldsvest med lange brede elastikker, der blev spændt på knapperne, som var syet på strømperne, da nu det var slut med at gå med livstykke, så forsvandt noget af barndommen, for nu begyndte jeg at bruge tøj som de voksne.

Jeg var ca. 10-11 år, da jeg smagte tomater første gang, det skyldtes en fiskehandler Nielsen, som boede i Frederikshavn, han kom op på landet en gang om ugen og solgte fisk, han kørte i en lille bil med lad, hvorpå der stod trækasser med fisk, der var pakket ned med store isklumper. En sommer spurgte han mor, om hun ville købe nogle tomater, han havde en broder, der avlede tomater på friland, mor kendte nok tomater fra den tid, de boede i Amerika, så hun købte straks nogle stykker, vi spiste dem på den måde, at de blev skåret ud i nogle stykker, og der kom melis på en asiet som vi dyppede dem i, det var en nydelse, når Nielsen havde tomater med, i dag vil jeg hellere have salt på end sukker. Mor bød ham engang på kaffe, han sagde nej tak, for han drak ikke kaffe, da han var adventist. I krigens tid, hvor der blev mangel på benzin, kørte Nielsen kun op til Lendum by en gang om ugen, så stod han på et bestemt sted og solgte fisk om formiddagen, jeg cyklede så derhen og købte fisk.

I Lendum var der et sæbehus, der hed Tatol, ejeren handlede med varer fra firmaet Schou. Deres fabrikker, der hed Ravnholm, lå ovre i København, ejeren af forretningen hed Frk. Olsen, hun havde en søster, der hjalp hende i butikken i ny og næ, i daglig tale kaldte vi Frk. Olsen for ”sib motter”. Engang sagde mor, at det var forkert at kalde hende for motter, for det var kun en, der var gift, der var motter, men jeg tror ikke, at man tiltalte hende med de ord.

Penge var ikke noget, vi børn fik ret mange af, men det kunne ske, at man tjente lidt ved at hjælpe med forskellige ting. Om sommeren i høstens tid stod jeg oppe i laden eller stakkeladen og smed negene hen til far, jeg fik 5 øre for hvert læs. Mor havde et stort hønsehold, og hun var medlem af Dansk Andels Ægekspert, så en gang om ugen kom der en æggesamler, han kom med hestevogn, og på ladet havde han trækasser til æggene, han hed Jens Haven, han havde et husmandssted og var blevet enkemand for nogle år siden. Han var en god ven af mine forældre og var ligesom mine forældre medlem af afholdsforeningen, han kom hver tirsdag formiddag og blev først budt på kaffe, derefter vejede Jens Haven æggene, mor havde en bog, som han skrev i, hvad æggene vejede. Dagen før havde jeg gjort dem i stand og stemplet dem, og da

hønsene lagde deres æg i redekasser, var de næsten rene, det der kunne være på dem blev fjernet med en klud, der blev dyppet i lidt vand, der var kommet et par dråber sprit i, så det kunne fordampe, derefter stemplede jeg dem i den brede ende med et nummer, som nok var mors medlemsnummer, der var en stempelpude, som jeg trykkede stemplet på, dette arbejde tjente jeg også noget ved, men jeg husker ikke, hvor meget jeg fik ved dette arbejde, men for nogle af pengene købte jeg en lille celluloiddukke i sæbehuset eller en lakridspibe, og nogle blev sat ind i skolens sparekasse. Om vinteren skulle vi selv bringe æggene hen til mejeriet.

Nær Bredmose skole boede et ægtepar i et gammelt hus, manden gik på dagleje, konen hed Maren, hun var meget dygtig til at sy, både kjoler, dragter og omsyning af frakker til børn blev syet så flot. Vi var mange i Lendum sogn, der fik syet hos hende, mange af de kjoler, jeg fik syet, da jeg gik i skole, var efter tidens mode, som vi piger snakkede en del om, et år var det matroskjoler og et andet år var det kjoler syet af java stof, som der ofte blev broderet fine mønstre på, det fik jeg ikke på min kjole. Min søster Gerda havde en sommer, hun kom hjem på ferie, købt et stykke stof til mig til en kjole, det var grønt med fransk mønster, vi fandt en sød model i et blad, og Maren syede kjolen lige så flot som på bladet. En sommer syede Maren en flot svagger til mig, og et år syede hun en frakke til mig af Ernas konfirmationsfrakke, den lignede en dyr købt frakke. Jenny strikkede et blå tørklæde og et par blå luffer med et flot broderi, den vinter var det blevet en mode for børn med hjelme af skind med foer, de fandtes i farverne sort, brun og blå, og jeg fik en hjelm i farven blå, som var samme farve som halstørklædet og lufferne, så nu var jeg fint klædt på.

Det år jeg fyldte 13 år, syede Maren en fin silkekjole, den var søgrøn og med flæser, tre rækker fornedet, den havde jeg på til julekoncert i kirken.

Lærer Christiansen fra Bredmose skole lavede det år et børnekor, som skulle synge til julekoncerten i kirken. En dag i efteråret sagde lærer Nielsen til os, at lærer Christiansen ville lave et kor, og han ønskede, at vi børn ville komme ned i Missionsskolen og være med i koret om eftermiddagen. Da vi var færdige til at gå, siger lærer Nielsen til mig: ”du går vel også derned Emma”, jeg trak noget på det, så han siger: ”det synes jeg, du skal gøre Emma, for du er jo god til at synge”, så da jeg kom hjem, fortalte jeg, hvad lærer Nielsen havde sagt til mig, og mor siger så, at når lærer Nielsen havde sagt det, så syntes hun også, at jeg skulle gøre det. Jeg cyklede så derhen, men turde ikke at gå ind i missionsskolen, jeg cyklede lidt frem og tilbage. Pludselig kom præstens Ester ud af døren og råber på mig, hun ler og siger, om jeg ikke vidste, hvor det var, men i det samme kom lærer Christiansen, og vi går med ham ind i skolestuen, der var allerede kommet flere børn, vi satte os på skolebænkene. Vi startede med at synge vokaler og skulle holde tonen, medens han gik rundt og lyttede til os hver især, jeg blev taget ud til at synge første stemme, som er melodistemmen, men jeg havde lyst til at synge anden stemme, da det var en ny

måde at synge på, og da vi sang ”Dejlig er den himmel blå” gik jeg hjemme og sang den i anden stemme, jeg kan stadig huske den.

Et stykke tid før jul skulle vi op i kirken og se, hvordan vi skulle stå under koncerten, den flinke boghandler Frk. Anne Larsen, som var organist i kirken, var også til stede i kirken, og bagefter gik vi med hende ned i skolegården, hvor hun fotograferede os foran den gammel lade, nu vil jeg bare ønske, at lærer Christiansen havde været med på billedet.

En af sangene, som vi skulle synge til koncerten hed ”Hosiana højlovet være ham, som kommer i herrens navn”, om den fortalte Christiansen, at den havde han lært, da han var ung og havde været hos nogle munke i et kloster i Sønderjylland, det var en, som de havde eneret på, og derfor måtte den ikke bruges af andre, men disse munke havde givet ham lov til at bruge den, så det var jo en stor ære for os at synge den, en anden, vi sang til koncerten, og som jeg synes er et smukt korværk, hedder ”Oh gå dog ind for guds evige trone”. Til denne koncert havde lærer Christiansen også indøvet et kor med voksne sangere, en af bassangerne var pastor Larsen,

Da jeg var 12 år, blev der indført skoletandpleje i vores skolen, men de børn, der var over 10 år, kunne ikke få tandpleje i skolen, så jeg var for gammel til at få del i dette gode, man kan vist nok med rette sige, at det var en noget snæversynet tankegang, denne kommune var i besiddelse af, mine tænder var betydelig bedre, end de var hos flere af de børn, som var under de 10 år, ellers ville jeg nok ikke i dag have de flest af mine tænder i behold i en alder af 81 år.

Jeg lærte at strikke ankelsokker, da jeg var 9 år, den første sok blev meget stor og løs i strikningen, da mor så det, sagde hun, at jeg skulle holde fastere på tråden, så nu blev den anden sok alt for stram, men jeg fandt hurtigt ud af at holde tråden rigtig, så sokkerne blev helt pæne. Det næste, jeg lærte at strikke, var et par luffer, så nu havde jeg lært at kunne forsyne mig selv med noget varmt både til hænder og fødder. Anna og Jenny strikkede forskellige trøjer til mig i min barndom. I 40’erne blev det moderne med en strikket hue, der hed pipaluk, Anna fik vores kusine Ebba til at strikke sådan en hue til mig, garnet var brunt meleret og med et fint mønster i hvidt garn. Der blev garn tilovers, som Anna strikkede et par luffer af til mig, der var ingen i skolen, der fik en lignende, men der var en dum tøs, der blev misundelig, og det latterlige ved denne tøs var, at da denne mode var ovre, kom hun med et slidt halstørklæde, som hendes mor havde syet sammen, det gik hun med som en pipaluk, hun så ofte dårlig ud i tøjet og gik med betændte øjne, så det var tydeligt at se, at hendes mor havde ikke stor forstand på at passe sine børn. Det blev også moderne med en trøje, der hed luskofte, de lignede de norske trøjer, vi kalder genser. Jenny strikkede sådan en trøje til mig, den var blå med mønster i rød og hvid, den var med lynlås, den blev kaldt luskofte, for der var strikket hvide masker i den blå bundfarve i

et jævnt mønster, det var dem, der var lus. Da jeg kom i skole med den flotte trøje, blev den onde tøs igen grøn af misundelse. Det var også medens jeg gik i den store klasse, at det blev moderne med en trøje, der hed sjælevermer, mor strikkede en til mig, som var græsgrøn.

Når vi i dag har mors dag, så mindes jeg, hvordan min søster Anna fik nogle af de andre af mine søskende til at være med i en gave til mor, nogle gange var det stof til en sommerkjole, Anna skrev så til mig, at når posten kom med en henvisning til en pakke, så skulle jeg hente pakken og gemme den til mors dag og give mor den søndag morgen, for mine søskende kunne ikke altid komme hjem på mors dag. Da jeg blev en stor skolepige fandt jeg på at cykle ned til Lengsholm skov og plukke anemoner til mor denne dag, det var et herligt syn, når hele skovbunden var fyldt med de skønne anemoner.

Et stykke tid efter mors dag et år, gik mor og jeg hen til sy Maren i Bredmose, vi gik den vej af Løth og tværs over markerne, det kortede en del af turen. Jeg husker en eftermiddag, vi kom derhen, da siger Maren, om vi ikke havde lyst til en kop kaffe, hvortil mor sagde ”mange tak”, til kaffen fik vi hjemmebagt brød, og en stor roquefortost blev sat på bordet, jeg havde ikke syntes videre godt om den slags ost, men ved denne lejlighed fik jeg smag for denne delikate ost.

En af de gode oplevelser i min barndom var, når jeg var henne og lege med børnene i Fredborg, og en der hed Mary var der også, hun var fra en lille ejendom, vi kaldte for Teglværket, da det i ældre tid var et sted, der blev lavet teglsten. Når vi havde leget et stykke tid, kom deres mor Malle ud og kaldte på os og sagde: ”væsgue kum eij å`foe e melma”, inde i stuen var der dækket bord, og der stod et stort fad med dejlige madder med hjemmelavet pålæg, jeg kan endnu mindes den skønne duft, og en stor kande med saftevand, det var selvfølgelig også af hjemmelavet saft. Medens vi spiste, sagde Malle, at nu skulle vi bare spise og drikke alt, hvad vi kunne, for hun gik ud efter mere, hun undte os det af et godt hjerte. Hun lignede meget min mor, de var nogle, der kunne lide at gøre godt for andre.

En ting, jeg havde meget glæde af, var Richs albummer, hvortil man fik et billede, som lå i en pakke Richs, som var en kaffetilsætning, hvormed husmoderen kunne spare på kaffebønderne. Disse albummer fik billeder, som var belærende for børn. Det første album fik jeg, da jeg var 6 år og hed ”Fra Mark og Skov”, det fortalte om naturens dyr, det næste fik jeg, da jeg var 7 år og hed ”Ud i Vort Skønne Land”, og disse billeder handlede om alle danske seværdigheder. Det tredje fik jeg, da jeg var 9 år, det hed ”På Rejse med Richs”, det fortalte om seværdigheder i de forskellige lande, det fjerde album fik jeg, da jeg var 11 år og hed ”Jorden Rundt med Richs” som fortalte om forskellige lande, men jeg fik desværre ikke alle billederne til

albummet, og i 1940, da jeg var 12 år, fik jeg albummet, som hed "Vort Flittige Folk" som fortalte om de forskellige former for virksomheder i Danmark, dertil fik jeg heller ikke alle billederne, det var jo faktisk kaffedrikningen, der bestemte, hvor mange billeder, man fik samlet. Man fik jo også af og til billeder, man havde, jeg fik tilsendt en liste med alle albummets numre, så kunne jeg krydse dem af, jeg manglede og sende dubletter ind til Richs og få dem byttet, hvad jeg også gjorde.

Det var også en kaffetilsætning, der hed Danmark, men Richs var nok den mest brugte. I dag er det nok kun de rene bønner, der bruges. Jeg kan også huske en anden ting, der blev brugt at tilsætte kaffe, det var før, der kom Richs, det hed Cikorie og var i fast form, det var sort og i en lille aflang pakke, mor brækkede et stykke af og kom det ned til bønnerne, jeg har hørt, at det var meget stærkt, papiret det var pakket ind i havde en stærk blård farve, og når vi børn var alene hjemme, og der var nogle piger på besøg, tog mine store søstre og de fremmede piger noget af papiret og gned det på læber og kinderne, og så skreg vi alle af grin, der skulle ikke så meget til for at kunne more sig og have det sjovt.

Jeg tror nok, at lærer Nielsen følte glæde ved at holde jul, for i denne tid var han nærmest hyggelig, den sidste skoledag før juleferien fejrede vi med det lille juletræ. I de første år, jeg gik i skole, var der en dreng, der hed Aage, som var meget dygtig til at tegne, og han tegnede med farvet kridt et flot julebillede på den store tavle, og når vi den dag kom i skole, var vinduerne i skolestuen hyldet til, og midt på gulvet i skolestuen stod grantræet smukt pyntet og med tændte lys, vi gik om juletræet og sang de smukke julesalmer, derefter legede vi sanglege for eks. "Tornerose var et vakkert barn" og "Ræven rask over isen" og "Bro, Bro Brille", vi blev også budt på godter, og lærer Nielsen læste en historie, til sidst sagde vi farvel og glædelig jul og gik hjem. Vi skulle så først møde i skole igen efter 6. januar, som var hellig 3 konger, og som dengang var en helligdag, men inden vi skulle møde i skole, blev alle skolebørnene med forældre og de små søskende indbudt en aften til skolens store juletræ, og da blev der også sunget og leget og budt på spiselige ting, et år læste pastor Larsen "Grantræet" af H. C. Andersen, og et andet år fortalte han om den gang, det første juletræ blev pyntet og tændt i Danmark.

I de sidste skoleår var det præstens Ester, der tegnede det flotte julebillede på den store tavle og et mindre på den lille tavle, jeg tror, at Ester havde ønsket om at blive reklametegner. Da hun blev voksen, rejste hun til Amerika, hun var jo født derovre.

Det var også, medens jeg gik i den store klasse, at pastor Larsen oprettede et gymnastikhold for os piger, som vi gik til en gang om ugen i forsamlingshuset om aftenen, og da vi blev konfirmeret, fik vi piger en gymnastiklærerinde, og pastor Larsen underviste de unge mænd og drengene.

Pastor Larsen var en mand, der ønskede at gøre noget godt for de unge og for andre i det hele taget, jeg kan huske en sommer under krigen, hvor alle var inviteret en søndag til en sammenkomst i præstens have, vejret var smukt, og vi havde hver især kaffe og brød med, vi sang og legede i haven.

Julen i Kählershøj!

Da jeg var barn, var julen ikke på tale før 1. december, som vi også kaldte julemåneden.

De første tegn på, at julen var på vej, kom fra Brugsen, og det var, når dagligvarerne, som vi købte i løs vægt, hvad de fleste varer var, blev fyldt i poser med nissemotiver, og på det grå indpakningspapir var der motiver af grangrene og lys. Det papir, der var pænt og glat, bandt jeg mine skolebøger ind i, det gav en dejlig fornemmelse af, at julen var på vej.

Far holdt meget af julen, som han havde oplevet som en skøn tid i sit barndomshjem, hans mor lærte ham og hans søskende at lave juletræsdynt, jeg kan huske, at han sagde engang, at han syntes, at alle unge skulle have lov, så vidt det var muligt, at holde jul hjemme hos deres forældre, så vores karle og piger fik lov til at tage hjem til deres forældre og holde jul, men der var nogle, som ønskede at holde jul hos os, en udtalte sig engang, at i hans hjem var julen ikke særlig festlig, så han ville helst blive hos os, hvad han jo også havde ret til. Selv om min mor ikke havde oplevet julens varme og glæde i sit plejehjem, så havde hun med hele sit hjerte følelse og forståelse for sammen med far at holde den skønneste jul for vi børn i vores hjem. I mange år fældede far vores juletræ i vores egne plantager, dem havde vi tre af, men i krigens tid blev de købt ved cykelhandleren i Lendum. Når der skulle gøres det store indkøb til julen, skrev mor en stor liste med de forskellige ting, der skulle bruges, den kaldte mor en dosmerseddel, så kørte far med hest og vogn til Lendum og købte varerne i Brugsforeningen, det skete også, at far en dag kørte med rutebilen ned til Frederikshavn og købte julegaver, der var grænser for udvalg af ting, der kunne købes i Lendum af gaver.

Der blev slagtet gris og lavet blodpølser og forskellige slags pålæg, bagt i den store ovn, der blev vasket tøj og gjort rent i huset, skuret og ferniseret gulve, dengang var der meget tøj, der skulle stives og stryges. Jeg hjalp med at lave mange ting.

Efter min ældste søster Anna var blevet gift, aftalte hun med mor, at hun et stykke tid før jul kom hjem og var i nogle dage, hvor hun bagte alle småkagerne, der var mange slags, det var vanillekranse, brune kager med mandler, specier, jødekager,

nøddestænger, kokoskager og marengs, som vi kaldte kys, de var hvide, røde, gule og brune, alle kagedåser var fyldte, men der var to slags, mor lavede selv, det var klejner og pebernødder, klejnerne kogte mor en aften, hvor vi alle var gået i seng, for så fik hun ro i sit køkken, en ny mejerispand fyldte mor godt op med pebernødder, det var noget, vi spiste meget af i julen.

Jeg tror nok, at den første jul, jeg kan huske, var den jul, jeg fyldte 3 år, juletræet var stillet midt på gulvet i den pæne stue, døren blev lukket derind til, ingen måtte se træet før tiden, hvor lysene var tændt. Vores ældste søster Anna havde pyntet træet, og nu var hun derinde for at tænde lysene på træet, vi stod spændt udenfor den lukkede dør, jeg stod foran mor, og hun holdt om mine arme og sagde, at vi skulle stå pænt stille, jeg bøjede mit hoved bagover og kikkede op til mors ansigt, som var så højt oppe, pludselig lukkede Anna døren op, ih! hvor var det et pragtfuldt syn, juletræet strålede så smukt med alle de kulørte og snoede lys og det hvide fehar. Kurve og kræmmerhuse var ikke flettede og hjemmelavede, som de er i dag, de var købt med påtrykte billeder, der hang en hvid glaskugle med en påmalet rød rose og en lille sprællemænd, som forestillede en kat iklædt tøj, historien bag disse to ting er: I 1917 havde vores onkel Julius haft disse to ting med over til vores forældre i Duluth i U.S.A., jeg har stadig disse ting. Da vi havde gået omkring juletræet og sunget alle julesalmerne, satte alle sig ned på stolene i stuen, mor sagde så til mig, at jeg skulle tage en pakke under træet og give hende den, så læste hun, hvem den var til, og så gav jeg den til vedkommende, og det gjorde jeg så, til alle pakker var uddelt til hver især.

Efter alle havde set og beundret sine gaver, gik vi ind i den anden stue, og der blev sat skåle ind med forskelligt knas, nødder, figner og dadler, en stor skål med pebernødder, vi fik også nogle søde og velduftende amerikanske æbler, som var pakket ind i hvidt silkepapir, mor forstod at udnytte disse æbler på en fin måde ved, at hun gemte dem i skufferne mellem sengelinned og undertøjet, så det var en nydelse, når vi fik rent tøj på med den herlige duft. I det daglige spiste vi middag kl. 12, men juleaften og nytårsaften var det kl. 18 altså kl. 6 aften. I min barndom blev spisebordet dækket med en juledug af papir med mønster af legende nissebørn og det fine porcelæn, og jeg skulle spise efterretten med min dåbsske. Julemiddagen var flæskesteg og hjemmelavet medister, rødkål, surt og sødt, dengang var det ikke kendt med at lave sukkerbrune kartofler og heller ikke ris alamande, sådan en aften fik vi sodavand og nisseøl til maden, efterretten var risengrød med sukker kanel og smørklat og saftevand af mors hjemmelavede saft. Et år fik far tilbudt en gås, vi fik juleaften, men alle var enige om, at flæskestegen var det bedste.

Efter mine forældre var kommet tilbage fra Duluth, havde de kalkuner med henblik på julestegen, som de var blevet vant til i Duluth, jeg kan huske en dag, hvor mor havde vasket tøj, og jeg løb ud til hende, hvor hun stod og hængte tøj op. Pludselig

kom en kalkun, og den sprang op og ville hakke mig i hovedet, jeg skreg, mor stod med et lagen, og det slyngede hun hen på kalkunen, så den nærmest blev viklet ind i det, medens hun råbte, at jeg skulle løbe ind, hvad jeg hurtigt gjorde, så jeg så ikke enden på den historie, jeg husker ikke, hvornår de bestemte at slutte med kalkunsteg, men mor blev træt af den ballade.

Jeg kan huske, at min broder Julius sagde, at en af de ting, han savnede fra hans barndoms jul i Duluth, var de dejlige frugtdesserter, som mor lavede derovre, for fra den tid af, da de kom til Danmark, skulle det altid være risengrød, så han længtes på mere end en måde efter Duluth, men da han så blev gift, fik han en kone, som ønskede at gøre ham glad og lavede en god frugtdessert hver juleaften i deres ægteskab. Når vi talte om det forskellige mad, man spiser her og i Amerika, sagde mor, at man skulle spise det mad, som var brugeligt i det land, man boede i, og i vores hjem var der også fremmede, der skulle spise hos os, så det tog mor også hensyn til.

Dengang var der også forskellige slags læsestof med henblik på julen, og mor havde som sagt også tanker for det hyggelige, så før jul fik hun købt et stort hæfte med tegneserien af de to skarnsunger Knold og Tot, men det blev gemt væk, for det skulle vi hygge med i juledagene. Jeg kan huske, at vi et år blev enige om, at vi skulle prøve at få hæftet med Hr. og Fru Gyldenspjæt, men efter denne prøve blev vi dog igen enige om, at Knold og Tot var nu det bedste, så dermed blev det for eftertiden, jeg ville ønske, at jeg havde gemt nogle af dem.

Mine forældre havde en sjov skik med julegaverne, og den skik fik vi børns forventninger til at stige en ekstra gang. Far havde købt gaverne, som var gemt væk i soveværelset, når så vi juleaften havde spist middag, og der var blevet vasket op, og vi alle sad inde i dagligstuen, døren ind til den pæne stue, hvor juletræet stod, var jo lukket, så siger far: ”nåh Mie skal vi gå ind i soveværelset og ordne de ting”, dertil svarede mor: ”ja la os jør det”. Så gik de ind for at pakke gaverne, og Rudolf og jeg kunne nok finde på at gå hen og lytte ved døren, vi kunne høre, de mumlede, og der blev sagt et navn og raslet med papir, så vi fnisede, men skyndte at sætte os pænt igen i stuen, lidt efter kom far tilbage, mor var nu inde og lægge gaverne under træet, derefter blev lysene i træet tændt, og vi kom ind til det smukke træ og skulle nu synge alle de skønne salmer. Juleaften 1931 havde vi en sjov oplevelse, vi havde alle fået gaver, men mor havde ikke fået gave fra far, hun havde nok undret sig over det. Medens vi alle var optaget af at se på vores gaver, siger far til mor: ”vil du ikke gå med mig op på loftet, Mie, jeg har noget, jeg vil vise dig”, alle vi andre fulgte med, for vi var selvfølgelig meget nysgerrige for at se, hvad der var deroppe. Da vi kom op på loftet, siger far: ”se Mie”, og han lyser med flagermuslygten hen mod enden af loftet, ”her er min gave til dig, hvad siger du så”, der stod en stor rulle, den slags med

en stor kasse fyldt med store sten, mor blev glædeligt overrasket, det er en af de oplevelser, jeg er blevet fortalt, men jeg har i en af fars gamle regnskabsbøger set, at rullen kostede 25 kr., og fragt var 75 øre.

I hele juleugen blev der hver dag spist stuvet hvidkål med kogt kold flæsk, sennep og rødbeder og al slags hjemmelavet pålæg, til kaffe var der sirupskage lagt sammen med smørcreme, og småkager. Grønlangkål lærte jeg først at kende som voksen, jeg tror ikke, det var noget, der blev spist på min hjemegn.

Det med at hænge fehår på juletræet var en gammel skik, det var nok pynteligt, men når jeg som bitte tøs kravlede på gulvet for at tage gaverne inde under juletræet, så skete det, at noget af det fehår, der var faldet på gulvet, kom ind i mine uldne strømper, så blev jeg helt elendig, for det stak og skar i mine ben, og jeg nærmest vrælede af pine, og det kunne også skære i fingrene, mor bestemte, at det skulle være slut at pynte med fehår, derefter gik vi over til sølvglimmer.

Jeg er jo vokset op med den tro på, at min fødselsdag er noget helt særligt, da det er den mest højtidelige aften i hele året og altid festlig, så jeg bliver både såret og gal, når jeg hørte tossehovederne komme med det elendige snak om, at det er forfærdeligt, at jeg har fødselsdag juleaften, og jeg blev snydt for gaver, jeg har aldrig tænkt på, hvor mange gaver, jeg skulle have, jeg fik gaver af hele familien, og det var ikke få. Engang svarede jeg en med at sige, at jeg var meget glad for min fødselsdag, for jeg havde fødselsdag med Jesus, og det var vel nok en skøn dag, vedkommende blev ganske paf, og engang sagde min far, at jeg havde fødselsdag sammen med vores dronning Alexandrine, hun fik hilsen i radioen fra hele Danmark, så jeg følte, at det var også til mig.

Den jul, jeg fyldte 6 år, fik jeg en dukke, som lå i en fletkurv, hovedet var af tysk porcelæn med lukkeøjne, mor siger til mig, at den måtte jeg ikke lege med, for det var en pyntedukke, så den måtte jeg kun se på, jeg har bestemt været et lydigt barn, for jeg rørte den ikke, før jeg var ca. 9 år, da var jeg blevet mere selvstændig og kunne nok passe på mine ting, men da jeg tog dukken op af kurven, blev jeg meget skuffet, for den havde ingen krop, så jeg gemte hovedet i en skuffe i mange år, men for nogle år siden fik jeg købt en krop, der passede til hovedet, så nu ligger den pænt igen i sin fletkurv. Engang som bitte tøs kom der en nabo kone og skulle låne telefonen, og jeg viste hende dukken og siger, at den hedder Ole, og hun siger så: ”nåh hjere døj Volle”, ”nej” siger jeg ”døj hjere Ole”. Hun svarer: ”ja døj er sø”, jeg syntes, at Volle lød så grimt.

Den jul, jeg fyldte 8 år, var jeg blevet helt god til at læse, så nu var jeg sikker på, at jeg nok kunne læse fra og til på julegaverne, og det gik også fint, og efterhånden havde jeg en stor samling af pakker, og det endte med, at Erna sad kun med et par

enkelte gaver, ”nej ved nu hvad” råbte Erna ”jeg må vist se på det, du har”, hun kunne kende nogen af dem, som hun selv havde haft med, jeg havde i farten forvekslet Erna med Emma, men jeg tror heller ikke, at indholdet i Ernas gaver ville havde glædet mig.

Vores farfar havde, som jeg før har skrevet, lavet en kane til mine store søskende, da de kom her til Danmark, den blev også kaldt en kælk, men efterhånden blev ryg og sider fjernet, min yngste bror Rudolf var noget af en skarnsknægt, da jeg var ca. 8 år, ødelagde han den totalt, vores daværende karl Alman Ørvad sagde til Rudolf: ”hvad for jør do det, så hår Emma da inn slej”, hvortil han griner ondskabsfuldt og siger: ”det er osse derfoe a jør”, så sagde Almann: ”do er val nok ei lir knæts”, nu havde jeg ingen slæde i to år, men den jul, jeg blev ti år, var Anna hjemme før jul og bage småkager, og der var kommet meget sne. Anne spørger mig, om ikke jeg skulle ud med slæden, jeg fortalte hende, hvad Rudolf havde gjort og sagt. Hun blev godt gal og sagde en masse slemme ting om den forkælede hvalp, nu var der sket det, at hendes mand Helge havde indkøbt en del slæder, som han solgte i sin cykelforretning i Aalborg, Anna fik nogle af mine andre søskende til at være med til at give mig en slæde i julegave, det var juleaften 1937, hvor jeg fyldte 10 år, det var en stor slæde af jern med træribber. Anna havde ringet og sagt, at hun ville sende slæden med en vognmand fra Lendum, der hed Aage Just, han vil lægge den ved de to træer ved landevejen, og Rudolf skulle så hente den, og mor skulle gemme den til juleaften. Han fik besked på, at han ikke måtte fortælle mig noget om slæden, men han var en uartig hvalp, så en dag fortalte han mig om slæden, medens han grinede frækt, efter juleaften spurgte Anna mig, om Rudolf havde fortalt mig noget om slæden, hvortil jeg sagde nej, for jeg synes, det var synd, når Anna havde gjort så meget for, at jeg kunne få så fin en slæde, som jeg var meget glad for. Mange år efter havde Rudolf den frækhed at tage min slæde, som stod hjemme i kælderen i vores hjem til sine egne børn uden at spørge mig om lov dertil, så da jeg fortalte mine forældre om Rudolfs frækhed, tog far ud til Rudolf og sagde, at han troede nok, at det ville være bedst også for ham selv at sætte slæden tilbage, hvad han så gjorde, far havde selv oplevet kedelige ting med sine søskende.

Det med at jeg ikke fik fødselsdagsgave, havde Anna gået og tænkt en del på, så det år jeg blev 11 år, kom jeg om morgenen til juleaften op og skulle have min havregrød ved spisebordet i køkkenet, og da lå der en pakke ved min tallerken, den var pakket ind i lyserødt papir, Anna siger, at det var min fødselsdagsgave, for det var nu forkert, at jeg blev snydt for den, jeg pakkede den op, og det var en æske med Toms fine fyldte chokoladedessert, det var virkelig en overraskelse, for det var første gang, jeg smagte fyldt chokolade, min broder Julius siger: ”det ser val nok godt ue”. Anna siger skrappt til ham: ”ja nu ska du ikke tigge noget af hende, for det er hendes gave, du er

altid sådan en slikmund", men engang vi var alene, gav jeg ham et stykke, for jeg synes, det var så synd, at han skulle skældes ud.

Juleaften 1935 var min søster Gerdas første jul hjemme, efter hun var kommet ud at tjene, hun havde broderet en flot julestjerne til mor, hun holdt meget af at brodere, efter den tid blev julebordet dækket med en hvid dug, og julestjernen blev lagt midt på bordet. Engang vi stod og beundrede den, siger Gerda til mig, den stjerne skal du arve, for du er jo julebarnet, det var også den jul, hun gav mig en servietring i sølv, mønstret var den franske lilje, hun sagde engang til mig, at hun senere nok kunne se, at det var en ting, jeg ikke kunne have nogen videre glæde af, men grunden til, at hun gav mig den, var, at sønnen i hendes plads var et meget forkælet barn på 9 år, hver dag skulle Gerda lægge en ren serviet i en sølvring ved hans tallerken, og så tænkte Gerda, at sådan en skulle hendes lillesøster også have, Gerda var en søster, der altid tænkte så inderligt og varmt.

Jeg ville ønske at jeg i dag kunne fortælle Gerda hvad glæde, jeg nu har fået af den fine servietring, jeg fik for et par år siden den gode ide, at ringen kunne bruges til et fyrfadsllys, så Holger loddede en metalbund i ringen, og jeg gik ind til guldsmeden og fik indgraveret mit navn og dato og årstal fra denne jul, så nu har jeg et fint minde om en god og kærlig søster.

Den jul som for mig startede noget trist, men endte med at blive en af de bedste i min barndom, den aften fyldte jeg 12 år. Jeg stod op og gik ind i køkkenet, hvor far og mor sad og drak formiddagskaffe, jeg følte mig glad og forventningsfuld, far siger: "der har vi jo Emma", men i næste øjeblik siger han: "nej Mie, vi har da helt glemt at købe gave til Emma", og mor siger: "jamen det hård vi da også". Jeg blev helt chokeret, tænk det var min fødselsdag, og så havde mine forældre glemt mig, jeg stod nærmest og kæmpede med gråden, så siger far: "jamen Emma, du er jo så glad for at læse, er der ikke en bog, du kan tænke dig, så kan du cykle hen til Frk. Larsen og købe den", ak det var som et lys blev tændt, for jeg havde i lang tid før jul cyklet flere gange hen til boghandler Frk. Larsens butik og kikket på hendes vinduer med de forskellige julebøger, blandt andet "Ved Julelampens Skær", så jeg siger glad, at jeg kunne godt tænke mig "Ved Julelampens Skær", "hvad koster den", sagde far, og jeg svarede to kroner, far gav mig to kroner, hvortil han siger: "når du kommer hjem, så giver du mor pakken, så den bliver lagt under juletræet, og vi fortæller ikke de andre, at du selv har købt den", det var jeg hurtig med på, jeg sang af glæde hele vejen hen til Frk. Larsen og hjem igen. Den juleaften fik jeg mit store ønske opfyldt.

Mor havde i køkkenet en hylde med kroge under til at hænge håndklæderne, på hylden var der et hvidt køkkenforhæng med et mønster, som min søster Anna havde broderet med blå garn, men det skulle sommetider vaskes og stives og stryges, men medens det stod på, så det noget bart ud, så mor sagde ofte, at det ville nok være rart,

om hun havde et forhæng mere til at afløse det her, og det var også ved at være noget slidt.

En sommerdag i 1940 var jeg en dag inde hos trikotagehandler Selma Käblershøj for at købe håret til mor, og da ser jeg, at hun i sit udstillingsvindue havde hængt et køkkenforhæng, der var påtegnet med et mønster af en ung pige, der står i en kornmark med et neg og under det en tekst, som lyder ”Jeg er havren, jeg har bjælder på”, prisen var inklusive blå brodergarn, og syningen var korssting. Medens jeg nu stod og beundrede det, fik jeg en dejlig tanke, og det var, at jeg ville købe forhænget og brodere det i hemmelighed og give mor det i julegave, pengene kunne jeg tjene ved at ordne æggene og vaske gulvene og jeg skulle også hjælpe til i høsten, men nu var jeg bange for, at det kunne blive solgt, inden jeg havde sparet nok penge sammen, til jeg kunne købe det, men da jeg havde grublet lidt over det, fik jeg igen en lys ide, som kom af, at jeg så, når min søster Jenny købte garn til en trøje, så fik hun en del lagt til side, så hun skulle ikke af med alle pengene på en gang, så en dag tog jeg mod til mig og gik ind til Selma og spurgte hende, om jeg måtte få det lagt til side, så jeg kunne betale af på det, jeg ville så gerne give min mor det i julegave, ”ja det ka do nok”, og da hun tager det ind, siger hun: ”det er osse a pænt stök”, hun havde sådan en stille og rolig stemme.

Når jeg nu sidder her og skriver det, kan jeg tydeligt føle den vidunderlige glæde, jeg oplevede dengang ved tanken om den ting, jeg skulle give mor i julegave, hver gang jeg havde samlet en del penge sammen, var jeg inde ved Selma og betale af på stykket, og en dag hvor jeg var inde og betale, var der ikke så meget tilbage, da siger Selma, at jeg kunne godt få det med mig hjem, og hun sagde: ”do ka betål resten no do hår pæng ijen, sa do ka koem igång mæe åe syj”, og så snart mor gik hen og sov sin middagssøvn, fik jeg fart i synålen, det var nemt, da det hele skulle sys med korssting. Den dag jeg var inde ved Selma og betale resten, følte jeg mig glad og lykkelig og ikke mindre, da jeg pakkede det ind, den største glæde var juleaften, da jeg så mor blive glædelig overrasket, men min store søster Anna blev sur i fjæset, hun var frygtelig skinsyg, hun vil være ene om alt i vores hjem. I dag hænger stykket i mit eget køkken.

Jeg vil fortælle om en af mine oplevelser som 11-12 årig.

Det var i den tid, hvor min svigerinde Karen tjente som ung pige i mit hjem, hun blev senere gift med min bror Julius. Karen var blevet døbt baptist i Øster Vrå, og hun havde påtaget sig den bestilling at tage rundt og opkræve kontingent hos dem i Lendum, der var medlem af Baptistforeningen. Karen spurgte mig, om ikke jeg ville tage med hende, når hun cyklede rundt til disse medlemmer, hvad jeg syntes var en god oplevelse, det var interessant at høre, hvad de ældre sad og fortalte, vi blev budt

på kaffe og hjemmebag, jeg fik gerne saftevand, jeg var ikke vant til at få kaffe. Et sted hos en gammel enke, som vi kaldte bødker Mine, dette navn fortæller tydelig nok, at hun var enke efter en bødker, hun boede sammen med sit barnebarn, som var en ung pige, der passede hende, hun sad i kørestol, jeg tror nok, at man dengang kaldte den en rullestol, jeg kan huske, at hun sagde, at det var en guds velsignelse, at hun havde Elly, for hun var god og kærlig ved hende, Elly var nemlig en sød og mild pige.

Et andet sted var hos et ældre ægtepar, manden havde slået sten i mange år og blev derfor kaldt sten Laurids (Stjen Laurids), der fik vi også hjemmebag, og jeg fik en citronvand, men hos en yngre kone skulle det helst gå hurtigt med at ordne pengene. Karen sagde, at vi skulle skynde os, sagen var, at konen, som hed Dagny, var en stor gris, bleerne, som den mindste dreng tisede i, hang hun op på snore i stuen til tørre med tis, så det stank noget så forfærdelig, man havde svært ved at trække vejret, hun hørte ikke til dem, der havde den store kløgt, mine forældre kendte hendes forældre, min mor fortalte, at da Dagny som ung pige havde plads i huset ved en familie, stjal hun en stor sum penge fra dem. Da det blev meldt til politiet, gik hendes far straks i aktion, det vil sige, at hendes far, som nok var betydelig klogere end sin datter og kendte nok en del til retsvæsenet, fik lavet en aftale med en ung karl, som hed August, og det var, at hvis han giftede sig med Dagny, så vil hendes far give ham penge, et lille hus med jord, og så slap Dagny for at komme i fængsel, og det gik han med til. Der var så lidt jord, at han kun havde en hest eller en ko, ikke begge dele. I nogle år havde de en hest, da August arbejdede med kørsel. Da de fik deres første dreng, solgte han hesten og købte en ko, så havde de mælk til barnet. Med tiden solgte de huset og flyttede hen til en lejlighed i Lendum by, og August gik ud på gårdene som daglejer, han kom også nu og da i mit hjem som daglejer. Man kan nok sige, at August solgte sig selv og reddede derved Dagny for fængselsstraf. At Dagny var medlem af Baptistmenigheden, tror jeg er sket ved, at de har opsøgt hende for at frelse hendes fortabte sjæl, jeg tror ikke, hun var begavet nok til at tænke dybt over tingene.

Min mor var et menneske, der absolut ikke kunne øde noget bort, hun var meget rundhåndet, når hun gav andre noget, der var ingen, der forgæves bad hende om hjælp, men sparsommelighed og påpasselighed med alt, hvad hun arbejdede med, var en af hendes dyder, og gennem årene havde hun samlet en stor kasse med tomme essensflasker, som var stillet ned i kælderen.

Efter ca. to års besættelse af tyskerne begyndte der at blive mangel på næsten alt, og en dag så jeg, at der var sat en seddel op i Brugsen, hvor de annoncerede efter tomme flasker til købs, jeg spurgte dem en dag, om også de købte tomme essensflasker, hvad de også gjorde, så jeg spurgte mor, om jeg måtte sælge dem og købe julegaver for de penge, som jeg fik for flaskerne, hvad jeg fik lov til, så jeg fik bundet kassen bag på

min bagagebærer, og jeg cyklede hen til Brugsen med stor forventning, jeg skal love for, at de gjorde store øjne, da de så sådan en hoben af tomme flasker, der var i forskellige størrelser. Jeg fik en god skilling, og jeg havde regnet ud, hvad der skulle købes, der var 7 mænd, så jeg købte 7 hvide lommetørklæder og en æske med 10 cigarillos, jeg pakkede hvert lommetørklæde ind med en cigarillos. Til min søster Gerda købte jeg en lille sød parfumeflaske, den var lavet som en fluesvamp, hvor låget var rødt med hvide pletter, til de andre 5 damer købte jeg et fint stykke sæbe. Gerda fortalte mig senere, at den gave fra mig var en af de bedste, hun fik, da hun pakkede den op, blev hun meget rørt, for hun kunne føle, hvordan jeg havde tænkt på hende, da jeg købte den, ja Gerda var en varm og kærlig søster, da jeg nogle år senere kom over og så Gerdas hjem, så jeg den lille parfumeflaske stå på hendes toiletbord, så hun glemte den ikke.

Det, at man skulle finde en mandel i risengrøden, og man dermed havde vundet en mandelgave, var ikke en skik, vi brugte, da jeg var lille, men det blev så efterhånden en skik herhjemme, og et år fandt jeg på, at der skulle laves sjov med den mandel, så det indviede jeg mor i, og det gik ud på, at alle fik en mandel i grøden, og derfor skulle alle have en mandelgave. Jeg fik penge af mor til at købe marcipanfigurer inde ved bager Johansen, vi var 7 juleaften, så jeg købte 7 figurer, som jeg fik i en æske og gemt væk til juleaften. Da vi juleaften sad og spiste risengrøden, begyndte en efter en at sige, at de havde fundet mandelen, så der bredte sig en stor forundring rundt bordet, jeg skyndte mig at hente mandelgaverne, det blev noget af en munter oplevelse.

I besættelsesårene blev der efterhånden mangel på alt, det satte samtidig fantasien i sving, og i juletiden kunne vi ikke få de forskellige ting fra udlandet, men som sagt er det kun fantasien, der sætter grænser. I Brugsforeningsbladet var der en opskrift på falsk marcipan, som blev lavet af kolde kogte kartofler, der blev moset og deri æltede man flormelis og mandelessens, og man tilsatte frugtfarve, så deraf lavede man konfektsnitter og figurer. I stedet for nødder ristede man havregryn med melis og margarine på panden, så lavede man kugler, og rullede dem i havregrynet, engang kunne man købe erstatningskakaο, det smagte helt godt, der kom også erstatningskaffe i handlen, som jeg tror, var lavet af ristet rugkerner. Vi blev jo meget patriotiske under krigen, så alt julepynten blev lavet i de røde og hvide farver, det var også slut med at købe de flotte julelys, de blev erstattet med lys, der var lavet af svinefedt, som osede noget så frygteligt, så det blev et skår i julehyggen.

I de 5 krigsår var det ikke så slemt for os, der boede ude på landet, som det kunne være for byboerne, vi dyrkede og avlede mange ting selv, jeg har hørt, at om vinteren kunne der være så stor mangel på brændsel, at flere måtte blive i deres senge om

dagen, der blev så nogle steder oprettet varrestuer, hvor folk kunne gå hen med deres børn i den værste kulde. Men alting får jo en ende, også det onde heldigvis.

Jeg kan stadig se for mig, når vi gik tur ud i marken, hvor gulerødderne stod i lange rækker med de store grønne topper, og hvordan vi rykkede en gulerod op og brækkede toppen af, med den tørrede man guleroden godt af, og derefter gnaskede man den dejlige duftende grøntsag. Om efteråret, når roer og kålrabi blev kørt hjem fra marken, var det også en skøn oplevelse at få en kålrabi, så sad jeg på trappen og skrabe i kålrabien med en kasseret bordkniv, det smagte sødt og dejligt, sommetider kom mor et stykke kålrabi i suppen, og stuvet kålrabi og frikadeller, uhm, dejligt.

Jeg vil her fortælle om mit barndomshjem!

Mit barndomshjem Käblershøj lå 3 km syd fra Lendum, den var på 50 td. land, eng og mose, den er fra, hvad man kan sige, nyere tid, da den først blev bygget i 1896, og derfor har den aldrig været nogen fæstegård, hvad nok flere gårde i Lendum har været, der er således ingen særlig historisk fortid ved Käblershøj. Min mor, som var født i 1888, boede som plejebarn på et husmandssted, der hed Aggersborg, som lå et stykke derfra, hun fortalte mig engang, at hun kunne huske, da Käblershøj blev bygget, for hun skulle gå forbi stedet hver dag, når hun gik til og fra skole, det er helt sjovt at tænke på, at mor har faktisk fulgt med i Käblershøjs tilblivelse intetanende om, at hun som ung pige skulle tjene der og flere år efter skulle blive kone og ejer af stedet.

Navnet Käblershøj har gården fået efter ejeren af herregården Lengsholm, han hed Kähler, han havde også været ejer af Käblershøjs jorder, som lå på et højdedrag, deraf navnet. Det var karetmager N. A. Pedersen, som byggede Käblershøj, og i 1898 mageskiftede han med Alfred Albrecht Mauritsen, og i 1899 overtog Godtfred Christensen gården, (senere tog han navnet Käblershøj som efternavn til sig og sine børn), det var hos ham og hans kone, at mor fik plads som 16-årig. I 1918 solgte han til Jens Østergård Olesen, som solgte gården i 1921 til mine forældre, der nu var kommet hjem fra Duluth Minnesota i Amerika, de flyttede ind i Käblershøj på deres bryllupsdato d. 17. september. Käblershøj var noget forarmet, redskaberne var nedslidt, køerne havde tuberkulose, så der skulle ny besætning ind, og inden den nye besætning kom ind, blev stalden rensset grundigt, derefter blev besætningen kontrolleret af dyrlægen med visse mellemrum, og på kostalddøren var der hængt et skilt, hvorpå der stod, at her i denne kostald fandtes kun tuberkelfri besætning. Der var 24 røde malkekøer, kvier, kalve og en tyr, der var grise og en orne, der var høns,

men ingen gæs eller ænder, da far ikke kunne lide alt det griseri, de lavede, han var også bange for, at det kunne udvikle sig til sygdomme til de andre dyr. Far købte mere jord af Lengsholm, og i 1930 blev der bygget en svinestald, så derved kom der en længe til gården, den var trelænget, nu blev den firelænget. Far havde fundet ud af, at der var en god indkomst ved at levere grise til engelsk bacon, så en god svinestald var nødvendig, der var vaskehus med indbygget stor ovn, i den sidste del af længen var der et stort hønsehus, tømmerstue og WC.

I 1931 blev der bygget en stor stakkelade, for der blev brug for mere plads til kornet, jeg har fået fortalt af de forskellige i min familie, at far og hans søskende havde arvet deres faster Nielsine Tågerup i København, som var barnløs, og for disse penge havde far bygget stakkeladen, det var ikke utænkelig, for hun havde gjort meget godt for min farfar og hans familie gennem flere år, men da jeg på landsarkivet i København fandt frem til skiftet efter hendes død, stod der intet om nogen arv til min far og hans søskende, men derimod havde hun en datter fra før sit ægteskab, der skulle arve hende, men nu tænker jeg på, at hun kunne have givet noget til sin familie efter sin første mands død, men det må jeg så igen prøve at finde frem til, hendes første mand var ret velhavende, så det kan jo nok være en mulighed.

I 1930 fik vi indlagt telefon, mine forældre var vant til fra deres tid i Amerika at have telefon, og da far deltog aktivt i flere foreninger, havde han brug for en telefon, det var nærmest en sjældenhed, at folk havde telefon ude på landet, når de forskellige i vores nabolag skulle have fat i læge, jordmoderen eller dyrlægen, kom de og lånte telefonen, som hang på væggen over skrivebordet. Ved siden af hang der en sparebøsse, den var rød og lignede en postkasse, deri kom betalingen for lån af telefonen, og det gjorde låneren selv, det var ikke sådan, at mor eller far stod og tog imod pengene, for de stolede på folk, men jeg kan huske, at hvis nogen lavede snyd på en eller anden måde, så blev far rasende, så fik de læst og påskrevet. Min søster Gerda fortalte mig, at hun kunne huske, dengang mændene fra Jyske Telefonselskab kom og installerede telefonen. Hende og Jenny sad på trappen og følte sig så glade og spændte over, at vi skulle have telefon, telefonen var brun med et mærke, hvor der stod ”Jyske Telefonselskab”.

Jeg kan se i en gammel lommebog, at far har under udgift den 23.1.1930 skrevet forskud på installering af telefon + porto 30 kr. 50 øre. Der var som sagt i min barndom ikke ret mange, der havde telefon ude på landet, hvor mange, der havde telefon i Lendum by, ved jeg ikke, men en ting, som jeg synes var ret ringe var, at vores kommuneskole ikke havde telefon et sted, hvor der færdedes så mange børn hver dag, for der kunne nok ske noget, som krævede hurtig hjælp, og det oplevede jeg også, da jeg gik i skole. En dag havde de store drenge fået bukken ud i skolegården, og da de var i fuld gang med at springe over den, kom en dreng, der hed Arne, så

uheldigt af sted, at han faldt over og ned på jorden, der blev sendt bud efter hans mormor Fru bager Johansen, oppe fra centralen blev der ringet efter ambulance, så han blev kørt til Hjørring sygehus. Men kommunen ville nok spare penge.

Vi havde mange sjove oplevelser som følge af, at folk kom og lånte telefonen, men det var ikke noget mine forældre bragte videre til andre, mor og jeg havde en sjov oplevelse ved efterårstid i 1943. På nabogården Bjerget tjente en ung karl, som havde en åben og ligefrem måde at tale på, det vil sige, at han sagde, hvad han tænkte og mente uden noget omsvøb. En formiddag, hvor mor og jeg var i gang med at lave middagsmaden, kom han og bankede på køkkendøren og stak hovedet ind i køkkenet og råbte højt: ”ka a løvn telefonen, for no vil a ha mæ en ny plads”, mor svarede: ”ja væsgu, dej hinger ij i stowen”, han gik ind og ringede, og trods det, at døren var lukket, kunne vi høre, at han sagde: ”i foer val ins frikadeller hvar da”. Vi blev enige om, at Agnes Bjerget for tit lavede frikadeller efter hans smag, men det var vel ikke den ringeste mad, man kunne få.

Der stod en pumpe midt på gårdspladsen, og efterhånden blev det mere og mere besværligt at pumpe vand op, og så besluttede far, at der skulle bores efter vand og dermed indlægges vand med haner 4 forskellige steder, og i året 1938 kom en brøndborer et sted nede syd fra i landet, jeg husker tydeligt, hvor spændende det var med alle de ting, der blev sat i sving, pumpen blev fjernet og brøndboreren hejst ned i brønden, og en dag var han så heldig at ramme en vandåre, vandet var så blødt og smagte så godt, så alle der kom i mit hjem priste det i høje toner, det bløde vand var også med til, at der ikke skulle bruges så meget sæbe, når der skulle vaskes tøj, engang min søster Gerda var hjemme på ferie og skulle vaske noget tøj, sagde hun, at var næsten, som om hun kun behøvede at vise vandet sæben, så skummede det.

Der blev sat et pumpeværk ned i brønden, smedearbejdet blev udført af smedemester Olsen i Morild, der blev bygget en stor vandbeholder oppe bag stakkeladen, som vandet blev pumpet op i, og der kom vandhane i køkkenet, i vaskehuset, i hestestalden og i kostalden. En sang, som man tit hørte dengang i radioen, hed ”Donky Serenade”, når jeg hører den i dag, tænker jeg på dengang, vi fik lagt vand ind i Kählershøj. I de år vi havde pumpe i gården, stod der en spand med rent vand på enden af køkkenbordet, som kun blev brugt til drikkevand og madlavning, på gulvet ved væggen stod to spande med vand, som blev brugt til det forskellige husarbejde. Ved komfurets side var der en beholder med jernlåg, den kaldtes sidegryde, den blev altid fyldt med vand, som kunne blive kogende, det blev brugt til opvask eller gulvvask, brændsel til komfuret og kakkellovn var tørv, som blev hentet ind i en stor halmkurv.

Hver aften gik mor ud i laden og tog en tot halm, som hun kaldte en vegel. Den blev lagt ind i ovnen til næste dags optænding, så var den lun. Ved komfuret var der en

bred kant, vi kaldte for pallen, som altid var varm, om vinteren lagde vi de våde vanter og sokker og huer, når vi kom hjem, så var det dejlig varmt og tørt, når vi skulle have det på igen.

Da vi i året 1938 fik indlagt vand i Käblershøj, fik det mig til at tænke tilbage til dengang, jeg var 3 år og havde fået en hanefløjte, da blev pumpen i gården fjernet, og en blev hejst ned for at ordne noget, en af mine søskende holdt mig, sådan at jeg kunne kikke ned i brønden, men jeg stod med min fløjte i hånden, og pludselig tabte jeg den ned i brønden, jeg græd, for nu havde jeg tabt min kok. Ham, der var nede i brønden, lovede mig, at han skulle nok se efter den, så jeg spurgte hver dag, om han havde fundet min kok, men det var jo ikke muligt, og en anden lovede mig at købe en ny til mig, efterhånden blev det glemt, men mange år efter, hvor vi var ude på vores museum, så jeg i kiosken en hanefløjte magen til den, jeg tabte ned i brønden i Käblershøj, selvfølgelig købte jeg en og kan nu sige, at jeg har fået min kok igen, det er det rene nostalgi.

Jeg kommer til at tænke på, at medens jeg gik i den store klasse, blev der indlagt et moderne vand anlæg i skolens gang, man skulle bare trykke på en knap, så sprang vandet op. Nu var den gamle mejerispand fjernet, og med det nye system var det slut med, at drengene kunne sætte deres mund om vandhanen, når de drak vand, for det griseri var lærer Nielsen meget ked af. Det skete en gang i 40'erne.

Det var også, medens jeg gik i store klasse, at jeg til jul fik et stort ønske opfyldt, jeg havde set i et af de blade, vi fik fra København og læst om eventyret Snehvide og de syv Dværg. Jeg cyklede tit hen til boghandler Frk. Larsens butik inden jul for at se på hendes udstillingsvindue, og en dag var der stillet en stor påklædningsdukke ud i vinduet, det var Snehvide og de syv Dværg. Da jeg kom hjem, sagde jeg til mor, at jeg ville blive meget glad, om jeg måtte få dem i julegave, så det endte med, at jeg fik det, der var meget fint tøj til Snehvide og tøj til Dværgene og dyr fra skoven. Jeg fik engang et lille hæfte med eventyret i, så jeg lavede spillet med dem, Snehvide måler 38 cm og Dværgene 19 cm, dem har jeg endnu. I Korsgade i Aalborg i nr. 44 boede min søster Anna og hendes mand Helge, for enden af gaden lå der en fabrik, som lavede papirtryk, og der blev påklædningsduken Snehvide lavet, men under besættelsen tog tyskerne den til deres brug, og de danske sabotører sprængte fabrikken i luften.

Mere om Käblershøj.

Stuehuset i Käblershøj havde to skorstene og rødt tegltag, det var kalket hvidt, og vinduerne og dørene var malet grønne. Da jeg var en stor skolepige, fik jeg lov at

male vinduerne udvendig, der var tre stuer, dagligstue, den pæne stue og den vester stue, som var soveværelse for vi børn, og et soveværelse for min forældre, der var to kamre, et i hver ende af huset, det ene lå ved den pæne gang, det var den unge piges, og det andet lå ved den daglige gang, det var karlens kammer, fra den daglige gang gik der dør ind til køkkenet og ind til dagligstuen.

Når jeg sidder her og skriver om alle de ting, der skete i min barndom, så dukker der pludselig ting op i min hukommelse. Når jeg tænker på den daglige gang, husker jeg, at jeg en dag stod i køkkendøren ud til gangen, far havde cementeret hele gangen, og han stod nu ude på trappen. Da han så mig, råbte han til mig, at jeg ikke måtte gå ud, han råbte flere gange, at jeg skulle være sød og blive inde, lidt efter kom mor og tog mig væk fra døren, jeg havde nok ikke været ret gammel, jeg kan huske, at jeg tænkte: ”hvorfør må jeg ikke gå ud, når far står derude”.

Jeg vil forsætte med at beskrive køkkenet i Kählershøj, der var træloft med bjælker, og alt træet var malet blå, og væggene var kalket okkergule, der var komfur og en spisekrog med spisebord, for enden af køkkenbordet var der et trin op til døren til spisekammeret, lige indenfor i gulvet var der en lem, man lukkede op, der var en trappe, der førte ned i kælderen, på gulvet stod der et stort saltkar med kød og flæsk i saltlage, der var en cementeret bænk langs væggen, hvor der stod saftflasker, syltetøjskrukker og henkogningsglas.

I spisekammeret var der hylder og et bord, man kunne stille for eks. mælk, der skulle skummes. I den daglige gang gik der en trappe op til loftet, hvor der var en lem, man slog tilbage, i den ene ende stod tøjrollen og dejtruget på de to bukke, far brugte også loftet til at lægge korn på.

I efteråret i 1942 fik vi en vindmølle, det var vel nok for at spare petroleum til petroleumsmotoren, smedearbejdet blev udført af smedemester Kaj Holme i Stenhøj, jeg kan huske, at jeg syntes, at møllen gjorde Kählershøj til en rigtig gård. Nogle år efter krigen blev møllen ødelagt ved en stærk storm, og den blev dermed fjernet.

I februar 1942 fik vi indlagt elektrisk lys, det blev også en stor lettelse i det huslige arbejde, nu skulle man ikke fylde petroleum på lamperne og pudse messinglamperne og lampeglassene, disse glas havde forskellige størrelser, som var pakket ind i forskelligt farvet silkepapir, jeg blev glad, når jeg måtte få sådan et stykke papir, det var utænkeligt, at man smed noget væk, alt pænt papir, poser og bånd blev gemt i en æske, for så havde man noget, når man skulle pakke en ting ind, derude på landet gik man ikke hen til boghandleren og købte indpakningspapir.

Da jeg blev konfirmeret d. 12. april 1942, kunne vi blot trykke på en knap, så var der lys.

Hvert år ved pinsetid blev der gjort hovedrengøring, så skulle væggene i køkkenet sommetider kalkes, så bestilte far gerne mureren til dette arbejde, men han sendte en lærling, som svinede køkkenet til med den gule okker, så der blev en større rengøring efter ham, men mor vidste, at far kunne gøre det, så der intet var svinet til i køkkenet, så hun sagde til far, at han ville gøre hende mere end glad, hvis han gjorde det selv, for man kunne ikke se et eneste stænk kalk på noget bagefter, og sådan en ros kunne far ikke stå for. Gulvene rundt om i huset blev skuret og ferniseret, der var to hold gardiner til stuevinduerne, mørke om vinteren og hvide blondgardiner om sommeren, inde i dagligstuen var der et linoleumstæppe på gulvet med store blomster, midt på gulvet stod et stort spisebord med spidse hjørner og spiralben, en chaiselong, en kurvestol, et skrivebord, der på stod radioen, og derover hang telefonen. Ved døren ud til køkkenet stod der en kakkelovn, på den anden side af døren stod der en lav klubstol, som mor havde fået, da hun fyldte 50 år, over den hang en bogreol.

Inden krigen fik mor syet portiere, den var brun og af uld, den blev hængt op ved døren ind til den pæne stue, for der kom megen kulde derfra, da der ikke var varme i denne stue til daglig. I den pæne stue var der egetræsmøbler og en grøn emaillet kakkelovn. Vi børns senge havde vores farfar lavet, det var kanesenge, og alle de år vi boede i Kählershøj, havde vi halm i sengene i stedet for madrasser, jeg kan huske, at hvert år, når vi havde fået høsten ind, så fik vi nyt halm i sengene, det duftede så skønt.

Der var for det meste ild i komfuret dagen lang, om vinteren var der altid varmt og hyggeligt i køkkenet, men om sommeren i den meget varme tid var det nærmest ulideligt med det varme komfur, og på landet kommer der mange fluer fra staldene, mor var meget proper især med maden, så hun fik en mand til at lave nogle rammer med fluenet, som blev sat i de to køkkenvinduer og i vinduet i spisekammeret, dermed var køkkenet fri for fluer, men når mor kunne høre, at der var nogen, der nærmede sig køkkendøren, råbte hun: ”skø jer og lok døn”. Jenny var rask i replikken, så hun sagde: ”ja ja a mo val kom eej føst”, så vi fik også noget sjov ud af det.

Efter middagen delte vi om arbejdet, en vaskede op og en gjorde komfuret rent, det blev først vasket godt af, derefter blev ringene pudset med groft smergellærred, så de skinnede. Det skete, at der var mange kartofler tilbage efter middagen, så bagte mor norske pandekager, der hed lefsies, dejen var mosedede kartofler æltet med mel og lidt salt, de blev rullet ud med mel og bagt på komfurets varme ringe, det var noget, vi børn var helt vilde med, og når vi en dag sagde til mor, om ikke vi måtte få lefsies, ”jo men så må I se at få skrællet godt med kartofler”, og det var noget, vi gjorde med glæde. Engang havde vi en karl, som også fik smag for de norske pandekager, så han siger til sin mor, at han syntes, hun skulle lave sådan nogle pandekager som Marie Køhlershøv, dem bager hun på komfurringene, så engang hun kom og skulle låne telefonen, spørger hun mor, om det var rigtig, at hun bagte pandekager på

komfurringene, så mor fortalte hende, hvordan hun skulle gøre, men vi hørte aldrig, om hun lavede det. Det var mors gode norske veninde Mrs. Erikson, som mor havde i Duluth, der havde lært mor at bage lefsies, jeg laver dem også, men jeg har jo intet komfur, så jeg bager dem på en tør pande, både Holger, Jan og Dorthe kan også lide dem, og tænk vi kan købe dem i Norge, og selvfølgelig skal vi nok få købt nogle, når vi er en tur i Norge. En anden lækker kage, som mor lærte at bage i Amerika, var der citron i, det var også en kage, vi børn har nydt mange gange i vores hjem, jeg har tit prøvet at lave den, men den bliver ikke som mors pai, mor havde også lært at lave en slags glassur, der var meget lig det hvide skum, der i flødeboller, mor kaldte det for frosting, og hun brugte det i stedet for flødeskum.

Vi havde en stor ovn i vaskehuset, og når der skulle bages i den, ringede mor til bager Johansen og bestilte en surdej, som jeg gik ind og købte, når jeg gik hjem fra skole. Dejtruget blev taget ned fra loftet, det var et aflangt trug af træ, som blev stillet op på to træbukker i køkkenet, mor lavede en rugbrødsdej og en sigtebrødsdej, de lå så i hver sin ende af truget til hævning, efter morgenmaden gik far og karlen op til en af plantagerne og fældede træ til brændsel til ovnen, far tændte op i ovnen og fyldte brændsel på, det brændte til henover middag, mor havde slået brødene op og sat dem til hævning. Når alt træet var brændt op, ragede far asken ud, det blev gjort meget pertentligt og hurtigt, så stod mor parat med det hævede brød. Vi børn var meget interesseret, men vi måtte ikke være i vejen, for nu fik far og mor travlt, så døren til vaskehuset blev lukket, men vi kravlede op på spanderækken, som stod under vinduet til vaskehuset, der kunne vi kikke ind og se, hvordan mor tog et brød og lagde det på en stage, hvormed far skubbede det ind i ovnen og så fremdeles i en lynende fart, først alt rugbrødet, dernæst alt sigtebrødet, ovndøren skulle lukkes så hurtigt som muligt, der måtte ikke slippe for megen varme ud. Senere lavede mor en stor kringle med kanel og rosiner, jeg havde fået en klat dej, som jeg lavede en vrap and af, som blev bagt med, den nød jeg med stort velbehag, truget blev gjort rent og sat op på loftet. Når brødet var blevet godt afkølet, blev det pakket ned i rene viskestykker i dejtruget, rugbrødet i den ene ende og sigtebrødet i den anden, nu havde vi i et stykke tid noget godt og velsmagende brød. Når jeg sad sammen med Betty, slagter Jensens pige, på broen og spiste min mad, smagte hun en dag rugbrødet, og det syntes hun meget godt om, så jeg tog nogle ekstra skiver med i skole.

Slagtning var også en af de store begivenheder i det daglige liv i mit hjem. Der boede en hjemmeslagter i nærheden af Stenhøj, vi kaldte ham Marinus Lilhjen, han havde en landejendom, der hed Lilleheden, han blev bestilt til at slagte grisen,

mor roste ham for hans dygtighed til at rense tarmene, på alle måder var han en dygtig slagter.

Mor havde nogle dage før set, om hun havde alt, hvad der skulle bruges til blodpølser og deslige, når så dagen oprandt, og slagteren kom, følte jeg et frygteligt oprør i mit sind ved tanken om det, der skulle ske med den stakkels gris. Gruekedlen i vaskehuset blev fyldt med vand, der kom i kog, og karret stod midt i vaskehuset, forinden havde mor stillet alle de ting frem på køkkenbordet, som skulle røres i blodet. Nu blev grisen trukket ud af stalden og ind i vaskehuset, imedens den skreg, mor stod parat med en spand, som blev sat under grisens hals, mor rørte i blodet, medens det løb ned i spanden. Jeg havde sat mig på enden af chaiselongen og stoppet fingrene godt ind i ørerne, medens jeg kikkede ud i gården, for det var forfærdeligt at høre den stakkels gris skribe, men når så mor kom rask forbi vinduet rørende i blodet, så turde jeg tage fingrene ud af ørerne, men den klagede sig stadig, jeg sprang ud i køkkenet, hvor mor havde travlt med at røre de forskellige ting i blodet, jeg spurgte engang mor, om ikke grisen var død, jo sagde mor, det var bare noget luft, der kom ud af grisens lunger. Slagteren var som sagt en meget dygtig mand, hen på eftermiddagen hang grisen i vaskehuset delt i to, gjort fint i stand så hvid som marcipan, alle de indre dele var også ordnet, som det skulle i første omgang. Næste dag blev der lavet blodpølser, jeg havde fået fri fra skole, min opgave den dag var at holde i tarmene, medens mor hældte blod i dem, der kom også rosiner og fedtterninger i. Der blev sat en stor gryde med vand over ilden på komfuret, og når det kom i kog, blev pølserne lagt deri, for at være sikker på, at de var færdig kogt, stak mor i pølserne med en tynd strikkepind, og kom der ikke blod ud, var de klar til at tage op, de blev lagt i et stort lerfad. Denne dag blev blodpølserne spist varme til middag med sirup, før krigen var det amerikansk sirup, som smagte herligt, den blev købt i Brugsen og var i grønne flasker, hvor munden var rund og tyk som negerlæber, jeg har i dag et par stykker af dem, som et minde fra den svundne tid.

Der blev lavet finker af forskelligt indmad og fedtegrever, som blev spist varme med brød til, blodpølserne var vi alle meget glade for, men finker og fedtegrever var der delte meninger om, mor lavede nogle dejlige leverpostejer, for ikke at glemme de velsmagende medisterpølser, der blev taget slag fra til rullepølser, som mor sad i køkkenet om aftenen og syede. I kælderen stod et stort trækar, hvori der blev hældt en saltlage, og deri blev rullepølser, flæsk og kød lagt ned, nogle store rengjorte sten blev brugt til pres, når der så skulle koges en rullepølse, fik vi suppe, mor lavede også ribbensteg, der kom i henkogningsglas, det var en ren nydelse.

Angående hjemmeslagtning havde far engang fået lavet en ordning med en bekendt, som havde en mindre ejendom ved Løth, det gik ud på en bytning af kød. Når vi slagtede gris, skulle de have den ene halvpart, og når de slagtede gris, skulle vi have en halvpart af dem, men det blev en stor skuffelse for os, for de havde fodret deres

gris med så meget affald, at kødet var så ringe, og flæsket var det, man kaldte valleflæsk, rigtig ulækkert, så dermed var det slut med denne byttehandel.

Far gjorde et stort arbejde med fordring af sine grise, og det blev ikke gjort ringere til den gris, vi skulle have til vores egen husholdning. Disse mennesker var et meget dårligt bekendtskab, de var så beregnende, så man måtte undre sig over, at de kunne få sig til at være så frygtelige skamløse, det, der er særlig slemt, er, at børn i høj grad lærer af deres forældre og tror, at det er helt i orden at være så simpel.

Vi havde mange katte i Kählershøj, især var der en, som blev meget kælen, den var også så klog, det var en hunkat, den blev kaldt for tjælling mis, mor var meget god ved dyr, og en sommer måtte hun ligge i sengen et stykke tid på grund af et dårligt ben, da kom mis hver dag ind af soveværelses vinduet og stod ved sengen og kikkede op på mor, og så snart mor havde lagt et stykke på hendes dyne ved fodenden, sprang mis op og lagde sig til at sove til hen på eftermiddagen, så vågnede hun op og sprang ud af vinduet. Hun havde en stor mave, for hun ventede killinger, mor sagde til hende: ”no må do ins foe tjællinger her i mien sæng bitte mis”, men en dag kom hun ikke, og der gik nogle dage. Så en morgen stod hun uden for vinduet på gesimsen, og mor så, hun stod med en killing i munden, mor råbte til hende, det er fint mis, det er fint, så sprang hun ned, og lidt efter kom hun med en anden killing, det gjorde hun 4 gange, og derefter kom hun og lagde sig i fodenden og sov et stykke tid og gik så ud til sine killinger. Hver dag medens mor lå i sengen, kom hun og sov et stykke tid i fodenden af sengen, mor sagde om mis, at hun var næsten lige så klog som et menneske Jeg legede med mis, som var hun en dukke, jeg gav hende dukketøj på og puttede hende ned i dukkevognen, hvor hun sad pænt under dynen. Mor sagde engang, at jeg måtte tage tøjet af mis, inden der gik for lang tid, for ellers vil mis nok blive ked af det, men hun protesterede aldrig, hun snurrede og var glad og kælen, så jeg tror, at hun nød at blive puslet med.

Mor gjorde et stort arbejde med pasning af sine høns, og meningen med det var jo at få så mange æg som muligt, mor var medlem af Dansk Andels Ægekspor, dermed havde mor en indkomst, som hun rådede over. Hvert forår købte hun ca. 200 kyllinger ude i Restrup hos min svogers far, som havde udrugning af kyllinger. Det var vældigt interessant, når kasserne kom med de små dunede kyllinger, der var mange lufthuller i kasserne, så de små næb stak ud både her og der, og der var et herligt pippen. Inde i et kyllingehus blev de sat under en stor skærm med varme, den blev kaldt en kyllingemor, det kunne nok ske, at et par små kyllinger døde, men forinden prøvede mor at redde det lille skit ved at pakke den ned i en skotøjsæske, som blev sat hen på den varme komfurpal, men jeg tror aldrig, at de overlevede. Vi havde to kyllingehuse, et stort og et lille, når hanekyllingerne havde fået kam, kom de

hen i det lille hus, hvortil der var en lille gård indhegnet, og der blev de fedet op til stegegryden, hønekyllingerne blev i det store hus, til de skulle hen i hønsegården, æggene, som mor solgte, måtte ikke være befrugtet, for så kunne de ikke bevares friske.

Mor havde som sagt været på et fjerkræskursus på Restrups højskole i 1932, jeg har en sparekassebog fra den tid mine forældre boede i Amerika, og i den har mor skrevet notater og opskrifter på fodring af høns med mere, som hun lærte på dette kursus, det gjorde, at hønsene lagde godt med æg om vinteren, og de tabte ikke fjerene. Engang spurgte en nabokone mor, hvordan hun bar sig ad, for hendes høns holdt op med at lægge æg, så snart vinteren kom, og de tabte fjerene, så de gik rundt med bare rumper. Mor fortalte, at hun skulle blande levertran i hønsefodret og tænde lys tidligt morgen i hønsehuset, så hønsene kunne komme ned fra pinden, men konen grinede, for hun syntes, at det var sært, at man skulle give høns levertran og lys i hønsehuset, mor svarede, at det havde hun lært af eksperterne, og resultatet viser jo, at det er rigtigt, mor havde mange gode ordsprog, og hertil sagde hun, at intet liv kan vokse på en sten. Så vidt jeg har hørt, var det min far, der opfandt en form for hønsereder, så hønsene ikke kunne snavse æggene eller på nogen måde ødelægge dem. Hønsehuset var ret stort, mod syd var der et stort vindue, mod nord var der radepinde, som de sad på om natten, langs indervæggen stod redekasserne, der har nok været ca. 15 stk. I en redekasse var der et hul, derunder var der en skuffe med tyndt ståltrådsnet, så når en høne var inde i kassen og lagde et æg, trillede det ned i skuffen, meget fikst, på den måde blev det heller ikke muligt for en høne, der blev skruk, at ruge på æg, på østsiden af hønsehuset var der en hønselem, og derfra løb de ud i en stor anlagt hønsegård med forskellige træer, vi samlede æg ind flere gange om dagen. I fars regnskabsbog fra 1930 får han noget mønsterbeskyttet, d. 29-7 pris 18 kr. 30 ører, jeg tror, det er hønserederne, i papirerne står også tømremester Nørgaard Rasmussen i Lendum.

Det må være dem.

Der var mange æg, og som jeg før har skrevet, gjorde jeg æg i stand til afhentning en gang om ugen, og det var et arbejde, jeg gjorde over middag, og så var der gerne middagskoncert fra restaurant Wivex i København, dengang spillede de ofte en menuet, når jeg hører den i dag, mindes jeg dengang, jeg stod i køkkenet i Kählershøj og ordnede æg.

En vinterdag, det var måske i februar eller marts måned, skete der en frygtelig ting med vores mor, jeg var nok 13 år, det var over middag, hvor jeg var i gang med at vaske op, og mor var gået ud i tørvehuset efter tørv, lidt efter kunne jeg høre en underlig lyd bag mig, da jeg vendte mig, lå mor på gulvet og kunne næsten ikke få luft, jeg blev frygtelig bange, jeg hjalp hende ind på chaiselongen og løb ud og kaldte på Rudolf, som var ved at køre sne væk fra gården, der var i vinterens løb faldet

meget sne, og da mor fik luft igen, fortalte hun, at da hun trådte ud af tørvehuset, kom der en stor dyngne sne ned fra taget, den ramte hende med stor kraft i nakken, hun sagde, at det var, som om hendes hoved blev bøjet med stor kraft ned til hendes fødder, al luft blev slået ud af hendes lunger, sneen, som på grund af tøvejret gled ned af tagene, var meget tungt af vand, så det var et stort held, at mor kunne komme over denne forfærdelige oplevelse uden men. Senere, når mor fortalte om denne dag, kunne hun lave sjov med det, så vi alle morede os, det er nok som Piet Hein siger, at den, der kun tager sjov for sjov og alvor alvorligt, har forstået begge ting lige dårligt.

Det var også nok denne vinter, at der sneede så voldsomt, at sneen, der lagde sig på den nordlige side af stuehuset, gik helt op til skorstenen, dermed var vinduerne på denne side af huset lukket inde af sne i lang tid, så vi måtte have lys i køkkenet fra morgen til aften, men jeg havde en sjov tid med min slæde, jeg havde en vældig kælkebakke oppe fra skorstenen og ned i haven. Når jeg sluttede min leg, bandt jeg slæden til skorstenen, jeg tænker sommetider på, om folk tvivler på min beretning om denne oplevelse, ja så vil jeg ønske, at jeg havde et billede fra dengang, men jeg har for nogle år siden i avisen set et hus, der var sneet til på samme måde, så det kan ske.

Vi havde en stor rund slibesten, midt i stenen var der et jernhåndtag, den sad på et træstativ med en vandrende, jeg skulle sommetider dreje håndtaget, når far skulle slibe en ting, det kunne være høleen.

Vi havde også en kornvægt, og sommetider kunne far finde på, at vi alle skulle vejes, så blev vi kaldt ud i laden, og hver især blev vejjet, så blev der diskuteret, om hvem der var tykkest, det at være for tyk har nok aldrig været videre flatterende.

Mine forældre var medlem af Falck, de havde en falckkasse, den var af metal og havde facon og størrelse som en skotøjsæske, den var rød og midt på låget et hvidt kors, og der står på låget "Nød Forbindingskasse", den indeholdt gazebind af forskellige str., brandbind og jod, der var en gummislange til at underbinde med, der kom en falckmand måske en gang om året for at kontrollere, om der var mangel på noget. Jeg tror, de var blevet medlem i ca. 1934. Den gamle falckkasse har jeg endnu med gummislangen. Dette brandbind kom mig til gode engang. Der skete det, da jeg var ca. 11 år, at mor og Karen en dag var i gang med at vaske storvask. Karen havde taget tøj op af vuggeren, jeg så, der stadig lå et stykke tøj i vandet, så jeg stak hånden ned i vandet, i samme øjeblik havde mor taget en øse koghedt sæbevand i gruekedlen, og det hældte hun ned over min arm, så den blev skoldet på hele underarmen til håndleddet, hånden var under vand, så på den måde var hånden beskyttet, men det var en frygtelig pine, brandbindet var en stor lindring. Efterhånden som tiden gik, faldt den brændte hud af, og jeg fik en fin ny hud, jeg tænker tit med taknemlighed på den lise det var, da jeg fik brandbindet på. I regnskabsbøgerne fra 30'erne står der årligt 10 kr. til Falck. I dag har mit barnebarn Lise den gamle falckkasse.

I en hel del år i min barndom havde vi store arealer med jordbær, de var store, søde og velsmagende, de gav godt og i lang tid, der kom mange til selvpluk, men det var uden betaling, vi spiste dem både rå og i grød, der blev selvfølgelig også syltet mange, det var en stor nydelse, når vi om sommeren på en søndag til middag fik stegte hanekyllinger og nye kartofler, til dessert de dejlige jordbær med håndskummet sødmælk.

Tæt ved Käblershøj lå en lille ejendom, der hed ”Lynghuset”, det hed før Bjergets hus, mine forældre havde som nygifte boet der, inden de udvandrede til Amerika, nu havde far købt det, og stuehuset var fjernet, men udhuset brugte far til at opbevare de store arbejdsmaskiner, såsom selvbinder, slåmaskine, såmaskine, harver og plove, radrenser og deslige, der var stadig den gamle have og mange ribsbusker og stikkelsbærbuske, i skellet til nabomarken var der en lang række mirabeltræer, gule og røde, dem spiste vi mange af, og der blev plukket mange, som mor lavede marmelade af.

Da jeg var en stor skolepige, og Erna kom hjem på ferie, var vi henne ved ”Lynghuset” og plukkede ribs, vi havde malkestole med, som vi sad på, og vi sang af hjertens lyst blandt andet en sang, der hed ”Kastanjetræer blomstrede”, det mindedes vi ofte, når vi sidenhen talte om tiden derhjemme i Käblershøj.

Efter at feriedrengen Alfred kom til os, blev der en skik med, at hans mor nogle gange om året sendte en stor pakke med forskellige ugeblade, hun gjorde rent hos en læge og hos en tandlæge, og begge steder var der ugeblade på venteværelset, og når de blev skiftet ud, fik hun de gamle. Da Karen, som hun hed, kom på ferie hos os, fandt hun ud af, at ugeblade var ikke noget, der blev holdt i Käblershøj, så hun sagde til mor, om ikke hun skulle sende os nogle engang imellem, for det ville hun gerne, hvortil mor sagde ja tak, derved kom vi til at læse Knold og Tot, Gyldenspjæt, Bamse og Dukke Lise, Villy på vingerne med mere. Når posten Krog kom med en postanvisning på sådan en pakke, var jeg ikke ked af at cykle en tur til Lendum efter pakken, der fandtes også sider med panoramaer, som skulle limes på pap, dertil rørte vi melklister i en kop, så blev det klippet ud og stillet op, det kunne være et af H. C. Andersens eventyr, det var nogle dejlige ting at lege med, og fantasien fik frit løb.

Det var ikke en selvfølgelig ting, at man havde tagrender på stuehusene på landet. Det var ret ubehageligt, når det regnede, og man fik regndryp i nakken, når man gik ud og ind, og om vinteren kunne der hænge lange istapper ned fra taget, det var ikke helt ufarligt. Vores feriedreng Alfred kom i lære som blikkenslager, og efter han var blevet udlært, kom han hjem til Käblershøj og lavede tagrender rundt stuehusets tag med nedløbsrør, hvilket år det blev lavet, husker jeg ikke, det var sikkert i 40erne.

Jeg vil fortælle noget om de hunde, vi har haft i mit hjem!

Den første hund, mine forældre havde, var, da de boede i Duluth i U.S.A., da de havde deres mælkefarm, den hed Tonny og var et gadekryds, som man siger, men mest en bulldog, han var en usædvanlig klog hund og meget trofast, han strejfede aldrig, men fulgte mor, hvor hun gik, vi har flere billeder fra den tid, hvor han sidder i baggrunden. Mor fortalte om en episode, hun oplevede på deres farm, det var en varm sommerdag, hvor hun stod og arbejdede i køkkenet, alle døre stod åbne. Tonny lå oppe på øverste trin af loftstrappen, pludselig stod to vagabonder i køkkendøren, de begyndte at sige noget sjofelt til mor, og da den ene begyndte at gå hen mod hende med et frækt grin, råbte mor højt: Tonny! og i samme øjeblik for Tonny nedad trappen og sprang ind på de to bisser og viste tænder med høje brøl, de to stoddere løb skrigende nedad bakken med Tonny i hælene, da mor kaldte på ham, kom han tilbage, han satte sig ved siden af hende, og medens mor klappede og roste ham, kikkede han op til hende, og hun sagde, at det var som om, han smilede til mig. Desværre kunne de ikke tage denne gode og kloge hund med til Danmark, så en farmer fik ham, men han blev aflivet, da han bed farmerens kone, men hans længsel efter sin familie havde nok gjort ham meget ondt.

Den første hund, mine forældre fik her i Danmark, var i ca. 1924, han var også et gadekryds, men mest en grønlandsspids, sort og hvid, han fik navnet Tonny efter den gode hund i U.S.A., han var også en god og klog hund, der aldrig strejfede rundt. Vi talte sommetider om, at man skulle tro, at den ville prøve på at leve op til at blive så god som Tonny i Duluth, men han kunne finde på om sommeren at gå op i en af vores plantager og der finde en død fugl, som han rullede sig godt og grundigt i. Når han så kom hjem, lugtede han noget så frygteligt, mor sagde så til ham: ”fy Tonny som do lytser lir, hår do no rolt dæ i en røn krag”, så dukkede Tony sig og nærmest krøb hen af jorden, nu tog mor ham hen til tørvegrætterne og vaskede ham i blød sæbe og skyllede ham flere gange, medens denne afvaskning stod på, knurrede han og viste tænder, men han bed ikke eller gjorde tegn til det, derefter rystede han sin pels fri for vand, så mor sagde, at det var lige før, at hun fik et styrtebad, hans pels var jo tyk.

Når det skete, at mor og far skulle en tur i byen og kom sent hjem, så satte Tonny sig oppe på bakken ved stakkeladen, når det blev mørkt og så ned mod vejen og gøede uafbrudt til vores forældre kom hjem, så kunne hans stemme nok være noget hæs, men så blev mor modtaget med stor glæde, han hoppede rundt, mens mor sagde ”ja! ja! Tonny, det er fint, det er fint” og klappede ham.

Tonny var ca. 11 år, da vi mistede ham, han havde været blind på det ene øje i de sidste år, mor mente også, at han var blevet døv. En dag i efteråret 1937 ringede manden fra Gården Lengsholm og fortalte mor, at Tonny lå ved vores træer ved landevejen og var død, for han havde kørt ham ned, da han kom kørende i sin gamle rustne bil, og Tonny ville gå over vejen. Tænk han optrådte så simpelt, at han kørte hjem og ringede i stedet for at bære ham op til os, mor sagde, ja han vil gerne give sig ud for at være en stor mand, men hans opførsel fortæller jo tydeligt, at han kun er et nul. En gang skraldemand altid skraldemand, er der et ordsprog, der hedder, det passede godt på ham.

En nabo, som havde en gård, der hed Teglgården, havde en collie hunhund, som fik hvalpe, mine forældre fik en af disse hvalpe, som var en han og fik navnet Mikkel, han blev en god og klog hund, men da mine forældre solgte Kählershøj i 1945, blev Mikkel på gården, men jeg tror ikke, det blev lykken for Mikkel.

Far havde, efter vi var rejst, stadig nogle tørv i mosen, og de skulle skrues (de blev lagt op i en pyramide, så de kunne blive gennemtørret), så jeg cyklede fra Frederikshavn og op til mosen i nogle dage og skruede disse tørv. Så skete det, at den nye ejer af Kählershøj kom op i mosen på samme tid, og Mikkel var med, og så snart han så mig, sprang han hen til mig, og han fik en knusetur, som han nød med stor glæde, han blev tæt ved mig hele dagen, og han spiste mad sammen med mig, og da jeg cyklede hjem og så tilbage til ham, stod han og kikkede efter mig, så græd jeg, og i dag kan jeg sidde og længes tilbage til disse gode hunde og katte, så det gør helt ondt.

Da jeg gik i skole, var det første tegn på, at sommeren begyndte, den dag barberen Herluf Christensen satte sin isvogn ud foran sin salon, det var en lille vogn på hjul og to låger på beholderne, hvori ispindene lå, isene var Glistrups lækre flødeis med vanillesmag, der var runde ispinde til 10 øre og nogle med chokolade til 15 øre. Jeg kan huske en dag, hvor de var i gang med at høste, solen skinnede, og der var meget varmt, så siger far til mig: ”vil du ikke være flink, Emma og cykle hen til barberen efter ispinde”, det var jeg ikke sen til, så jeg cyklede til Lendum med stor fart, og da jeg kom hjem med isene, satte vi os forskellige steder ved laden og nød den dejlige is. Glistrups is var nok den eneste is, der blev solgt rundt om i Vendsyssel i min barndom. Glistrup havde mejeri i Frederikshavn, han var fra Bornholm, og han var onkel til politikerens Glistrup. Holger var som dreng bydreng hos Glistrup og sagde, at han var en flink og gavmild mand, som alle syntes godt om.

En anden ting, der også var tegn på sommeren, var, at jeg fik lov til at købe mig et par hvide lærredssko i Brugsen, og dertil en hvidtesten, som lå i en rund blikdåse med en svamp, om aftenen blev skoene vasket og hvidtet, så stod de fine hvide næste dag, når jeg skulle i skole.

Når jeg sidder og gransker min hukommelse, kommer jeg efter ting, som jeg har oplevet i min barndom, så mine erindringsbeskrivelser kommer ikke, hvad man vil kalde i god orden, men jeg håber, at dem, der læser mine erindringer, vil sige, at de er værd at bruge lidt tid på.

Jeg har her i min skildring fortalt om min søster Gerda, som var en meget kærlig søster. Når hun kom hjem på sommerferie, var det, som om solen skinnede hver dag, alt hvad hun lavede var altid så rigtigt og godt, det at børste sine tænder var aldrig noget, der blev sagt, at man skulle gøre, men det gjorde Gerda, hendes tænder var som perler i hendes mund. En dag sagde hun til mig, at hun syntes, jeg skulle børste mine tænder, for så ville mine tænder blive pæne og hvide, hun gav mig penge, så jeg kunne købe en tandbørste og en tube tandpasta, og det gjorde jeg henne i sæbehuset Tatol, og tandpastaen hed "Perletand", for det brugte Gerda, og det duftede så dejligt af pebermynte. Gerda havde også stof med hjem til en kjole til mig, et år var det grønt med et fransk mønster, og Maren på heden syede en flot kjole til mig.

En sommer havde hun et stort flot skydespænde til mig, det stjal en dum fræk tøs fra mig. Min tandpasta stjal Jenny fra mig, jeg skulle komme ned til hende i hendes plads, da hun skulle være alene, og da så jeg min tandpasta ligge på hendes kommode, og da jeg råbte op og skældte ud over hendes frækhed og sagde, at nu går jeg hjem, tyssede hun på mig og sagde, at jeg kunne bare tage det, jeg kaldte hende for en fræk tyv, men min søster Anna tog også et af mine tørklæder, og Erna stjal mine billeder, og Rudolf stjal min slæde, som jeg fik, da jeg blev 10 år og en parfumesprøjte, og Sofie grinede dumt, for hun var både lumsk og sladderagtig, så det var i grunden ikke for meget, at jeg fortalte et par sandheder om hende, ja tænk min bror har taget det på sig af hendes skidt, for at hun kan renses for snavset af Sofie. Jeg kan blive meget harm over den store frækhed og respektløshed, mine søskende og deres ægtemager har vist over for mig.

Jeg er kun glad for, at de er døde og borte, så kan jeg få fred, men min kære søster Gerda kan jeg længes efter, hun sagde også sandheden til den onde Egon, da han spurgte, om der var noget, han kunne gøre, da hun lå for døden. Det hørte mine forældre, Gerda var klog og ærlig, desværre er børnene slægtet på den forkerte side.

Jeg vil her fortælle noget, som igen viser, hvor kærlig min søster Gerdas tanke var, når det gjaldt andre i hendes familie. Det var et år til mors dag, Gerda havde bedt vor søster Anna i Aalborg om at købe en liggestol til haven, også kaldet en flugstol, som hun ville give mor til mors dag, så ville Gerda betale hende for den, når hun kom hjem til sommeren. Anna fik den købt og sendte den med en lastbilejer fra Lendum, han satte den ved de to træer, og jeg satte den ind i vognskuret og lovede at give mor den på mors dag. Jeg var meget spændt, da jeg gav mor den, mor blev noget rørt, da hun pakkede den op, der var en fodhviler og en solskærm, og stoffet var med flotte

striber. Gerda skrev til mor, at nu skulle hun tage sig en god hvile, men det skete ikke ret tit, Mor var flittig og forsømte ikke noget. Da hun var glad for at læse, kunne hun røre i sovsen og læse samtidig. Om aftenen, når hun stoppede eller strikkede sokker havde hun en bog foran sig på bordet, man kan vel sige, at hun brugte sin tid godt, mine forældre var medlem af tre bogklubber, så der kom en del lekture til vores hjem.

Jeg mindes ofte fra min barndom de dejlige sommeraftener, de var lange lyse og varme.

Mine store søskende og de unge, der kom hjem til os, kunne more sig med at cykle rundt på gårdspladsen og nærmest opvise akrobatiske kunster på deres cykler, den ene bedre end den anden. Jenny var en mester i at gå på stylder, jo højere jo bedre, hun var i besiddelse af stort vovemod, hun kunne godt lide at vise, at hun turde gøre det, de andre var bange for.

Vores feriedreng Alfred kom et år med en sjov ting, der hed Jo Jo, der var en til hver af vi yngste søskende, min var rød. Det var to runde træstykker sat sammen med en træpind, på den var der bundet en lang snor, så kunne man svinge og trække den op og ned, jeg har min endnu.

Mor var som sagt en stor dyreven, hun lærte vores hund at springe over et udspændt reb og springe igennem tøndebånd, som var ringen af et gammelt cykelhjul. Med kattene havde hun også et vældigt nummer, hun tog en kat i hver hånd og svingede dem elegant op på hendes skuldre, og der sad de, til hun tog dem ned igen. Rudolf syntes, at det var flot gjort, så han fik lyst at gøre kunsten efter, men kattene blev fuldstændige vilde, så de bed og kradsede ham, og vi andre skreg af grin. Det var også hyggeligt, når vi en skøn sommeraften gik tur med mor forbi tørvegrætterne, hvor frøerne kvækkede, og når vi gik forbi Lynghuset og kom op i nærheden af Teglværket, så var der en dejlig duft af vilde kamilleblomster, så plukkede vi af markens blomster, på den måde fik vi duften af den skønne natur med ind i stuen.

På diget ved skellet til Bjerget var der en del blåbærbuske, hvor vi hver sommer nød de dejlige bær, der var en fin udsigt. Stedet har vi brugt som et udflugtssted, efter vi er blevet gift, i sådan en stund kommer minderne frem som billeder i et album.

Da jeg gik i skole, kan jeg huske, at der var en storkerede på et af tagene i Lengsholm, der kom hvert år et storkepar. En dag jeg kom cyklende og skulle forbi vores grætter, stod en stork med næbbet nede i vandet, jeg vil tro den var i færd med at fange en frø, jeg lagde min cykel og ville gå hen til den, men den gik til angreb, så jeg greb min cykel og kom afsted i en fart, det var en flot fugl, men ikke venligsinde. Vores grætter havde nok været et godt madsted for storkene, men vores efterfølger i Kählershøj fik disse vandhuller lukket, og storkene forsvandt.

En sommersøndag med fint solskin sidst i 30'erne havde vi i Kählershøj to glædelige oplevelser. Min søster Anna og hendes mand Helge, som boede i Aalborg, kom kørende ind i gården i bil, en som Helge havde købt, jeg tror det var en Ford, vi ønskede dem til lykke. Hidtil havde Helge haft motorcykel, det havde ofte været en kold tur for dem både hjem til os og til Restrup. Men nu kom far ud fra kostalden og sagde med et stort smil, at vi skulle også ønskes til lykke her på Kählershøj, for her til morgen havde en af køerne fået to kalve, og det havde været to kviekalve, så far var ovenud glad.

Om de fem besættelses år!

Den 9. april 1940 var en dag, som vi er en del, der aldrig glemmer. Jeg vågnede tidligt, men det var som om, jeg halvt i søvne kunne høre en buldrende lyd og drømte, at der var ild i vores hus, og endelig vågnede jeg helt, men jeg kunne stadig høre den lyd, så jeg for ud af sengen og løb ud i gården, men jeg kunne ikke se, at der var ild nogen steder, men jeg kunne så høre at lyden var omme bag laden. Jeg kunne også høre, at de voksne snakkede højt der, så jeg sprang ind i gangen og tog mine træsko på og løb om til de voksne, der stod oppe ved marken og kikkede op mod himlen mod øst, og det syn vi så der, glemmer jeg aldrig. Der kom flyvende store grå flyvemaskiner meget lavt og tæt efter hinanden, det var dem, der lavede den forfærdelig buldrende lyd, de kom som i en lang uendelig række flyvende mod nord. Jeg kan huske, far sagde, at han var sikker på, at det var tyskerne, som fløj op til Norge, og tænk det var rigtigt, for far fulgte med i al den snak om Hitlers oprustning både i avisen og i radioen. Hitler var en sindssyg mand og en psykopat, der havde den skøre tanke at blive eneheriker over de nordiske lande og mere til.

Ude på markerne lå der stadig rester af sne, solen skinnede fra en blå himmel. Da vi kom ind, blev der lavet morgenmad, som blandt andet bestod af havregrød med håndskummet sødmælk til. Jeg spiste og cyklede derefter til skole, hvor jeg skulle møde kl. 8. Lidt efter jeg var mødt, kom lærer Nielsen ud og fløjtede os ind, han så meget alvorlig ud, og da vi havde sunget salmen og bedt fadervor, sagde han til os, at vi skulle gå i gang med nogle regnestykker, for han skulle ind og høre noget i radioen. Nogen tid efter kom han tilbage og gik op til katederet og sagde dybt bevæget, at der var blevet meddelt i radioen, at det tyske militær havde besat Danmark, så nu måtte vi danske holde sammen, for nu havde vi en fælles fjende, dernæst sagde han, at vi måtte tage hjem og tale med vores forældre om det. Da vi havde taget vores tøj på og var næsten alle ude af døren, så sker der det, at lige inden jeg var henne ved de to høje kastanjetræer, kommer der en flyvemaskine, som nærmest dykker ned over toppene på træerne, så de skraber bunden på maskinen

samtidig med, at den lavede nogle høje drøn. En stor pige smed sig skrigende ned, men vi andre stod chokeret, den pige var en, der altid nød at gøre andre fortræd, men det er typisk, at den onde skriger, når hun føler sit eget skind truet.

Men nu skyndte jeg at cykle hjem, jeg var noget nervøs for, at der igen skulle komme en af de store grimme flyvemaskiner. Da jeg kom hjem, sad far og hørte radio, der kom flere meddelelser til landets befolkning i løbet af dagen. Kongen og vores statsminister Stauning talte til folket og sagde, vi skulle opføre os roligt og behersket, der blev befaleet, at vi skulle mørklægge vinduerne, når vi tændte lysene, de første dage måtte vi hænge tæpper for vinduerne, der blev lavet mørke rullegardiner af sort karton, der blev hængt sække for staldvinduerne. Jeg kan huske, at mor havde nogle pæne gule forhængsgardiner til stuevinduerne, dem farvede mor sorte, dertil sagde hun: ”ja ham Hitler haj er skyld i møj skit”.

Der skete en anden ting i vores nabolag denne dag, som nok vækkede manges nysgerrighed, en pige kom hjem til os og fortalte, at der var landet en tysk flyvemaskine på en mark ved en gård, der lå over for Lengsholm, vi cyklede derned. Der kom rigtig mange mennesker for at se dette monstrum, jeg havde aldrig set en flyvemaskine i virkeligheden, så det var noget af en oplevelse. Der stod en soldat ved flyvemaskinen og røg cigaretter, de havde været to, men den anden havde fået min onkel i Stenhøj til at køre ham ned til Frederikshavn, soldaten havde en flyvedragt på, den var vældig smart, den havde lynlåse næsten overalt, han var nok noget nervøs, for han røg den ene cigaret efter den anden. Marken, som flyveren var nødlandet på, blev efterhånden til et forfærdelig søle på grund af alle de mennesker, der valfartede dertil for at se ulykkesfuglen, der blev senere sagt, at ejeren af marken havde klaget over, at hans mark var blevet helt ødelagt på grund af alle de mennesker, der havde jokket rundt omkring den tyske flyvemaskine.

Der blev fortalt, at de tyske flyvemaskiner den første dag havde drønet lavt ned over både menneskene og husene rundt om i landet for at sætte skræk i danskerne, hvad man nok kan kalde en form for psykisk terror. I de kommende 5 år blev vi danskere gjort ganske fattige på grund af den tyske besættelse, her i mine livserindringer fortæller jeg nu og da om de forskellige ting, der skete i disse 5 år.

Vi havde nogle store hvide daglige kopper, som var af jernporcelæn, de kunne tåle at falde på gulvet, i bunden af dem var der et stort H, dem kaldte mor for Hitler kopper.

I sommeren 1941, som blev den sidste, inden jeg skulle konfirmeres, siger lærer Nielsen til os elever, som skulle holde vores sidste skoleferie, at når vi kom tilbage til skolen, skulle vi skrive en stil om, hvad vi havde oplevet i ferien, så nu skulle vi lægge godt mærke til alt, hvad vi så. Jeg var så heldig, at jeg skulle holde ferie på Samsø hos min søster Erna og svoger Peter. Jeg var hos dem i 14 dage, derefter sejlede jeg til Aarhus og kørte med toget til Aalborg, hvor min søster Anna stod og

tog imod mig, det var første gang, jeg skulle sejle og køre i tog alene, så jeg var spændt. Nu skulle jeg være hos Anna og min svoger Helge i en uge. Mor havde aftalt med Helge, at hun ville købe en god brugt cykel af ham til mig, den gjorde han fint i stand og overlakker, **den var som ny, jeg havde købt et cykelflag på Samsø med øen trykt derpå**, så nu følte jeg, at jeg var flot kørende, den gamle cykel fik jeg, da jeg var 6 år, så den var jeg for længst vokset fra.

Det skete ofte, at der var luftalarm, så min jakke hang på en stol i stuen, hvor jeg sov på deres divan, og ligeledes når englænderne fløj ind over byen. Anna havde vist mig, at nede i vaskekælderen bag vaskehuset var der lavet et beskyttelsesrum, og hun fortalte, at jeg skulle have min jakke på en stol og mine sandaler med et par ankelsokker, så det var nemt at tage på, det skete gerne om natten, at der blev blæst luftalarm, så gjaldt det om at få tøjet på i en fart og komme over til beskyttelsesrummet, inden der blev skudt.

Så en nat blev der blæst luftalarm, Anna lukkede døren op og råbte ind til mig, at jeg skulle skynde mig at tage tøjet på, nu kunne jeg høre folk, der løb ned af trapperne. Min søster og svoger boede i stuen, min nevø Ove var ca. 2 år, min søster havde en lille taske, som hun havde pakket med forskellige ting, blandt andet en rulle kiks. Der var en pige på 9 år, som hed Tove, hun boede i en af opgangene, hende legede jeg med, når jeg var på ferie, vi sad nu og gnaskede kiks og syntes, det var helt sjov med denne oplevelse, men da så alarmen afblæstes, skyndte vi os alle at komme ind og i seng.

For mig havde det været en vældig oplevelse, så jeg fik en stor lyst til at tale om det, så næste dag siger jeg ved spisebordet, at det var vel nok sjovt, at vi skulle i beskyttelsesrum, så for Anna op og nærmest råbte, om ikke jeg var klar over, at der var krig, og vi kunne blive skudt. Helge tyssede på hende, og jeg blev både flov og ked af det, så da jeg kom i skole og skrev min feriestil, turde jeg ikke nævne noget om min oplevelse i Aalborg, for jeg var bange for, at lærer Nielsen ville opfatte min skildring på samme måde som Anna, men i dag kan det ærgre mig noget, for det ville da være sjovt at se, hvad jeg ville havde skrevet dengang om denne oplevelse, men min stil fik jeg ros for.

Da vi begyndte skolen efter ferien, gik vi i gang med at skrive vores feriestil, og da vi afleverede den, tog lærer Nielsen den med ind til sig selv og læste dem. En dag siger han, at nu havde han læst vores stile hver især, men han var nu noget skuffet over dem, han vidste jo, at flere af os havde været ude på ferie, og der var ikke blevet skrevet ret meget om disse ferier, så jeg blev noget ked af det, for jeg synes ellers, jeg havde skrevet helt godt, men så siger lærer Nielsen: ”men der er en af jer, der har skrevet en hel god stil, så nu vil jeg læse den, så kan I høre, hvordan man kan skrive en stil”. Jeg tænkte, at det var nok en af de andre, som havde skrevet den, men tænk det var min. Præstens Ester, som jeg sad sammen med, fnisede og hviskede: ”det er

din”, jeg blev både glad og flov, hun havde sagt til mig, da vi skulle i gang med at skrive stilen, at hun syntes, det var så svært, for hvad skulle hun skrive, hvortil jeg svarede, skriv om alt, hvad du har oplevet, hun havde været på cykelferie med sine forældre og søskende til Als i Himmerland, der havde hendes far pastor Larsen søgt stilling som præst, han tiltrådte i sommeren 1942. Lærer Nielsen skrev under min stil: ”Du har gjort dig umage med at samle stof”, den dag sang jeg hele vejen hjem fra skole, men da jeg derhjemme fortalte om denne ros, jeg havde fået, siger mor: ”ja ja, det er da godt nok, men no ska do inn blyv oll for eejbelsk”, mor kunne ikke lide, at man troede for meget om sig selv. Her skriver jeg min feriestil fra Danskbogen i 1941.

Stilen om min Sommerferie i 1941

Jeg glædede mig meget til min Sommerferie. Det var meget varmt, og den sidste uge før Ferien kunde ikke faa Ende.

Vi fik fri Fredag den 18. Juli. Og om Søndagen om Eftermiddag Kl. 5 cyklede vi til Aalborg og var derude Kl. halv 8 om Aftenen. Den næste Dag om Morgen tog to af mine Søstre og mig Toget til Aarhus, og skulde saa med Damperen til Samsø. Men saa var der en Togforstander som sagde at de der skulde til København kunde ikke komme med Damperen, og min Søster maatte tage Toget derover. Paa Damperen var der ikke Plads, min Søster fik en Klapstol at sidde paa, men jeg sad paa min Kuffert. Kl. 5 om Eftermiddagen var vi paa Samsø, og der var øsende Regnvejr, og vi var gennem vaade da vi kom hjem.

Jeg var derover i 14 Dage og oplevede meget, men jeg døjede meget med at forstaa dem. Alt deres Korn, Roer og Frugt er længere foran i Vækst end det er herovre i Jylland, og de var næsten færdig med at høste ind, da jeg rejste og da begyndte de først med at meje herovre. De tjære alle deres Sager derover, deres Vogne, forned af Husene og Laagerne og Kloakkerne. Alle Husene er Bindingsværkshuse, der er kun enkelte Huse som ikke er det.

Vi var i Biografen i Tranebjerg, det er den største By paa Samsø, den er knap halv saa stor som Fredeikshavn, der saa vi to Film. Den ene hed ”Sørensen og Rasmussen” det er en Film om Grevinde Danner, det er den bedste Film jeg har set, og den anden hed ”Landevejskroen” den var ogsaa rigtig god. Jeg var ogsaa ude og sejle sammen med min Søsters Svoger. Man kan ogsaa finde Rav derover, min Søsters Svoger havde en Æske hel fuld af Rav i alle Størrelser. Der var et der var særlig stort det saa ud som om der var noget inde i det. Jeg fik ogsaa mange til at skrive i min Poesibog. To Uger efter om Mandagen rejste jeg alene til Aalborg, Turen gik meget godt. Jeg fik et Cykelflag fra Samsø hvor Samsø var aftegnet paa.

Jeg var ude ved min Søster i Aalborg i en Uge. Der saa jeg ogsaa to Film, den ene hed "Tak fordi du kom Nik" og "Alle gaar rundt og forelsker sig" de var ogsaa meget gode. Jeg fik en ny Cykel da jeg skulle hjem, og saa cyklede jeg og min Søster hjem Søndag Formiddag. Det var helt mærkelig at komme hjem igen. Jeg længtes tilbage til Samsø, og gør det ogsaa lidt endnu, naar jeg kommer til at tænke paa det, men det var meget sjov at gaa i skole igen. Men næste Aar skal jeg nok til København paa Ferie, saa skal jeg til Samsø og være lidt, og jeg glæder mig meget til det.

Jeg kan i dag godt være ked af, at jeg ikke turde skrive om min oplevelse om luftalarmen som skete, mens jeg var på ferie hos min søster i Aalborg, min søster blev jo vred og skældte mig ud, da jeg talte om det dagen efter, og lærer Nielsen var jo ofte streng i sine meninger over for vi børn, så jeg var bange for, at han også ville blive sur på min beretning om denne oplevelse.

Min Konfirmation!

I efteråret 1941 skulle jeg gå til konfirmationsforberedelse, som vi ogsaa kaldte "at gå til præst", det varede i 34 dage og var 2 dage om ugen med 2 timer per dag. Pastor Larsen var en meget flink mand, han fortalte os mange fornuftige og kloge ting. Den første dag mødte vi d. 14. november kl. 8 hos pastor Larsen, undervisningen foregik i et lille hus, som lå ved siden af præsteboligen, jeg tror ikke det rummede mere end den lille stue, hvor vi børn sad og fik vores undervisning. Han sagde, at undervisningen ville han give os ud fra det nye testamente, for det gamle testamente var alt for langt fra vi menneskers tankegang i dag, jeg tror nok, at han mente, det var for menneskefjendsk. Jeg var glad for disse dage hos pastor Larsen, jeg kan huske, at jeg tænkte, at det ville være skønt, om det havde været de 4 dage hos pastor Larsen og de 2 dage hos lærer Nielsen, men som sagt får alting jo en ende.

Nu havde vi siden d. 9. april 1940 haft disse kedelige gæster, som vi kaldte det tyske militær, og hvor længe vi skulle pines af deres besøg, var der ingen, der vidste noget om, men de tog alt, hvad vi havde, så butikkerne blev efterhånden tømte, al form for handel med andre lande var der lukket af for, så det så temmelig sort ud for den videre fremtid. I efterårsferien var jeg ude i Aalborg hos min søster Anna, og hun gik med mig ind i den store skotøjsforretning "City", som lå i Bispensgade, og der købte jeg et par pæne brune sko, det var et par spadseresko med snørebånd til 13 kr. Da jeg kom hjem, sagde mor, at dem skulle jeg passe godt på, for de skulle være mine andendagssko, så jeg havde dem kun på til juletræ. Mor var ogsaa en tur i Aalborg, hvor hun købte et stykke stof til min konfirmationsfrakke, det var mørkeblåt med hvide nister. Jeg fik frakken syet hos skræddermester Jakobsen og Søn i

Frederikshavn, den blev syet i prinsessefacon, det blev virkelig en fiks frakke. Jeg kan se i et brev, jeg havde skrevet til min søster Erna, at jeg var nede hos skrædderen og prøve min frakke tirsdag d. 24. marts, og torsdag d. 26. marts var mor og far med mig oppe i Hjørring og købe mit konfirmationstøj, vi havde aftalt med Julius og Karen, at de skulle komme ind til Hjørring og møde os der og være med på indkøb. Mor og far var jo medlem af Brugsforeningen, så mit tøj skulle købes i F.D.B.s Manufaktur Forretning, som lå over for Springvandspladsen. Jeg fik en hvid konfirmationskjole, der gik ned til anklernerne, et par hvide strømper, en hvid silkeunderkjole med bukser og et par hvide sko, min andendagskjole var dueblå (lyseblå), stoffet var engelsk angorauld, den var kantet med krave, og lommer med lilla chiffon stof i et smart mønster, dertil en blå silkeunderkjole og bukser og et par silkestrømpes. Til min frakke fik jeg en blå hat, et blå silketørklæde og et par blå skindhandsker. Alt tøjet blev pakket ned i en stor papæske og skoene i en æske. Da vi kom hjem, blev kjolerne hængt op på bøjler og ind i skabet, kassen med alt tøjet blev sat inde på spisebordet i den pæne stue, jeg gik tit ind og så på det nye tøj, jeg havde aldrig før fået så meget tøj på een gang, det var en skøn oplevelse.

Kort før konfirmationen var vi en dag med pastor Larsen oppe i kirken, hvor han viste os, hvordan vi på selve dagen skulle stå i kirken, og ligeledes prøvede vi at gøre de forskellige ting, vi skulle være med til på denne dag. Pastor Larsen sagde, at han ville ikke overhøre os hver især alene denne dag, men vi skulle svare i kor, for han sagde, at sådan en dag kunne mange være nervøse, så der kunne ske det, at den, der ellers var dygtig, kunne gå helt i stå på grund af nervøsitet, og en anden, der ikke havde været så dygtig, kunne klare det fint, det syntes han var uretfærdigt, hvad vi gav ham ret i.

Det var blevet moderne, at konfirmanden fik en lille sort salmebog til konfirmationen, så jeg spurgte mor, om jeg måtte få sådan en, jeg havde hørt, at den kostede 10 kr., og mor gav mig 10 kr. Det kostede 2 kr. at få mit navn, dato og år sat på i guldtryk, men jeg havde selv de 2 kr. Jeg var glad den dag, jeg hentede min salmebog hos boghandler Frk. Larsen. Der skete det triste, at mor blev meget syg søndagen før og måtte gå i seng. Om mandagen kom doktor Nielsen, og mor sagde, at hun var ked af, at dette skete nu, hvor jeg skulle konfirmeres, dertil sagde doktor Nielsen, om ikke mor kendte en, der kunne komme og hjælpe os, ja der var den mulighed at spørge min store søster Anna i Aalborg, så mor ringede til Anna, og hun sagde straks ja, for Anna var aldrig bange for at hjælpe og bruge tid og kræfter, når der var behov for det. Anna kom så hjem og lavede de forskellige ting. Dengang kunne jeg ikke så godt lide oksekødssuppe, som man ellers fik ved festlige lejligheder, så det blev til flæskesteg, som heller ikke var så stort et arbejde at lave, hvad vi fik til dessert, husker jeg ikke, min appetit svandt noget væk den dag, som ikke var uden en vis dramatik. Den 12. april skinnede solen fra en skyfri himmel, og

da det havde sneet ret meget i ugen før, så smeltede sneen, så vandet løb ud over grøfterne, og der blev et frygtelig pløre ned af bakken til landevejen, så mine to brødre Julius og Rudolf skiftedes til at bære mig ned til landevejen. Rudolf bandede over, at hans bukser var blevet snavset, så han ville ikke med i kirke, som han ellers havde lovet mig, jeg gik alene ned til Lengsholm, hvor vores onkel Julius var kommet med sin rutebil fra Stenhøj med børnene, som også skulle konfirmeres, han var frygtelig sur over, at han skulle vente lidt på mig. Da jeg kom ind i bilen og sagde godav, svarede han mig ikke, senere fortalte et af børnene mig, at inden jeg kom, havde han været så fræk og sagt, at det lignede dem deroppe i Käblershøj, at vi kunne aldrig komme til tiden, men han glemte at fortælle, at når han lånte penge hos dem i Käblershøj, skulle han ikke vente så længe. På min konfirmationsdag stod jeg på kirkegulvet med våde sko og strømper, og der var ingen af min familie med i kirke, så da præsten sagde mit navn, var der ingen, der rejste sig, jeg gad vide, hvad pastor Larsen har tænkt om så ugudelige mennesker, som min familie var, men jeg husker, at da han sagde til lykke, trykkede han min hånd, og så mig fast ind i øjnene og sagde: ”jeg ønsker dig alt godt i fremtiden Emma”, det følte så varmt og gjorde mig meget glad og rørt.

Da vi kørte hjem, stod vi af ved Lengsholm, jeg fulgtes med en konfirmand Poul Jensen, hvis hjem lå et stykke forbi Käblershøj”. Da vi kom ud til ”Rosendal”, stod de to børn Karl Johan og hans lille søster Mercy fint klædt på, de sagde til lykke, og Karl Johan gav Poul et telegram, og Mercy gav mig et telegram og en pakke, så Kathrine havde rigtig tænkt på det festlige denne dag. Anna havde som sagt lavet middagen, vi spiste kl. 12, mor kom op og var med til middagen. Gæster var Anna, Helge, Julius, Karen, Rudolf og lille Ove, så nogen stor udskrivning blev det ikke til ved min konfirmation. Da vi havde spist, kom Anna ind med en suppeterrin og gav mig den og sagde, at når jeg ikke havde ønsket at få suppe, skulle jeg have noget andet i denne terrin, det viste sig at være en sang, som Jenny havde fået sin svigerfar til at lave, men den var så dum og uretfærdig, så bagefter tog jeg og smed dem alle i komfuret, så de blev hurtigt ædt op af flammerne. Jeg fik en sang af min svoger Kristian, som ikke var personlig, men var uden kritik. Jenny kunne ikke læse en bog, så hun kunne ikke forstå min store lyst i at læse, der var meget, hun ikke forstod. I konfirmationsgave fik jeg af mine 5 søskende et toiletsæt af sølv med mit navn indgraveret, det består af et håndspejl, hårbørster, klædebørste og en kam. Af min søster Gerda og hendes mand Egon fik jeg et sølvarmbånd, som min svoger havde lavet, han var smykkemed hos Georg Jensen, jeg fik nogle lommeørklæder og 66 kr. i gave og 59 telegrammer og en uopskåren hæftebog af min faster Ellen. Hvis hun vidste, hvad der stod i den, tror jeg ikke, at hun havde givet mig den, men titlen på den knaldroman havde nok givet hende nogle forkerte forestillinger, den hed "Dømmer ikke".

Blå mandag var vist ikke noget, der blev holdt dengang, efter hvad jeg kan huske, mor bad mig om at cykle hen til boghandler Frk. Larsen, hvor jeg købte nogle takkekort, som blev sendt til dem, der havde vist mig opmærksomhed ved min konfirmation. En dag i ugen blev vi bedt hen til pastor Larsen, på øverste sal i præsteboligen var der dækket et stort bord til vi konfirmander, men hvad vi blev budt på, husker jeg ikke. De havde haft en ung pige, som hed Else, hun havde lavet en sang til pastor Larsens to ældste piger Ester og Eva, som jeg blev konfirmeret sammen med. Der kom en fotograf fra Sindal, som fotograferede os konfirmander sammen med præsten og hans familie ude foran præsteboligen, vi fortalte hver især, hvad vi havde fået i gaver, vi blev alle vældig imponeret, da vi hørte, at smedemester Kaj Holmes datter Inger havde fået 200 kr. Da jeg fortalte mor det, sagde hun, at på grund af hans arbejde var han kendt af mange mennesker.

Søndagen efter skulle vi konfirmander til alters, mor sagde til mig, at når jeg var færdig i kirken, skulle jeg gå ind til fars moster Stine, der havde givet mig 5 kr. Det var mange penge dengang og især mange penge for hende, der nu var meget gammel og levede af sin aldersrente, som nok ikke var særlig stor, hun boede ovenpå i en lille lejlighed hos fars fætter post Emil, han var jo hendes nevø. Den dag havde jeg mit pæne andendagstøj på, da jeg kom ned til huset og sagde mit ærinde, blev jeg vist op til hende, tante Stine bød mig på småkager og en citronvand, hun sagde til mig, at jeg havde grå øjne som min far, jeg sagde, nej jeg har brune øjne, men hun var meget døv, så det hørte hun ikke, senere på året døde hun.

Dem, som havde givet mig gaver, blev inviteret til aftenskafe nogle dage efter, da mor havde fået det noget bedre. Jeg havde fået 66 kr. i gave, og i min skolesparekasse var der 50 kr., så i alt havde jeg 116 kr., så nu ville jeg købe mig et armbåndsur. Mor og jeg tog en dag med rutebilen ned til Frederikshavn, for jeg skulle fotograferes i min konfirmationskjole, men først var vi inde ved urmager Skeltved og købte et ur med guldlænke, det var et fint og godt ur, men hvad det kostede, kan jeg desværre ikke huske, men der var penge tilbage. Jeg havde set nogle billeder af konfirmander, der var fotograferet med roser, og det ville jeg også gerne, så vi gik ind til en blomsterhandler, hvor jeg købte 4 lyserøde roser, som jeg sad med på billedet, og nu havde jeg også mit ur og mit sølvarmbånd på.

Jeg blev fotograferet hos fotograf Steffensen, der var to tyske soldater, som nok skulle fotograferes, den ene stod og grinede som en bitte tøs. Da jeg var inde hos fotografen, sagde han til mig, at jeg skulle kalde på min bedstemor, jeg svarede ham og sagde, at det var min mor, så han blev noget flov. Da jeg bagefter fortalte mor det, morede hun sig, mor var 54 år og nok ikke så ungdommelig klædt, men jeg har aldrig følt, at min mor var for gammel til at være min mor, og det skyldtes nok, at hun var mere oplyst end de fleste i hendes alder, jeg kunne spørge mor om hvad som helst, og altid kunne hun svare på det, hun var en, der læste mange bøger, og det er jo med til

at udvide ens horisont i alle retninger. De lyserøde roser havde en vidunderlig duft, jeg havde dem stående inde i den pæne stue i lang tid, jeg nød den dejlige duft, det var første gang, jeg havde en købt buket blomster.

Jeg vil nu fortælle, hvad jeg som skolepige blev udsat for, og som ikke hører med til de gode minder. Det fortæller også om, at ondskab groede godt iblandt indremissionen i Lendum. Min far havde sommetider kontroverser med nogle af de selvgode mænd, men fejheden var stor. Der boede en husmand ved Løth, der hed Flager, en kedelig person, som far også havde haft en ordveksling med. En dag jeg havde været i Lendum og kom cyklende op over ”Kjærsgård” bakke, kom Flager kørende med hestevogn, der var forspændt med to gule nordbagger. Lige da jeg skulle cykle forbi ham, svingede han piskeren hen over mit hoved, så jeg styrtede med cyklen ned i grøften, han skreg højt af grin, medens han råbte: ”det hår hun got åh, dæj røhor tøs i Kølershøv”. Nu havde jeg mødt meget ondt i de snart 7 år, jeg havde gået i skole, så nu følte jeg en harme og tænkte, at det ville jeg ikke finde mig i mere, og samtidig fik jeg en lys ide til, hvordan jeg skulle give den onde stodder en lærestreg, der battede.

Et stykke tid senere kom jeg igen cyklende fra Lendum, og da jeg så ham komme kørende med sine heste, lagde jeg min cykel ned i grøften og tog med begge hænder nogle store håndfulde småsten, som lå ved grøftekanten, så stod jeg med begge mine hænder bag på ryggen. Da han så mig, begyndte han at grine dumt, men da hestene var lige ud for mig, kastede jeg begge håndfulde sten ind i hovedet på dem, og så for de af sted i vild galop, han råbte noget om, at jeg var tosset, jeg svarede ham og sagde, at næste gang skulle han få en stor sten lige i hovedet. Nu var han blevet så klog, at dej bitte tøs i Kølershøv vil ikke modtage skidt fra et svin. Han var gal på far, men han var så fej, at han lod det gå ud over mig, man kan vist nok sige, at han var i ledtog med fanden, selv om han sad i kirken og foldede hænder om Søndagen.

I 1937 fik vi en sygekasselæge i Lendum, det havde der ikke været før, i mit hjem havde vi doktor Bjerregaard i Frederikshavn. Der var en læge i Østervrå, men han fik ord for at være en ringe læge, nu fik vi en ung og dygtig læge, han hed Børge Nielsen og kom fra København. Første gang, jeg skulle besøge ham, var den 14. marts i 1939, jeg var 11 år og noget nervøs, jeg havde lidt af stærkt næseblod et stykke tid. Da min søster Erna var hjemme på besøg, tog hun med mig derhen, jeg blev sat på en stol, og så satte han et instrument op i min næse med noget stærkt lugtende væsen, der sved en del, lidt efter blev jeg dårlig og ville ud. Doktor Nielsen så på mig, og i en fart bøjede han mit hoved ned mod gulvet, medens han sagde: ”nej vi skal sandelig ikke have dig til at trille rundt ude på fortovet”, jeg fik en recept på noget hvid væske, som mor dryppede i min næse to gange om dagen i et stykke tid. Han var en meget flink læge, jeg mødte ham en dag, jeg cyklede fra skole, han stoppede bilen og spurgte mig, om jeg havde fået det godt, hvad jeg havde, han sagde at mine blodårer i næsen

var meget store, men det ville nok forandre sig, man må sige, han var en grundig læge, recepten har jeg stadig. Jeg var også henne engang og fik rykket en kindtand ud, den havde jeg haft en frygtelig tandpine i, den blev bedøvet, men det var en slem oplevelse, for det knagede og bragede, og han hev og sled, men ud kom den, han undrede sig meget over de store rødder, der var i sådan en mælketand.

I Hjørring var der et stort bageri, der hed Arbejdernes Fællesbageri, hver lørdag over middag kom der en brødbil derfra og kørte forbi os ud til Thorshøj. Deres brød var velsmagende, mor gav mig penge til at købe et stort rugbrød, jeg løb ned til landevejen og stillede mig op ved de to træer og ventede på bilen, sommetider fik jeg lov til at købe en jødekage, og sommetider gav chaufføren mig en, han var en lille mand og sønderjyde, og derforuden tror jeg nok, han var ret lunefuld, for sommetider var han i godt humør og snakkede uafbrudt, og andre gange var han sur og sagde ikke et ord. Da jeg ikke vidste bestemt, hvornår han kom, kunne der ske det, at jeg ikke var kommet helt ned til træerne, så suste han forbi vejen, selv om han nok så mig, så var jeg grædefærdig, for nu måtte jeg cykle til Lendum efter rugbrød, men de lune og lækre jødekager, som jeg dengang nød, når jeg gik hjem til mor med det varme rugbrød, glemmer jeg aldrig. Jeg vil tro, at denne kørsel sluttede under krigstiden, da der blev mangel på benzin.

Jeg har glemt at fortælle om en form for legetøj, jeg selv fremstillede, og som jeg havde meget glæde af.

Engang som 10-årig var jeg nede i Frederikshavn på besøg i min søster Gerdas svigerhjem, min svoger havde tre små søstre, den ældste var 1½ år ældre end mig, hun havde et flot dukkehus, der var lavet med to etager, det var fint møbleret og små dukker boede i huset. Da jeg kom hjem igen, tænkte jeg meget på dette dukkehus, jeg vidste nok, at det nyttede ikke noget at ønske så stor en ting, så min fantasi gik straks i gang. Vi fik ofte varer hjem fra Brugsen i nogle trækasser, som havde været emballage for margarinepakker, der blev kaldt 33 margarine. Jeg fik to af disse kasser og fjernede den ene side på hver af kasserne og lavede to rum i hver kasse og satte den ene kasse oven på den anden og en krydsfiner plade som tag, så havde jeg et dukkehus med to etager. Det blev tapetseret, og jeg lavede møbler af tomme tændstikæsker, som jeg havde set opskrift på i Brugsfr.bladet på børnesiden, og andre møbler lavede jeg i træ, for på tømmerstuen var der forskelligt værktøj og maling, og min fantasi fik jeg lov at bruge, der var ingen, der forbød mig at lave det, jeg havde lyst til. Når jeg viste mor, hvad jeg havde lavet, lo hun og sagde: ”do håer val nok en stur fantasi”. Jeg tror nok, jeg havde arvet det efter hende, for når vi manglede en særlig ting, så kunne mor altid finde på noget til erstatning, det kaldte vi for: ”MarieKøhlershøjs patent”, mors ordsprog dertil: Man skal aldrig være rådvild, for så vil det ikke være så galt, hvis maj blyver husvild:

Jeg fik foræret små celluloiddukke og købte også nogle selv i sæbehuset, så havde jeg en familie, men denne glæde kom der en tyv og ødelagde. Jeg havde i sæbehuset købt en lille negerdukke på ca. 5 cm, den var så sød, og jeg var meget glad for den. En dag kom en pige, jeg gik i skole med, og jeg viste hende dukken og fortalte hende, at jeg var meget glad for den. Lidt efter kaldte mor på mig, da jeg skulle dække bordet til kaffen, så pigen var alene på mit værelse, til jeg kaldte på hende, og vi skulle have kaffe, hun sad og grinede dumt, og da vi var færdige med kaffen, sagde hun, at hun skulle skynde sig hjem, så hun sprang ud til sin cykel og for af sted, medens hun fnisede, da jeg senere ville sætte tingene på plads i dukkehuset, var den lille negerdukke væk. Da jeg kom i skole næste dag, spurgte jeg hende, hvor hun havde lagt dukken, for jeg kunne ikke finde den, så råbte hun op og sagde, at hun havde ins tov døj, der røbede hun sig, for det havde jeg jo ikke sagt, men dukken så jeg aldrig mere.

Jeg oplevede så et stykke tid efter, at vi var blevet konfirmeret, at hun kom en dag. Da havde jeg sommeren før fået et stort flot skydespænde af horn af min søster Gerda, det lå i et lille skrin på min kommode, desværre måtte jeg på toilettet, så hun var alene så længe, og da jeg kom tilbage, skulle hun afsted med det samme, så hun sprang ud og tog cyklen og for afsted, medens hun grinte dumt. Bagefter opdagede jeg, at hun havde taget mit skydespænde, hun var en gemen tyvetøs, jeg fik fornemmelsen af, at den ting, hun kunne se og høre, at jeg var meget glad for, ville hun have, det får mig til at betragte hende for at være psykopat, for hun var heller ikke videre kløgtig i skolen. Mor sagde, at sådant et bekendtskab var bedst at undgå, men jeg havde aldrig inviteret hende, for hun var både dum og fjollet at høre på.

Jeg vil her fortælle lidt om de vintre, mens jeg gik i skole, hvor der faldt store mængder sne, det blev dengang fjernet ved håndkraft. Når det var holdt op med at sne og fyge, blev de ledige arbejdsmænd bøjet (kaldt ud) til snekastning, det var en mand ansat af kommunen som snefoged, der sørgede for det. Medens jeg gik i skole, var min far snefoged i nogle vintre. De store mængder af sne blev kastet op på hver side af vejen. Når der var rigtig meget sne, kunne det blive som høje vægge af sne, som gjorde, at de gav læ for vinden, det var rart for vi børn, der skulle gå den lange vej til skole, vi morede os med at trykke vores ansigter ind i sneen, så kom der en god varme i kinderne bagefter.

I 1941 en tid før jul (hvor længe før husker jeg ikke) fik vi mund og klovsyge, jeg husker, at vi var isoleret, så jeg kunne ikke gå i skole og begyndte først skolegangen igen efter nytåret i 1942, hvordan vi ellers klarede denne isolation, husker jeg intet om. Alt, hvad vi skulle have udefra, blev lagt ved de to store træer ved landevejen, ingen måtte kom ind på vores gård på grund af smittefaren.

En ting jeg blev god til under krigen, det var at lappe min cykel, der var aldrig nogen af de voksne, der havde tid, de sagde altid: ”du ka vint te i morn”. Det kunne jeg jo ikke, jeg havde flere gange stået og set på, hvordan min bror Julius gjorde det, så jeg vendte cyklen, kom vand i et gammelt fad, holdt slangen ned i vandet til det boblede ud af hullet, jeg købte en æske med lappegrej med en tube lim, små lapper og lidt sandpapir, så sleb jeg om hullet, kom lim på og klemte lappen fast. En dag jeg var i gang med at lappe min cykel, kom far forbi, han stoppede op og udbrød: ”næh kan du lappe cykel, så kan du da lappe min med det samme”, og så kom han med sin cykel og vendte den på hovedet, det var jo meget, at han kunne det den gode socialdemokrat, så nu kunne jeg bare forsætte. Jeg fortalte mor det, og engang sagde mor: ”ja Emma, hun er dygtig til mænne ting, hun lapper osse hejes fas cykel”, far sagde: ”hys det skal du da ikke sige”, han skammede sig nok, men der var meget, han kunne skamme sig over, han var ofte en kold mand, der kun kunne tænke på sig selv. Julius kunne også være hård i filten, som man sagde. Min svoger Helge havde gemt slanger og dæk og deslige under deres senge for derved at undgå at skulle sælge noget af den slags til tyskerne, der var vores værste fjender, så når nogle i familien kom i frygtelig knibe med slige ting, kunne vi købe af ham. Mine dæk blev efterhånden godt slidte, jeg reparerede på dem, så godt det var muligt, og engang vi alle var forsamlet hjemme og sad og talte om, hvad vi døjede med, klagede jeg over dækket på mit baghjul, slangen begyndte at stikke ud. Så siger Julius, at det var min egen skyld, for jeg var doven og gad ikke at pumpe luft i slangen, så revnede dækket, så jeg skulle ikke have noget dæk. Helge så på dækket og sagde, at det passede ikke, for der var slidt hul på slidebanen altså midt på dækket, så der havde ikke manglet luft i slangen, så Julius stod med et dumt fåret fjæs, der kom han rigtignok til kort.

Barn af en Socialdemokrat!

Min far var en mand, som ikke lagde skjul på sine meninger, han gik med liv og sjæl op i det, han troede på. Hans hjem lå på Hjørringvej i Frederikshavn, dengang kaldet Øster Flade. I sin opvækst så han, hvor stor den sociale uret var i vores samfund. Da hans egen far havde lært ham, hvilket politisk parti, der ønskede at kæmpe mod denne uret, nemlig Socialdemokratiet, var han aldrig i tvivl om, hvor han skulle sætte sit kryds, når der var valg. Da far som ung murersvend arbejdede i Lendum, var han i 1908 med til at starte socialdemokratiet der.

I 1910 udvandrede mine forældre til Duluth Minnesota i U.S.A. og kom tilbage 11 år efter, altså i 1921, hvor de købte gården ”Kählershøj” i Lendum, hvor jeg blev født og voksede op som den yngste af 7 børn. Nu var socialdemokratiet i Lendum ved at sygne hen, så far gjorde sin indsats for at sætte det i gang igen, og i 1930 fik han med

nogle få mænd oprettet socialdemokratisk vælgerforening i Lendum og var formand i 8 år. Lendum var et sogn, hvor venstrepartiet var stort og stærkt, så de nærmest stejlede, da min far, som havde en gård med karle og piger, kunne finde på at komme med al den dumme snak om høj løn og deslige, så han mødte en stærk modvilje fra flere sider. Det var, som om arbejderne i Lendum ikke forstod, hvad der var bedst for dem selv, og måske turde de ikke at træde for meget frem over for dem, de skulle have deres arbejde hos. Dengang havde man ikke stemmeret, når der var valg, hvis man skyldte i skat. Et år der var folketingsvalg, kom der en arbejdsmand fra Lendum og bad far om økonomisk hjælp til at betale hans restskat, hvad far gjorde, men tænk! bagefter gik manden rundt og fortalte vidt og bredt, at Jens Nielsen i Køhlershøj havde betalt hans restskat: ”så no tror haj nok, at a stemmer socialdemokrat, men a stemmer vejstre, som a plejer”. Selvfølgelig var der straks nogen, der fortalte far, hvad de havde hørt, så nu kunne de hovere over det, men far sagde, at den stakkels mand var jo for dum til at se, at han gjorde sig selv til grin, og mor sagde til far, at man skal aldrig røre ved skidt, for så kommer det altid til at lugte forfærdeligt.

Min mors ord kom jeg til at bruge senere til den tarvelige mand. Jeg skulle en dag som stor skolepige cykle til Stenhøj efter en akkumulator, og på vejen mellem Lengsholm og Stenhøj stod 5-6 arbejdsmænd og lavede vejarbejde. Da jeg skulle cykle forbi dem, siger den frække mand med et dumt grin: ”pas no på, no kommer der ei røhoret socialist frå Kølershøv”, nogen af de andre grinede også dumt, men jeg blev så harm over sådan en frækhed, så jeg tænkte, at når jeg kom tilbage, så skulle det dumme bæst nok få at vide, hvad jeg mente om ham. Da jeg vendte tilbage, stod jeg af min cykel og sagde: ”do er ei rejti dom svin, do var ins så vigtig da do var op ve os å teg min fae om pæng te å betål din skatter”, jeg skal love for, han dukkede sig, og jeg sluttede af med at sige: ”det passer hva min mur sejer, at ma ska ins røre ved skidt for så lysser det, å her lysser det skrækkelig a skit”, der var en, der sagde, at sådant noget skulle han heller ikke sige.

I 1930'erne, da jeg var en lille skolepige, kom min yngste broder Rudolf og jeg med til valg møder og stiftelsesfest, der blev holdt i forsamlingshuset. I salen var der stillet lange bænke op, og oppe foran var der en talestol. Min broder og jeg sad på hver side af vores mor. Når der var en oppe og holde tale, kunne det ske, at en eller anden fra salen råbte hør! hør! så lo jeg højt, for det lød jo sjovt, men mor tyssede på mig. Far var også oppe og holde tale, og jeg syntes, han så vred ud, så jeg tænkte, hvad er det, han er så gal over. Et år, vi var til stiftelsesfest, var der kommet rigtig mange mennesker, og medens vi sad og hørte på en, der var oppe og holde tale, kunne jeg mærke, at mor blev så urolig, jeg kikkede op på hende, og hun var helt grå i ansigtet, og pludselig besvimed hun, og jeg blev så bange, at jeg hulkede højt, der kom straks en kone og trøstede mig, mor blev hjulpet ud i gangen, hvor der var frisk luft. Bagefter sagde mor, at det var den dårlige luft på grund af de mange mennesker, der

gjorde hende syg, der var jo ingen ventilation, og mange brugte et middel, som de kom ind i deres klædeskabe, det såkaldte Naftelin, det var ret så kvalmende.

Sådan en aften sluttede med, at der blev serveret kaffe på første sal, hvor der var en meget smal garderobe, hvor overtøjet hang i dynger og et lille køkken, hvor to damer lavede kaffe. Ude på loftet var der stillet borde og bænke, og bordene var dækket med hvide papirsduge, til kaffen var der bager Johansens wienerbrød, kaffen duftede så dejligt, og det samme gjorde kagen, vi børn fik et stykke kage og dertil en citronvand, det var en stor nydelse, for det var sjældent, vi fik sådan en servering. Jeg syntes, det var så dejligt med alle de sange sådan en aften. Jeg husker især et år, vi var til valgmøde, hvor der var trykt et sanghæfte, hvori der var sange med hyldest til Stauning. Jeg har nu fundet ud af, at det var i året 1935, hvor vi gik til valg og parolen lød! ”Stauning eller Kaos”, og Socialdemokratiet fik trykt hæftet i et millionoplag. Jeg spurgte Arbejdermuseet i København, om de havde sådan et hæfte, hvis det var muligt, ville jeg gerne købe en kopi af det, og til min store glæde fik jeg få dage efter tilsendt en kopi af hæftet.

Ved dette valgmøde havde jeg nok stemt godt i, når vi sang, for bagefter sagde en kone til mor: ”det er da svært, som jeres bitte tøs ka søng, hun ka høres øver hile salen”, jeg blev fløv, men også glad, ”ja”, sagde min mor, ”hun er møe glov for å søng”

Når der var valg, skulle mor også hen og stemme, mor havde som ung pige fået fjernet sin ene knæskal, så benet var stift, og hun kunne ikke cykle, så mor måtte køre i hestevogn til Lendum. Ved den lejlighed gik mor ind til bager Johansen og købte en stor pose fuld af store tørre kringler med sukker, og inde i Brugsen købte hun et stort kræmmerhus med røde bolcher, der hed kongen af Danmark, vi børn syntes, det var en hel festdag.

Jeg tror ikke, der er nogen, som er blevet mobbet mere i skolen end jeg, især i de første skoleår. Grunden dertil skyldtes, at forældrene sad i hjemmene og talte ondt om min far, så deres børn fik straks den ide, at jeg skulle kanøfles, jeg oplevede flere gange, at der stod 2-3 store drenge fra de gode missionshjem ude ved Lengsholm skov, de kørte med deres cykler ind i mig og rev min skoletaske fra mig, jeg var lille og spinkel, så jeg var et nemt bytte, men jeg blev så klog, at jeg rendte en omvej, så fik de ikke noget ud af deres djævelskab.

Det var også, medens jeg gik i den lille klasse, at der en dag kom to piger fra den store klasse ned i skolen, den ene begyndte at rykke mig i håret og kaldte mig rødhåret socialisttøs, jeg græd og løb med den onde tøs efter mig, den anden pige sagde, at hun skulle lade mig være, hvortil den frække tøs svarede: ”de er så dom u i Kølørshøv, det sejer mee fae”. Disse indremissionske folk gik i kirke og sad og bad til og fra bordet, det lærte de deres børn, men de glemte at lære dem det væsentlige, som

er næstekærlighed, men der var heldigvis også børn fra gode hjem, som jeg havde det godt med, ikke mindst med præstens børn.

Mine forældre fik også gode venner, der var venstrefolk, og det skyldtes nok, at de alle hver især var kloge og ærlige folk og havde et godt samarbejde i afholdsforeningen, som far var kasserer for i nogle år.

En skildring af mine 6 søskende!

Min ældste søster Anna var den af mine søskende, som først fandt sig en kæreste. I 1930 kom Anna på Restrup højskole, i nærheden af højskolen lå der en gård, der hed Lille Restrup, og sønnen derfra havde ved landevejen indrettet sig et lille cykelværksted. På højskolen var der mandlige landbrugselever om vinteren, og om sommeren var det pigerne, der var elever, der kunne ofte være brug for en cykelsmed. Den unge mand hed Helge, det traf jo nok, at Anna skulle have lavet et eller andet ved sin cykel. Helge fortalte engang, at han kunne huske, når Anna cyklede med de andre piger forbi ham, og han så efter dem, så skinnede Annas hår så flot i solen, så han blev helt betaget, men efterhånden blev bekendtskabet mere alvorligt. Anna fik så lyst til at vise Helge sit hjem, men hun var ikke videre glad for at skulle præsentere sin kæreste for vores far, og da hun så fandt ud af, at der var en søndag, hvor far og mor skulle i byen, så besluttede hun, at nu skulle Helge med hjem til Kählershøj. Helge havde motorcykel, og der var fint sommervej, så de ankom lidt før middag, men ak og ve, der var sket noget, så far og mor var ikke kommet af sted. Da nu Anna opdagede det, blev hun helt ude af flippen, som man siger, hun får Helge sat ind i tørveskuret og løber ind i køkkenet til mor, Anna siger til mor temmelig højrøstet: ”hvorfors er I hjemme, skulle I ikke i byen”, mor siger til Anna: ”Hvor er Helge”. Da mor får at vide, at han er ude i tørveskuret, går hun ud til ham. Trods det var første gang, hun møder ham, siger hun med stor venlighed: ”Godav Helge og valkommen hær” og rækker ham hånden og forsætter: ”det er val nok skønt I ku kom hjem i sånt godt veejer, kom no mæ eej, vi ska snåt ha mæje”. Helge fortalte mange år senere, at han kunne aldrig glemme, hvor skøn og ligefrem mor kom ham i møde. Vi fik kyllingesteg til middag, og nu sad alle vi rødhåret unger og kikkede på den her fremmede mand, og han følte sig nok noget beklemt, pludselig røg hans kyllingelår ned i hans skød, Jenny grinede højt og sagde: ”no tabt haj lore”, Helge blev nok flov, men mor forstod som sædvanlig at udjævne det pinlige.

Anna og Helge blev viet på Aalborg Borgmesterkontor d. 4. maj i 1934, de ville ikke holde bryllup. De fik en lille lejlighed i Korsgade 44 i Aalborg, som nok var noget af det gamle Aalborg. De boede i stuen i de første år, der var ingen gang eller korridor,

så man gik lige ind i stuen fra trappegangen, der var to værelser og et køkken, og soveværelset lå mellem stuen og køkkenet, WC'et lå på bagtrappen, det skulle de dele med naboen, i det lille køkken var der bord med to gasapparater, og i stuen var der en sort kakkelovn, så nogen luksus kunne man vist ikke sige, der var. Nogle år efter flyttede de op i en anden lejlighed, hvor der var en meget lille korridor, hvor der kun var plads til en person af gangen, det var ikke noget at råbe hurra for. Inden de blev gift, havde Helge fået sig et lille cykelværksted, det lå i en baggård i Aalborg. Vi blev alle inviteret ud at se deres nye hjem. Toilettet var med slip og træk, jeg følte mig lidt bange, når vi trak i snoren, og vandet larmede i cisternen, jeg var dengang 6 år.

3 år efter kom jeg på ferie hos dem og gik ned til Helge hver middag med middagsmad i en madspand. Helge havde fået dårlig mave, medens han var ung karl, så lægen havde sagt, at han skulle spise regelmæssigt og købt franskbrød, for hjemmebagt brød var for tungt, så når Anna og Helge kom hjem til Kählershøj på weekend, så blev jeg sendt hen til bager Johansen for at købe et lille franskbrød, som kun var til Helge, men jeg fik lov til at få endeskiven, som vi på landet kalder for skalki, ih! hvor det duftede og smagte godt, vi fik jo ellers kun hjemmebag, det var nu ellers smagfuldt, men det sjældne er man altid mere glad for at få.

I september 1936 blev deres første barn født, en sød lille dreng, der blev døbt Ove, han var mine forældres første barnebarn, og jeg var nu blevet moster knap 9 år gammel. Jeg blev så glad for Ove, at når Anna og Helge var hjemme på besøg og tog afsted, havde jeg det slemt, jeg stod ude ved møddingen og så bilen forsvinde syd på til Aalborg, så græd jeg af længsel efter min lille Ove, jeg tabte appetitten i de første dage efter. Da Ove blev ½ år blev han fotograferet, og jeg fik lov at vælge et billede, det var første gang jeg fik et fotografi som de voksne, så jeg blev rigtig glad. Under krigen købte Helge en ejendom på Frederikstorv med to opgange, og der fik han en cykelforretning i kælderen, og lejligheden derover blev deres. I 1943 fik de deres datter Jette. I 1992 døde Helge, Jette overtog ejendommen, og i 2000 flyttede Anna på plejehjem og døde i 2001 91 år.

Min storebror Julius.

Vi fik i Kählershøj en ung pige til d. 1. november i 1937, hun hed Karen, hun var fra en lille ejendom nær ved Østervrå, der hed Trekær, hun blev senere kæreste med min storebror Julius, som var hjemme som fodermester, indtil han blev gift med Karen. Da Karen var baptist, blev de viet hos sognefogeden i Østervrå d. 17. november 1940, dengang havde en baptistpræst ingen myndighed til at vie og begrave folk, hvad de har nu. I september 1941 fik de deres landejendom "Abildhaven" i Hæstrup, i februar 1945 fik de deres søn Lejf, som blev deres eneste barn. Deres ejendom havde de frem til året 1994, hvor de solgte den til musikeren Ib Grønbæk. De fik i de senere år en

lejlighed i de beskyttede boliger i Poulstrup, hvor Julius døde d. 5-8-2005, 93 år. Karen bliver 93 næste gang og er stadig klar i hjernen.

Før Karen blev gift med Julius, havde hun plads på en gård nær Stenhøj, der hed "Heden". Hun fik øjenkatar, det var meget smertefuldt, så hun måtte til øjenlæge i Hjørring, jeg tog med hende derop, for efter at øjenlægen havde dryppet hendes øjne, blev hun næsten blind et stykke tid efter, så hun fik svært ved at se, når hun skulle tilbage til rutebilen, så ville det være skønt, at jeg kunne følge hende, det var jeg ikke ked af. Da vi kom til Hjørring, havde vi god tid, så vi kikkede på vinduerne, og da vi kom til en legetøjsbutik, siger Karen til mig, om der var en ting derinde, jeg kunne tænke mig, jo der var et par små sorte dukkesko, som jeg meget godt kunne ønske mig, "jamen så går vi ind og tjøber dem" sagde Karen, så jeg blev glad.

I efteråret 1940 kort før Julius og Karen blev gift, var der Østervrå marked, en nabopige, som var 15 år, spurgte mig, om ikke jeg ville med hende til marked, det havde jeg aldrig været før, så det lød da spændende, jeg spurgte mor, om jeg måtte det, og jeg fik lov. Jeg cyklede hen til hende over middag, hendes mor gav sig til at sige en hel masse til mig om, at jeg skulle se efter hende, for hun var en vild og tosset tøs og dum skur, jeg blev nærmest stum af al den forfærdelig snak, for hvordan skulle jeg på knap 13 år passe på en, der var 15, men Frida var også nærmest ligeglad med alt det, hendes mor sagde, hun stod med et svagt smil om hendes store mund og tykke læber, hun var både af udseende og væsen noget vulgær.

Jeg havde fået 25 øre af mor og havde bestemt mig for, at jeg ville købe mig nogle pærer. Da vi ankom, stod der ved indgangen en og solgte pærer. Da jeg vil købe pærer, siger Frida: "nej vint med det", og så for hun afsted og mig bagefter, da kommer der en pige imod os i samme alder, som siger til Frida: "nåe ændeli kummer do, a hår vint så læng". Jeg kunne nu forstå, at de to havde haft en aftale, som Fridas mor ikke kendte noget til, pigen var fra et hjem, der ikke havde det bedste ry på sig, jeg blev jo kun brugt her, for at Frida nemmere kunne komme hjemmefra. Nu tog de hinanden under armen, og jeg traskede bag efter dem, vi kom til en bod, der solgte lodder, og damen råbte op om alle de store gevinster, man kunne vinde, og i min barnlige naivitet købte jeg 4 lodder til 20 øre, der var tre nitter og en med gevinst, og det var en lille bliknål med en mand, der sad på ryggen af en so, nu havde jeg kun en 5 øre tilbage, så nu kunne jeg ikke købe mig en pære. Pigen, som Frida kendte, sagde højt, at sådan noget spil var bare snyderi, så blev damen i boden gal og råbte, at nu skulle hun få fat i en mand, der kunne smide sådan en fræk tøs ud, så vi skyndte os at komme væk, jeg fandt et sted, hvor jeg købte en lakridspibe for de 5 øre. I det samme forsvandt de to piger, så jeg gik nu alene rundt i lang tid, der var mange telter med forskelligt gøgl, uden for et telt stod der oppe på et podie en ung pige i et silkekostume og sang "Hvor er min kone". Så kom jeg hen til et andet telt, der foran

på podiet stod en udråber med en bokser, og han råbte, at ham, der blandt publikum kunne slå denne bokser ud, kunne vinde 5 kroner, og han tilbød en frisk dame gratis adgang til kampen for at holde denne seddel, mens kampen varede, og pludselig stod Frida oppe hos udråberen og fik sedlen i sin hånd, og med et stort bulldoggrin for hun med ind i teltet, jeg blev nærmest chokeret, og jeg tænkte på, hvad hendes mor havde sagt til mig om, at jeg skulle se efter dej vild tøs. Nu gik jeg rundt og tænkte på, hvad jeg skulle gøre, samtidig begyndte jeg at fryse og føle sult, men så kommer Julius og Karen imod mig, de var ifølge med et andet ung par, som Karen kendte, jeg fortalte så, hvordan Frida havde opført sig over for mig. Karen siger, jamen jeg skulle bare gå med dem og lad hende Frida passe sig selv, jeg skulle da ikke passe på hende, jeg sagde også, at jeg var noget sulten, Julius siger: ”jamen så tjøber vi noe”, og da vi kom til en bod hvor de solgte honninghjerter, købte Julius et honninghjerter til mig, ih! hvor smagte det dejligt. Pludselig kommer Frida imod os med den anden pige under armen, hun griner og råber højt med den store mund, ”nåh er I osse komete te marke”, hun havde ikke tanker for mig mere, det var kun godt det samme. Karen siger, at nu skulle vi hen til en dame, der hed Anna Hejlesen, som hun havde tjent hos, da hun var yngre, nu var hun enke og havde købt hus i byen. Da vi kom derhen, blev der budt på kaffe og kage, jeg fik en citronvand og her var varmt og skønt, så denne dag endte godt for mig.

Jeg tror, det var i sommeren 1942, at jeg var med Julius og Karen til dyreskue i Hjørring, den dag oplevede og lærte jeg noget, som har fulgt mig siden. Der var opstillet skure med toiletter, og efter vi havde spist det medbragte mad, skulle jeg tisse, ja siger Karen: ”men do ska leej toiletpapir på sæje, for der ka kom no der inn er så ræn, så ka maj jo få noe skit på sæe”, og sådan har jeg gjort det siden hen. Karen har altid været proper med både sig selv og sit hjem, og Lejf fik en god pasning med både mad og renlighed, så han var en lækker og sund baby, som man kunne nyde.

Min søster Erna kom på Esbjerg højskole, derefter rejste hun til Aarhus, hvor hun tog plads som husbestyrerinde hos en enkemand. En dag kom der en mekaniker, som skulle ordne mandens bil, han blev budt ind på kaffe. Reparationen på bilen skete over flere gange, den unge mekaniker hed Jens Peter Sørensen, han var medlem af ungdomsforeningen D.S.U., og han inviterede Erna med til en fest i foreningen, senere blev de forlovet. I 1940 flyttede de til Samsø, hvor de blev viet d. 23-2-1940 på Tranbjerg Dommerkontor, de fik deres to ældste piger Gerda og Bertha på Samsø. I 1942 flyttede de til Aarhus, hvor de fik lejlighed i en karre i Højbjerg. Peter fik ansættelse på DSB's Centralværksted og blev senere fastansat og var der, til han som 60-årig gik på efterløn. I 1945 fik de datteren Vibeka. I de år, hvor Scooteren kom frem, det var et moderne køretøj, fik Erna kørekort og købte sig en Scooter, og hun kørte herop til Frederikshavn, og en dag kørte vi to til Lendum og var rundt og

genså de gamle kendte steder fra vores barndom. I 1994 fik de en beskyttet bolig i Holme. Peter døde i 1995, og Erna døde i 2000.

Min søster Gerda arbejdede på Frederikshavns sygehus som køkkenassistent, hun var medlem af en ungdomsforening, hvor hun mødte sin kommende mand Egon Jensen, han var da næsten udlært som guldsmed. Da han blev det, rejste de til København, hvor min søster Gerda fik arbejde på Frederiksberg hospital, og Egon fik arbejde som guldsmed på "Georg Jensen", hvor han var, til han gik på efterløn.

De blev viet d. 18. august 1940 i Lendum kirke, brylluppet blev holdt i vores hjem Kählershøj, det var en dejlig sommerdag, gæsterne var deres forældre og søskende.

De fik en lejlighed på Frederiksberg. I 1942 fik de deres datter Allis, og i 1945 på vores befrielsesdag fik de deres søn Ib. Der skete det forfærdelige og sørgelige, at Gerda blev ramt af en frygtelig sygdom, hvorved hun fik en hjernesvulst, som gav hende grusomme smerter, hun døde på Frederiksberg hospital d. 17-3-1949 32 år, det var en stor sorg for os alle, men især for hendes to børn, som kun var 7 og 4 år. Gerda var et meget blidt og kærligt menneske, som vi alle elskede højt, hun var for god til denne verden, Egon var ikke en god mand, og hans mor var en ren ondskabsfuld heks.

Min søster Jenny kom på Askov Højskole i 1940, der kom mange unge til højskolens arrangementer, blandt andet Jennys kommende mand, som hed Kristian Sørensen og var maler hos sin far i Vejen. Da Jenny var færdig med højskolen, tog hun plads på Vejen kro "Palmehaven" som kokkepige. I 1944 d. 4.1. blev de viet i Budolfi kirke i Aalborg, de fik deres datter Ina i 1944 og deres søn Per i 1946. Jenny arbejdede en del år på Vejen ægpakkeri og blev stærkt arrangeret i fagforeningsarbejdet og blev valgt til formand for deres afdeling i Vejen. De havde ingen børnehave i Vejen, og da der efterhånden kom mange kvinder ud på arbejdsmarkedet, blev det et stort problem at få de små børn passet. Det var et problem, Jenny selv kendte alt for godt til, men der skulle samles stemmer ind, for at det kommunale kunne se bevis på, om det var nødvendigt med en børnehave, så Jenny brugte mange aftener på at tage rundt i de forskellige hjem for at få underskrifter nok, og det fik hun, og en dag blev Vejen Børnehave indviet, og Jenny blev indbudt som æresgæst. I 7 år var hun formand for den kvindelige fagforening i Vejen. Hendes mand overtog sin fars malerforretning og havde den, til han blev syg, han døde i 1997.

I år 2009 d. 22. april blev Jenny 90 år og i 2013 døde hun, en uge før hun fyldte 94.

Min broder Rudolf Martin Nielsen blev uddannet som beslagsmed, han var i lære på Arden Maskinfabrik, men ejeren gik fallit, og Rudolf blev færdiguddannet hos en smed i Aalborg. Han fik arbejde ved et firma nær Gudumholm, hvor han mødte Sofie Leth, hun var fra en landejendom i Gudumholm, de blev viet i Gudumholm kirke, 3. juledag d. 27-12-1945. De flyttede derefter til Frederikshavn, hvor de boede hos vores forældre nogle år, til de fik bygget hus på Toftevej. Rudolf fik arbejde på Houmøllers Jernstøberi.

Sidst i 50'erne solgte han deres hus og købte et nedlagt landbrug i Ravnshøj, hvor han forpagtede jorden ud. Sidst i 70'erne blev Rudolf syg, det var en lammelse i halsmusklerne, efterhånden mistede han stemmen og tyggeevnen og måtte have sondemad igennem næsen, sygdommen hedder i forkortelse A.L.S. De havde 4 børn, Ellis, Leo, Peder, Allan. Ellis havde talt med en mand, som mente, at en læge i Singapore, som kunne behandle forskellige sygdomme med akupunktur, også kunne hjælpe Rudolf, så han kunne blive rask. I dag ved vi, at der er intet, der kan hjælpe.

Først tog Ellis med dem til Singapore og hjalp dem med det engelske sprog, og efter et stykke tid afløste Leo hende. Rudolf kom til behandling med akupunktur, men der var ingen helbredelse ved det, varmen kunne Rudolf ikke klare, så han fik hjertestop og døde. Rudolf blev begravet i den norske kirke i Singapore, hans aske kom hjem, og urnen blev sat ned i urnegrav på Fladbjerg kirkegård d. 26. juli 1980, hvor vi alle i familien var forsamlet ved en højtidelighed ved graven foretaget af præsten, bagefter var vi hjemme hos Sofie og spiste middag, senere kaffe.

Sofie arbejdede i flere år som hjemmehjælper, hun fik en kræftsygdom og døde i august 1996.

Mine ungdomsår fra 1942!

Jeg vil nu forsætte med at skrive om mine erindringer.

Da jeg nu var blevet konfirmeret, skulle jeg arbejde i mit hjem med alt, hvad en tjenestepige skal hjælpe til med på landet.

En dag sagde far, at nu skulle jeg i gang med at malke køer. Jeg kan se i en bog, hvor jeg har skrevet, at tirsdag d. 9. juni 1942 malkede jeg den første ko, og nogle dage efter blev det 4, far gik bagefter op til køerne og malkede dem efter. Foruden de var malket rene, gjorde jeg det hurtigt, så far var tilfreds, kort tid efter malkede jeg 7 køer, og det var to gange om dagen. Malkning var om morgenen kl. 4.30 om sommeren og kl. 5 om vinteren, og hver aften kl. 18. En husmand fra en ejendom, der hed Aggersborg, bragte mælken fra alle bønderne i vores distrikt til mejeriet hver

morgen, så vores karl skulle, med giggen, køre vores spande ned til landevejen i god tid, for så husmanden vores karl komme ned af bakken, så piskede han på sine heste, så han for forbi vores vej i fuld galop, dermed måtte karlen køre hele vejen til Lendum med vores mælk, så denne bonde var ikke just vellidt.

Det blev også mit job at vaske de store mælkespande hver dag, de var tunge, og der var 6 af slagsen, far sagde til mig, at hvis jeg sørgede for at vaske spandene så godt og rene, at mælken gik i første klasse, så skulle jeg få en krone hver gang, og det lød jo lovende, jeg fik ellers ingen løn. Når mælken blev kontrolleret på mejeriet, blev der sat en grøn seddel i klemme ved et af spandelågene, så jeg var godt spændt, til jeg havde læst resultatet, og der stod 1. klasse på seddelen hver gang, men efter et stykke tid blev far ligeglad med at betale mig den krone. En dag, jeg kom ind i stuen og lagde seddelen på bordet og sagde, at mælken var gået i 1. kl., forsatte han med at læse avisen, og samtidig viftede han seddelen ned på gulvet, jeg blev frygtelig såret over sådan en frækhed og nærighed, for når det drejede sig om de fremmede, der skulle lønnes, så var der intet i vejen. Nu gik jeg ud i køkkenet til mor og råbte højt, at når jeg ikke kunne få den krone, jeg var blevet lovet, så var jeg også ligeglad med, om mælken gik i 3 kl., så varede det ikke længe, før han kom ud og smed en krone på køkkenbordet. Jeg prøvede hver dag på at få vasket spandene inden middag, men de skulle tømmes først, så det var ikke lige nemt at få det gjort, de blev vasket i soda, der blev opløst i kogende vand, først blev mælkesien rensset, så blev spandene og lågene skrubbet godt indvendig og udvendig, derefter blev det hele skyllet med kogende vand, så jeg rendte nogle gange ind i køkkenet efter kedelen med det kogende vand, til sidst stillede jeg dem op på spanderækken med bunden i vejret, nu var de garanteret rene.

Efter sådan en omgang havde jeg ondt i ryggen og i mine arme, jeg var lille og tynd, så far kaldte mig for Køhlershøjs bitte mog, men han sparede mig aldrig for hårdt slid, hvorimod hans store søn Rudolf, som han var så stolt af, han skulle ikke op tidlig morgen og malke køer eller vaske spande, det ville nok have været mere retfærdigt, at far kaldte ham for Køhlershøjs store doven mog, for han lavede kun de ting, han havde lyst til.

Sodavandet var hårdt ved mine hænder især om vinteren, så revnede huden, så det blødte, jeg købte i Brugsen Arnisan glycerin med citron, det kunne læge huden, men ak! hvor det sved. En ting angående malkning og det var, at to af køerne havde så meget mælk, at under malkningen måtte jeg springe hen og tømme spanden og fare tilbage til koen og malke den færdig, det skulle gøres hurtigt, for at mælken ikke måtte gå tilbage i yveret. Når mælken kommer ud af patterne, så siger man, at koen giver ned, så gælder det om at malke koen, så hurtigt som muligt.

Min fætter Klaus, som besøgte os i sin ferie så, hvordan jeg stod og vaskede spandene, han blev meget forarget over, at jeg, der var, som han sagde, en lille tynd pige, skulle lave så hårdt et arbejde hver dag, han syntes, det var mere passende, at en af mændene påtog sig det arbejde, men ude på landet var der bestemte meninger om, hvad arbejde en mand ville beskæftige sig med. Klaus fotograferede mig, hvor jeg stod med sækkeforklæde og i fladbundet træsko, mit hår var som en høstak, så jeg protesterede stærkt mod at blive foreviget i den tilstand, men han syntes, at jeg kunne være stolt af, at jeg sled sådan hver dag i mit hjem, dette billede har jeg haft med, når jeg har været på en af vore skoler og fortalt eleverne om at være ung i 40 og 50'erne, så man kan nok sige, at det billede har gjort nogen nytte.

Jeg hjalp mor i huset med rengøring og deslige, og om sommeren hjalp jeg med i høsten, og når roerne skulle tyndes, kunne jeg tjene nogle få øre for hver række, og de var lange, helt fra landevejen og ned til engen nok en kilometer. Far lovede mig penge, hvis jeg skyndte mig, der var et stort areal med roer, og da jeg var færdig, fik jeg 7 kr. 85 øre. Far gav mig 8 kr. og sagde, at jeg skulle huske at give ham de 15 øre tilbage, men han havde også to brødre, som han gav store summer, så snart de bad om det.

Jeg trængte i høj grad til at få en sommerkjole, så jeg aftalte med Anna, at jeg kom ud til Aalborg, så ville hun hjælpe mig, mor gav mig penge til togrejsen til Aalborg. Anna gik med mig hen til en tøjforretning, der hed "Kjærsmølle", som lå på Nytorv, de havde stof, som lå på hylder i ruller, det var ikke meget, der lå på hylderne nu, jeg fik 3 meter silkestof med store farverige blomster, som var moderne dengang, det kostede 4 kr. Vores kusine Ebba fra Støvring var i sylære hos en dame i Aalborg, og hun havde nu ferie, så Anna fik hende til at komme og sy kjolen, men hun lavede en fejl ved halsen på kjolen, så jeg måtte købe en billig broche for at få det til at sidde, men det blev aldrig pænt, Anna gav mig penge til brochen, for jeg havde ikke flere penge. Ebba tog fuld pris i syløn, det vil sige 3 kr., som var prisen hos en dreven syerske, så Anna blev meget skuffet over hende, for hun fik både logi og kosten hos Anna, medens hun syede kjolen, og kjolen var ikke fejlfri, men prisen havde hun selvfølgelig hørt, at damen, hun lærte at sy hos, tog af sine kunder. Til fejlen, hun lavede på kjolen, sagde hun, at jeg kunne bare bruge en pyntenål. Jeg blev efterhånden så ked af den fejl, så det endte med, at jeg pillede sømmen op foran og syede den, så det kom til at sidde ordentlig i halsen. Jeg har aldrig lært at sy, men under krigen omsyede jeg meget tøj, så øvelsen jeg dermed fik, er nu til gavn for os alle i familien i dag.

Jeg har nu fået oplyst, at denne kontrol om, hvilken klasse mælken kom i, skete en gang om ugen, så min ugeløn lød altså på en kr. om ugen, det var, hvad en god socialdemokrat kunne unde sin lille datter, der sled så armene hang hen af jorden, og

ryggen værkede. En gang om måneden var der kontrol om fedtindholdet i hver kos mælk, så gjorde mor kontrolflaskerne rene, da vi havde 24 køer, var der 24 flasker, der stod i en trækasse med hank og 24 rum. Det foregik ved en aftenmalkning i vaskehuset, hvor far med et tyndt glasrør, som hedder pipette, sugede lidt mælk op af hver kos mælk og kom i flaskerne.

Efter min mors død, da vi søskende skulle dele, stod vi og kikkede i en kasse med forskellige ting, blandt andet en kontrolflaske. Rudolf tog den op og på den stod nr. 21, han gav mig den og sagde: ”vil du ikke have den Emma, du har da malket mange køer i Kählershøj”, det måtte jeg give ham ret i, så nu står den oppe i et reolskab her i mit lille hjem på Koktvedvej 51.

Når jeg sad og malkede køerne, så sang jeg de forskellige sange, der var moderne, en del var nok revymelodierne og fra de danske film, jeg syntes at køerne lyttede og gav bedre ned, jo mere jeg sang. Jeg har senere hørt, at der er nogen, der har fået musik i deres kostalde, for det får køerne til at give mælken bedre ned, så der er nok noget om snakken.

Jeg har glemt at fortælle, at da jeg sluttede med at gå i skole, havde jeg et stort ønske om at gå på handelsskole i Frederikshavn, jeg viste nok, at min far ikke ville betale noget til det, men jeg hørte, at min svogers søster i Frederikshavn havde halvplads i huset, så jeg forestillede mig, at hvis jeg fik sådan en plads om eftermiddagen, så kunne jeg tjene til kost og logi og gå i skole om formiddagen, jeg skrev et brev til min søster Erna i Aarhus, hvori jeg fortalte hende det, men jeg skrev også, at jeg vidste nok, at det fik jeg ikke lov til, engang sagde hun til mig, at da hun læste det, da tænkte hun, at det var vel nok synd for mig, men den skolegang, jeg havde haft, var ikke stor nok til, at jeg kunne gå på handelskole, men drømmen var skøn.

Vi havde mange katte, og de kom gerne og satte sig på broen, når jeg var i gang med at malke, for så gav jeg dem mælk i et gammelt fad, nok mere end far kunne lide. En dag fandt jeg på at sende en stråle mælk hen til en af kattene og tænk, den kunne fange strålen og lappede i sig, så det var en lyst, den blev så ivrig, at den stod helt op på bagbenene, jeg passede på, at far ikke kom og så mit kunststykke, for jeg vidste nok, at det var spild af de kostbare dråber, men en dag var jeg så godt i gang, og missen stod på bagbenene og lappede løs, så mælken skummede ned af brystet på den, pludselig kom far fra laden, han stoppede op og udbrød forbavset: ”nej det er da enestående, at det kan lade sig gøre”. Jeg blev godt forskrækket, nu ventede jeg at få en reprimande, men jeg tænker, at han blev så overrasket over, det han så, for han gik bare videre, medens han sagde nærmest til sig selv: ”det var lige godt fantastisk”, men nu ville jeg ikke forsætte med denne leg, selv om katten mjavede til mig fra broen. Så en aften, jeg var godt i gang med at malke, mærkede jeg et krat på mine

fingre, og i samme øjeblik sparkede koen op i min spand, så den røg ned i grebningen, og al mælken flød ned i møget, jeg for op og så, at katten også havde fået et spark og var blevet godt beskidt, jeg måtte malke koen færdig, og derefter hjalp jeg katten, nu var den færdig med at lege tag selv bord.

Der blev oprettet et sognebibliotek i Lendum. Jeg mener, at det var det, som Emil Larsen, i daglig tale post Emil, fik indrettet i sin stue, han var jo en bogens mand. Efter min konfirmation gjorde jeg tit turen hen for at låne bøger, Emil var god til at finde de bøger, jeg kunne lide at læse.

Pastor Larsen havde søgt og fået nyt embede som præst i Als i Himmerland og skulle nu slutte sin gerning i Lendum, og i den anledning blev der holdt en afskedsfest for ham og hans familie. En dag kunne man læse en annonce i avisen, at alle, der ønskede at deltage i denne fest, skulle tegne sig i Brugsforeningen. Afskedsfesten blev holdt d. 8. maj kl. 20 i forsamlingshuset. Da jeg kom ind i forsamlingshuset, var salen fyldt, og alle sad bænket ved de pænt dækkede kaffeborde, jeg følte mig lidt tilovers, men pludselig rejste pastor Larsen sig op og kaldte på mig, han sad selvfølgelig oppe ved hovedbordet, jeg gik derop, samtidig var jeg noget genert, da alle kikkede på mig. Ved siden af pastor Larsen sad brugsuddeler Larsen, pastor Larsen siger til ham: ”der kan vist nok blive en plads her til Emma”, og Brugs Larsen, som vi kaldte ham, siger: ”jo her er skam ingen smalle steder”, så jeg kom til at sidde mellem de to Larsener på denne aften, jeg har senere tænkt, at det kunne være sjovt at vide, hvad nogle af de selvgode mennesker har tænkt i Læm, men pastor Larsen var en meget klog mand og højt hævet over småligheder, jeg hørte pastor Larsen sige dæmpet til brugs Larsen, at i de år, han havde været i Lendum, havde han kun oplevet uvenskab med en person, og jeg var ikke i tvivl om, hvem det var. Det var uden tvivl lærer Nielsen, som talte grimt til præstens Ester om hendes far.

Der blev holdt mange fine takketaler til både pastor Larsen og frue, og de fik en sølvlysestage af menigheden og 6 sølvdessertskeer fra ungdommen i Lendum. Der var ca. 200 deltagere, der var ingen tvivl om, at han var en meget afholdt præst. Hvilken dag, de rejste fra Lendum, vidste jeg ikke noget om, så derfor var det mærkeligt, at den dag og på det tidspunkt, det skete, var jeg i gang med at tynde roer lige ved landevejen, da præstefamilien kørte forbi i bil, og Esther og Eva vinkede og råbte ud af vinduerne: ”farvel Emma”, da blev jeg så ked af det, at jeg fik vand i øjnene.

Efter pastor Larsen kom der en pastor Brøste. Han kom en dag ud til os, og han siger til mor, at han havde som dreng været på ferie hos en onkel og tante, der havde haft Rosendahl, og han havde tit været oppe og lege med mine to ældste søskende. Det havde været dengang, de lige var kommet fra U.S.A., de havde svært med at tale det

danske sprog, han kunne huske, at mor havde bagt citronpai, det havde været nogle oplevelser, han stadig huskede som noget særligt og skønt og spændende.

I juni 1941 blev der i avisen meddelt, at alle personer over 15 år skulle have et legitimationskort, hvori der blev sat et lille foto, der skulle være vellignende. Sådan et fik jeg i 1943. Tyskerne ville føre kontrol med danskerne vel nok på grund af vores frihedskæmpere. Epidemisygdomme blev der også en del af, blandt andet Difteri, så alle blev opfordret til at blive vaccineret, jeg blev det første gang d. 3-3-1944, anden gang en måned efter, den tredje gang året efter, det foregik i Aalborg.

Jeg var meget ked af landmandslivet, det var til tider et hårdt liv, jeg gjorde en del oprør, og enden på det blev, at min søster Anna fandt en plads til mig i Aalborg, lønnen var 35 kr. om måneden, jeg var nu 15 år og skulle møde i pladsen d. 1. november 1943.

Da jeg skulle gøre mig klar til at rejse ud til min første plads, fik jeg lov til at cykle hen til Brugsen og købe en kuffert, den var brun og lavet af noget stift pap, vi var jo kommet så langt hen i krigsårene, at der fandtes ikke meget i butikkerne af den gode kvalitet. Jeg fik ikke, som mine storesøstre, købt tøj til kitler eller forklæder, så jeg måtte nøjes med de skolekjoler, som jeg faktisk var vokset fra, så det var et held, at jeg ikke var vokset, efter jeg var blevet konfirmeret, det eneste jeg købte, var et sølle tæppe, som var lavet af en del genbrugsklude, det hele var så sølle og fattigt.

Jeg rejste ud til Aalborg dagen før den d. 1. Det foregik på den måde, at mor gav mig penge til billetten, far cyklede til Lendum lige inden, jeg skulle afsted, så blev han fri for at betale min billet, godt regnet ud. Jeg gik ned til Løth vejen og tog rutebilen til Hjørring. Da jeg kom til Hjørring, var der ventetid, inden toget til Aalborg kom, jeg mødte en ung mand fra Stenhøj, som jeg kendte, vi kom sådan i snak, så jeg glemte helt at købe billet til toget, pludselig kom toget, jeg sagde hurtigt farvel og sprang op i toget, jeg gik ind i en kupe, der var en plads, hvor jeg satte mig. Da vi havde kørt lidt, kom en togfører og spurgte, om der var kommet nye rejsende, manden, der sad over for mig, sagde nej! jeg blev nærmest stum af skræk, for nu kom jeg efter, at jeg havde glemt at købe billet, og da der ikke kom andre ind på resten af turen, kom togføreren ikke mere, så på den måde kørte jeg gratis til Aalborg, hvad jeg aldrig har gjort hverken før eller siden, men nu havde jeg lidt penge, inden jeg fik min første løn.

Jeg skulle bo hos Anna og hendes mand Helge i Korsgade 44. Anna mente, at hun skulle holde mig i ørerne, for ellers ville jeg nok blive en gadgetøs, det var noget, far bildte hende ind, men jeg har siden tænkt, at han havde nok været bange for, at jeg skulle slægte hans mor og min mormor på, for de fik begge to deres første barn, da de bare var to piger på 18 år og ugifte, men jeg gjorde hans mistro til skamme, jeg var

28 år og gift, før jeg blev mor. Jeg havde fået plads hos et ægtepar, der havde en lille pige på 3 år, der hed Grethe, de hed Christiansen, og de boede i Brandstrupgade ved Møllepladsen, så jeg fik nogle lange traveture frem og tilbage hver dag. Manden arbejdede på et F.D.B. lager, som lå i nærheden, konen havde en lille gartnerbutik i kompagni med sin broders kæreste, den hed "Karotten" Det var ikke nogen god plads, fru Christiansen var meget selvoptaget og ikke så lidt indskrænket, hun var fuldstændig blottet for forståelse for andre. Da jeg nu kom ude fra landet, hvor vi kun havde det almindelige pålæg, som mor lavede, fik jeg en forfærdelig døje med at huske alle de forskellige pålæg og salater, som hun remsede op, når jeg skulle ud at handle. Det skete flere gange, at jeg ikke kunne huske, hvad noget af det hed, så var hun fræk og sagde, at jeg var tankeløs, og til hendes pige sagde hun, at de skulle kalde mig Emma tankeløs, hvis hun selv havde haft noget mere omtanke, så kunne hun have skrevet det ned på en seddel, men det havde hun altså ikke.

Hun var som sagt en meget indskrænket kone, hun mente, at alle unge piger ville stjæle, hun havde til Anna sagt, at hun håbede ikke, at jeg ville stjæle, for hun var sikker på, at den forrige pige havde stjålet et gammelt tæppe, der havde lagt i barnevognen nede i gården. Den samme snak kom hun med til mig den første dag, jeg var der, jeg svarede hende og sagde, at det kunne være en anden, der havde taget det, når det skete nede i gården. Hun gloede ondt på mig, hun mente nok, hun var den klogeste, men hun prøvede at sætte fælder op for mig, og det anede jeg ikke noget om. Når jeg støvede af, lå der altid en hel del småpenge bag fotografierne, som stod på dækketøjskabet, jeg tog pligtskyldig hver dag og flyttede dem frem og tilbage, men det var ret irriterende, så jeg beklagede mig til Anna en dag, "nej!", sagde Anna, "det er vel nok frækt, for det gør hun, fordi hun vil se, om du vil stjæle", jeg blev mere end forbavset, for den tanke at tage noget fra andre lå under min værdighed.

Men den store mistænksomhed, hun led af, skulle jeg en dag igen få at føle. En dag, hvor jeg stod i køkkenet og skrællede nogle runkne æbler, kom hun farende ud til mig og sagde med høj stemme, medens hun så på mig med vilde og stive øjne, at der var blevet en konvolut væk med en stor sum penge. Jeg sagde: "nåh", hun fortsatte med at sige, at det var frygtelig at tage så mange penge, "jamen hvem har da taget dem", sagde jeg. Hun gik ind i stuen og kom ud igen og sagde: "hvis ikke de penge kommer frem, så må vi have fat i politiet", efter den salut for hun ud af døren. Jeg hørte ikke mere til disse penge, men hun havde en bror, der var bilmekaniker, han kom og spiste der hver dag, han var meget venlig, en dag spurgte jeg ham om, hvad der var sket med de penge, åh dem havde hans svoger taget ud af en bog i reolen, hvor de havde lagt dem, uden at fortælle sin kone det. Jeg sagde, at jeg syntes, at det lød noget hårdt, da hans søster råbte op om, at hun ville have fat i politiet, ak sagde han, det skulle jeg ikke tage mig af, for hans søster kunne så nemt blive oprørt, men jeg mente nu nok, at

jeg kunne gøre krav på en undskyldning efter den trussel om politi, men hun var alt for indskrænket og ufin til at indrømme sin grove opførsel.

Den mad, jeg fik der, havde nok sine mangler, for jeg blev så træt og fik nogle store hævede kirtler på min hals, så da jeg kom til lægen, blev jeg sendt ud til tuberkulosestationen, og der fik jeg at vide, at jeg var underernæret, med andre ord kosten, jeg fik, var elendig. Trods det at de havde en grøntforretning, hvor der stod flere kasser fyldt med æbler, fik jeg aldrig et eneste. Deres pige Grete tog flere æbler, som hun bed lidt af, og derefter smed hun det, det blev der aldrig sagt noget til, jeg måtte nøjedes med at spise skrællinger fra de runkne æbler, som jeg skulle skrælle og koge til grød. Efter undersøgelsen skrev lægen en recept på en stor flaske med noget, der smagte forfærdeligt, det var mest levertran, jeg skulle tage en stor skefuld om dagen, og da jeg havde taget så meget, så flasken næsten var tømt var kirtelknuderne væk.

Anna var ikke en, man kunne have det hyggeligt med. Hvis jeg spurgte, om jeg måtte høre noget musik i radioen, blev hun sur og sagde, at det var ikke noget at bruge penge på. Det var nok tilladt hjemme i Käblershøj, for selv om vi lærte at spare, så var det ikke på den slags ting, men Anna var ikke et menneske, der kunne synge og på nogen måde være lystig, alt der blev så gråt og trist, så jeg glædede mig til at få min første løn, men da jeg glad sagde, at når jeg fik min løn, så vil jeg rejse hjem på weekendbesøg, blev Anna straks ond og sagde, at nu skulle jeg ikke begynde at bruge min løn på at rejse, så jeg var nærmest ved at græde, men Rudolf, der var tilstede sagde, at det skulle jeg selvfølgelig gøre, han kunne nok huske, hvordan han glædede sig til at komme hjem første gang, efter han var kommet hjemmefra, så han fik lukket munden på hende, så selv om hun så bister ud, tog jeg hjem på mit første besøg, hvor jeg fik snakket med min mor om alt, hvad jeg har oplevet i den første måned ude i det fremmede.

Jeg husker, hvor ofte jeg savnede det at kunne spørge mor om betydningen af de forskellige nye ting, jeg hørte og så. Engang prøvede jeg at spørge Anna om noget, hun blev gal og vrissede og sagde, at det er ikke noget at snakke om, jeg ved godt, at hun har ikke haft let ved at lære det danske sprog, hun sagde engang, at hun var flere dage om at læse avisen, så hun har også nok været noget ordblind. Med tiden fandt jeg ud af, at Anna var meget skinsyg, det ville havde passet hende bedst at være enebarn, så med hende fik jeg desværre mange triste oplevelser i tiden fremover.

Da vi nærmede os julen, bad de mig i pladsen om at være barnepige om aftenen i et stykke tid, for de to mænd hjalp damerne med at lave juledekorationer til salg, og det foregik i butikken. De kom også hver dag i et lang stykke tid nærmest slæbende hjem med store pakker, og de pralede af, at de købte så mange gaver, så deres skab var ved

at bryde sammen, den gave jeg fik af dem, var det ringeste, jeg har fået foræret af nogen, det var en lille pudderdåse, der var lavet af papmache, jeg har aldrig brugt pudder. Hvis hun havde haft en lille smule tilovers for mig, kunne hun da godt se, at jeg ikke var en sminkedåse, men jeg kunne se, at det var en brugt ting, så det var sikkert noget, hun selv havde haft, som hun ikke brød sig om, så det var godt nok til mig.

Efter julen ville damen ikke ned i butikken, for svigerinden hørte heller ikke til de rare, så når to skrappe flintestene stødte sammen, så slog det gnister, nu blev jeg så sendt ned i butikken, og dermed startede forhørstiden. Når jeg kom ned i butikken, spurgte svigerinden mig, om den anden havde sagt noget og omvendt, men hver gang svarede jeg selvfølgelig, at jeg havde ikke hørt noget, skønt jeg jo nok hørte et og andet, jeg ville ikke bære ved til bålet, og jeg var ikke så grøn og naiv, som de gik og troede, til sidst blev butikken solgt, og jeg sluttede i denne plads, som kun var glædeligt for mig.

Nu skulle jeg have en ny plads, det blev virkeligt noget af en prøvelse. Jeg fik sat en annonce i avisen, hvormed jeg søgte en plads i huset, og der kom flere tilbud, men Anna havde fået den ide, at jeg skulle have en plads ude i Hasseris, for der var det, hun kaldte for herskabshuse, og det mente hun var fine folk, men hun var ikke en god menneskekender. Der kom en mand ude fra Hasseris, og Anna aftalte med ham, at vi skulle komme ud en dag og tale med fru. Jeg må nok sige, at denne frue virkede ikke tiltalende, hun var stor, tyk og uformelig, med et oppustet rødt ansigt og små stikkende øjne, smil forekom ikke nogensinde i hendes ansigt, manden var lille og tynd med en stor kroget næse, hvis indhold jeg med tiden fik et ækelt kendskab til. Anna førte ordet, så jeg blev fæstet dertil og skulle begynde 1. marts.

Mit værelse var nede i kælderen bag vaskehuset, jeg skulle vaske mig i et vaskefad i vaskekælderen, jeg måtte kun bruge toilettet, der var i badeværelset på første sal, for de kunne nok ikke være bekendt at forlange, at jeg skulle forrette mit nødtørft bag træerne i haven. De havde en datter på ni år, som var næsvis og fræk, hvad hun tydeligt lærte af sin mor. Manden hed Lauridtsen og var bestyrer for en chokoladeforretning, der hed ” No Nam”, så der var et par unge damer ansat der. En dag skulle førstedamen, som en af dem blev kaldt, komme hjem til ham, for de skulle lave status, og tosekællingen, som jeg kaldte hans kone, gav mig ordre om, hvordan jeg skulle servere kaffe for dem, for hun ville ikke være hjemme, når den dame kom. Da tiden kom, hvor jeg skulle servere kaffen, blev jeg noget chokeret, for da jeg lukkede døren op ind til stuen, stod manden i tæt omfavnelser med den unge dame, så jeg listede stille ud igen, og så bumpede jeg lidt på døren, inden jeg igen lukkede den op, nu sad de pænt ved bordet, i mit stille sind havde jeg kun foragt for de to mennesker.

Når jeg skal fremlægge et sandt billede af tossekællingen, så var hun som damen i serien "Fint skal det være", hendes far var kun postbud, og hendes brors besøg var hun ikke så glad for, datteren Hanne måtte ikke røre ved ham, for man kunne aldrig vide, hvad det var for nogle kvinder, han havde omgang med, hendes mor så sølle, mager og forslidt ud, både hendes hår og tøj hang elendigt på hende. En søndag, hvor de skulle et sted hen, skulle jeg være hjemme hos deres datter sammen med konens mor. Da fortalte hendes mor mig, at da hun var ung, havde hun haft plads i en af de store villaer i gamle Hasseris, hvor hun skulle pudse kobbergelænderet to gange om ugen og meget andet. Tænk, da jeg en dag fortalte tossekællingen det, var hun så fræk og sagde, at det passede ikke, og det var bare noget, hendes mor sagde til mig, for at jeg ikke skulle være ked af, at jeg kun var tjenestepige, jeg svarede hende og sagde, at jeg troede bestemt ikke, at hendes mor løj, dermed blev hun mig svar skyldig, men hun så bister ud.

Når hun fandt på, at jeg skulle gå ned i haven og sige en besked til hendes mand, så stod hun og lyttede efter, hvordan jeg sagde det, når jeg så kom tilbage, overfusede hun mig med, at jeg havde ikke sagt det, som hun havde, og om jeg ikke var klar over, at det var hende, der var konen i huset, det skete flere gange. Hun bestemte også, hvornår jeg skulle være hjemme om aftenen, og det skulle ikke være senere end ti. Så skete det, at mor kom ud til Aalborg til Anna et par dage, så jeg fortalte hende, at jeg en aften ville ind og hilse på min mor, og da jeg kom tilbage var kl. lidt over ti, tænk den tossede kælling modtog mig i døren med høje råb og sagde, at hun havde tænkt på at ringe til politiet. Jeg prøvede at protestere lidt og sagde, at jeg måtte vel have lov til at snakke med min mor, hvortil hun frækt sagde, at når jeg var tjenestepige hos hende, så bestemte hun over mig.

Det var blevet svært at købe tøj, og en dag ringede hun til en, hun kendte. Da hun kom, fik hun besked på at sætte sig i en stol, den skøre madam var hel oprømt. Jeg fik besked på at dække bord til kaffe, og imens kom hun ind i stuen iført en mørkeblå swagger af noget tyndt stof, og hun gik frem og tilbage, medens hun sagde: "hvad siger du så, hvad siger du så", den anden virkede noget ydmyg og sagde: "næh hvor flot, hvor har du købt den", den skøre svarede hende frækt: "man har jo sine forbindelser", jeg tænkte ved mig selv, føj for at være så led.

Jeg oplevede, at der blev bestilt en vaskekone til at komme en dag og vaske deres snavsetøj, og da satte hun mig til at gøre det mest modbydelige, man kan tænke sig. Manden led nok af næsekatarr, der var en hel spand fuld med hans lommetørklæder, som var fyldt med betændelse og blod, som jeg skulle rense, inden vaskekonen kom. Samtidig sagde hun, at jeg skulle endelig ikke tale med vaskekonen, for hun var en forfærdelig sladderkælling, som rendte rundt med sladder, hun var vel nok bange for, at jeg skulle fortælle et og andet, men det kom jeg til senere hen.

Jeg var efterhånden ganske ulykkelig og ønskede at rejse derfra, så en dag, hvor hun skabte sig, sagde jeg, at jeg måtte hellere rejse, når jeg var så ringe. Så for tossekællingen op og sagde, at jeg var ikke myndig til selv at sige op, for det var jo derfor, at min søster havde været med til at fæste mig til dem. Da så jeg sagde det til Anna, svarede hun mig, at hun ville ikke ud og snakke med den skøre kælling, så mindede jeg Anna om, om ikke hun kunne huske den dag, jeg blev fæstet, at jeg havde sagt, da vi cyklede hjem, at jeg kunne ikke lide den tossekælling. Da havde hun sagt, at det kunne ikke nytte noget, for så kunne jeg aldrig få en plads, og nu kan du se, sagde jeg, hvad jeg nu skal døje med, dertil havde hun ikke noget at sige.

Jeg tog så hjem søndag på besøg, og jeg fortalte mor, hvor frygtelig hver dag var for mig hos den skøre kone, jeg måtte ikke selv sige op. Anna var bange for hende. Så sagde mor, at hun skulle nok ringe ud og sige, at nu skulle jeg hjem. Næste dag ringede mor, jeg tog telefonen, ja sagde mor, lad mig så tale med fru. Da jeg sagde til hende, at det var min mor, der ville tale med hende, tog hun røret og viftede efter mig med hånden, så jeg gik ud i køkkenet, lidt efter hørte jeg, at yderdøren blev lukket med et brag, så var konen gået.

En morgen nogle dage efter, hvor jeg stod ude i køkkenet, kom hun og sagde til mig, at jeg skulle gå ind i stuen til hendes mand, for nu skulle jeg i forhør, jeg tænkte, hvad har jeg nu lavet. Da jeg kom ind i stuen, sad manden ved sit skrivebord, han smilede og sagde, at jeg skulle sætte mig ned, men jeg blev stående og sagde, at hans kone havde sagt, at jeg skulle i forhør. ”Nej, nej. sådan er det da ikke Emma, men hvorfor vil De rejse”, dertil svarede jeg, at jeg ville hjem. ”Jamen er der noget, De er ked af”, jeg sagde igen: ”jeg vil hjem”. Så siger han, om jeg vil have mere i løn, men jeg sagde det samme: ”jeg vil hjem”, nu blev han klar over, at han kunne ikke få mig overtalt til at blive. En dag, hvor jeg kom ned oppe fra og gik ind i stuen, hørte jeg manden råbe ude i deres gang, at nu var det slut med at have ung pige, for de blev helt berygtet i hele nabolaget, og han var også klar, at det var hende og tøsens skyld, at de ikke kunne have nogen piger, så nu var det slut, og så blev yderdøren knaldet i, så jeg gik op ad trappen og ventede lidt med at gå ned igen. Nogle år senere, da jeg boede i København, og hvor jeg fortalte min søster Gerda om denne frygtelige plads, spurgte hun mig: ”Hvor længe var du der”, jeg sagde: ”to måneder”, hvortil hun sagde: ”det var to måneder for meget”. Gerda var en meget klog søster.

Jeg havde nu ikke lyst til at komme hjem igen og malke køer, og Annas begreber om en plads havde jeg ingen tillid til, så på en friftermiddag gik jeg en tur hen i Kildeparken og satte mig på en bænk. Lidt efter kom der en ung pige kørende med en barnevogn, hvori der sad en lille pige, og en større pige gik ved siden af. Da de gik forbi, smilede vi til hinanden, lidt efter kom de tilbage, og så stillede hun barnevognen og satte sig på bænken ved siden af mig, og så fik vi ellers snakket i

lang tid med hinanden. Hun fortalte, at hun hed Emmy, og så lo jeg højt og sagde, at jeg hed Emma, så fik vi begge to en god latter over det, og vi var begge to rødhåret, vi var også lige store både i højde og drøjde og født i samme år. Hun fortalte mig, at hun havde plads i huset ved en købmand ude på Østerbro, og det var deres to piger, hun nu var ude og gå tur med, den lille i barnevognen var knap 2 år, og den store var 4 år.

Nu fortalte jeg hende alt om mig selv og sagde, at jeg var ked af at rejse hjem på landet igen, så siger hun til mig, at hun troede, at hun kunne hjælpe mig med at få en plads i nærheden, hvor hun var, for der var en damefrisør i Finlandsgade, som lå ved Østerbro, og den unge pige, hun havde, var 22 år og skulle nu giftes og havde fået arbejde på Obels. Hun havde fortalt Emmy, at damefrisøren, som hed Inger Lassen og manden Tage Lassen, var meget flinke folk, så jeg blev enig med Emmy om, at hun skulle formidle kontakten mellem fru Lassen og mig, og en aften Emmy skulle være barnepige, havde hun fået aftalt, at fru Lassen skulle komme der og tale med mig, så jeg var spændt.

Jeg glemmer aldrig, da Inger Lassen kom ind ad døren med et glad og venligt ansigt, hun var høj og slank med mørkt hår, og da hun sagde goddag, var det med et fast håndtryk, hun havde lange slanke fingre, som var skabt til det arbejde, hun hver dag sled med. Jeg kan huske, at hun spurgte mig om, hvad jeg fik i løn, og da jeg sagde 35 kr., sagde hun hurtigt, at det rundede hun op til 40 kr. om måneden, vi blev så enige om, at jeg skulle møde hos hende den 1. maj over middag. Nu var jeg glad, jeg husker ikke, hvad Anna havde at sige til det. Tage Lassen var forsikringsmand ved Tryg, og ham kendte Helge, og han syntes godt om ham, så der var ingen kritik at komme med på dette sted.

Den 1. maj vågnede jeg med glæde, for nu skulle jeg endelig slutte med at være hos denne tossede kone. Hun gik og snakkede om, at hun ville binde mig med hundesnoren ude i haven. Jeg plejede at smøre mit brød selv, men nu ville hun smøre det, og da jeg spiste det, kunne jeg smage, at noget af pålægget smagte råddent. Da jeg endelig over middag kunne tage min cykel, kørte jeg derfra med en følelse af så stor en befrielse, som jeg tror en fange føler, når han bliver lukket ud af et fængsel.

Jeg cyklede nu ud til familien Lassen, de havde to drenge, den store hed Per og blev 7 år kort efter, og den lille hed Ole og var 16 md. Jeg kan huske, da jeg mødte fru Lassen første gang og fik at vide, at Ole var 16 md., at jeg spurgte hende, om han var renlig, for jeg havde aldrig passet små børn, som brugte ble, hvortil fru Lassen sagde, at Ole havde været renlig i lang tid, og så fortalte hun mig noget, som vi morede os lidt over, han kunne ikke tale, men hver gang han skulle på potte, så holdt han hånden på sin numse og sagde øh! øh!, det var da ikke til at misforstå.

Jeg blev meget glad for lille Ole, men desværre fik jeg noget vrøvl med Per, og jeg tror det skyldtes hans fars drillerier, som han ville efterabe, så han teede sig, som om han var skør, han gik og sagde underlige lyde til mig og Ole, som endte med, at han sagde tisse prutte bar numse, jeg skulle nok have ignoreret det, men jeg syntes, at det var noget frygtelig snak, han kom med til sin lillebror. Den første aften, hvor vi sad i køkkenet, og jeg gav Ole mad, og Per sad og spiste sin mad, kaldte han på Ole, og da vi kikkede på ham, spyttede han alt, hvad han havde i munden, ind i vores ansigter, jeg råbte højt, og fru Lassen kom med fuld fart ud i køkkenet og greb Per i armen og ud i gangen, hvor hun gav ham klø, bagefter kom han ud til os, lavede ansigt og kom med hans beskidte snak.

I juni måned havde jeg en god oplevelse. En formiddag ringede Anna til salonen og bad om at tale med mig, og Anna sagde, at i en tøjbutik i Algade havde hun set, at de havde nogle pæne sommerkjoler i små størrelser til 60 kr. Fru Lassen stod ved siden af og kunne høre, hvad vi talte om, så fru Lassen sagde, at jeg kunne nok få fri til at tage hen og købe den med det samme, og hun vil give mig penge, da jeg ikke havde så mange. Så jeg fik pengene og skyndte mig hen til butikken og fik købt en lyseblå kjole med små blomster, og den var som syet til mig, så jeg var meget glad, senere fik jeg et par klip klap, som var træsandaler, remmene var af fiskeskind, der var malet røde, de var virkelig smarte.

Emmy Thomsen var fra Flauenskjold, hendes far var chauffør og kørte med Smeds rutebiler, og derved kom jeg sommetider med Emmy hjem til hendes mor, for vi fik gratis kørsel med hendes far, de var stille og rolige mennesker. Nogle år senere læste jeg i avisen, at Thomsen havde jubilæum, og han blev særlig hædret, da han i alle sine år ved Smeds busser aldrig havde haft et uheld med sin kørsel, jeg kan desværre ikke huske, hvornår det var.

Emmy kørte som sagt tur med de to piger om eftermiddagen, det var ofte i et anlæg, som hed Østre Anlæg, det lå tæt ved Østerbro og Finlandsgade, og Emmy siger til mig, at jeg kunne tage Ole med i barnevognen, men da jeg spurgte, om jeg måtte det, sagde Tage Lassen, at det kunne der skam ikke være tale om, for det var alt for farligt. Det skete tit, at der blev skyderi i gaderne, når tyskerne jagtede modstandsfolkene, og Lassen sagde til mig, at hvis jeg kom ind sådan et optøjer, så kunne jeg slet ikke klare to små børn, dårlig nok mig selv. Da jeg fortalte Emmy det, sagde hun, at det var noget værre pylleri at komme med, hvad jeg også syntes dengang, men i dag forstår jeg godt Tage Lassen, det var en meget usikker tid, og Aalborg var en af de byer i Jylland, hvor der skete de fleste gadekampe mellem tyskerne og modstandsfolk. Der var ikke lys på gaden, når der var mørkt, så man fik påbud om at gå med hvide armbind, der var af hvid voksdug, på dem sad der 4 runde mærker af fosforlys, de kunde give lidt lys.

Når Emmy og jeg ville en tur i biografen, så gik vi til 6-forestillingen, så kunne vi være hjemme igen til kl. 8, senere turde vi ikke at være ude, ja selv de tyske soldater var nok bange, for de kom altid flere sammen og gik ude midt på gaden, for biler var der jo ikke mange af.

Vi oplevede en aften, vi gik hjem, at pludselig gik der en mand efter os, og han begyndte at sige en hel masse dumt snak til os, det var ret mørkt, men efter et stykke tid, hvor han stadig kom med alt muligt vrøvl, stoppede jeg op, for nu var jeg blevet rigtig godt gal, og så råbte jeg højt til ham, om han ville slå os ihjel, eller hvad var meningen. Emmy tyssede på mig, for hun var bange, men jeg var rasende på sådan et dumt svin, som jeg også kaldte ham for, og da jeg sagde, at hvis ikke han forsvandt, så ville jeg råbe på hjælp, så for han ind i en port, og vi så ikke mere til ham, men jeg rystede i hele min krop, men det var ikke af angst, det var af raseri. Emmy tog min arm, og hun sagde, at det var vel nok godt, at jeg turde sige alt det til den stodder, jeg sagde til Emmy, at sådan en idiot er gerne mere bange end os, for han er i virkeligheden en fej lort.

Mit arbejde var at passe børnene, gøre rent og købe ind og hjælpe med at lave mad. En dag spurgte fru Lassen mig, om jeg kunne vaske uldtøj, hvortil jeg sagde, at det havde jeg gjort mange gange hjemme i mit hjem. Fru Lassen spurgte så om, hvordan jeg gjorde det, jeg fortalte så, at jeg vaskede det i sæbspåner, og så lavede jeg det første hold skyllevand, der var lunkent vand med lidt eddike i og derefter tre hold lunkent vand og så til sidst rullet ind i håndklæder. Så gik fru Lassen, og lidt efter kom hun med en hel del fint strikket tøj af børnenes, det var gamachedragter og hjelme og flotte trøjer, som hun havde strikket, så sagde hun med et smil, nu tør jeg betro Emma det arbejde, jeg altid selv har måttet lave.

Fru Lassen havde også rost mig til sine kunder, og der skete det, at en dame, der kom og fik onduleret sit hår ved fru Lassen, kom også ind i min svoger Helges cykelforretning, og en dag siger hun til min søster Anna, om ikke det var hendes lille søster Emma, der var hos fru Lassen, jo det var det da, så siger hun, ja de kan tro fru Sørensen, at hun er glad for deres søster, hun siger, at hun har aldrig haft en ung pige, som kan lave så mange ting, og hun er kun 16 år, men hun er jo også fra en gård, og de får lov at lære noget. Anna blev selvfølgelig vældig glad og overrasket, for hun ville helst kritisere og hakke på mig, men nu fik hun en fremmed dames oprigtige mening om mig, og det kunne lukke munden på hende, den pige, jeg afløste, var 22 år og fra byen, så hendes mor havde nok ikke haft brug for hendes hjælp.

Jeg har glemt at skrive om det forfærdelige, der skete med mig den anden dag, jeg var hos Lassens. Jeg boede hos Anna, og da jeg vågnede om morgenen, havde jeg det dårligt i min mave, og et stykke tid efter jeg mødte, blev jeg mere og mere syg og kastede op og havde frygtelige mavekramper, jeg var ked af det, og det var fru Lassen

også, men da jeg havde kastet op et stykke tid, fik jeg endelig fred, og fru Lassen kogte vand, som jeg skulle drikke meget af, hvad jeg nok tror var en god hjælp. Jeg har en vished om, at det var det dårlige pålæg, den skøre kælling i Hasseris havde lagt på maden til mig dagen før, da jeg skulle rejse, så hun nåede at gøre mig ondt lige inden, jeg gik ud døren.

Jeg vil her huske at fortælle, hvad mor senere fortalte mig, om hendes samtale med tosekællingen, da mor ringede derud og opsagde min plads. Mor sagde til hende, at jeg havde nok bedst af at komme hjem igen, og det skal være nu til 1. maj. Så spørger hun mor om, hvordan hun havde det med sine tjenestepiger, mor svarede hende, at hun behandlede dem på samme måde, som hendes egne døtre, og så er de jo altid glade, så fik hun hurtigt sagt farvel. Det mor sagde, var jo rigtigt, for mor var klog, hvad den anden manglede meget i at være. Søndag d. 16. juli tog jeg hjem til Kählershøj på 14 dages ferie, og alle dage var med sol og varme, 3 af mine søstre kom hjem med deres familie, og vi nød kaffen i haven.

Nogle dage efter jeg var taget hjem på ferie, rejste hr. og fru Lassen med deres to drenge til Give, hvor de skulle holde ferie hos Tage Lassens far, der var gift anden gang. Da min første uge var gået, fik jeg et brev fra fru Lassen, de boede på hotel Borgergaarden i Give. Fru Lassen skriver til mig, om jeg mandag d. 31. juli kl. 7.30 vil gå ind til hendes svigermor, som havde mejeriudsalg i Ø. Gravensgade og få nøglen til deres lejlighed og gøre rent i huset og hente potteplanterne hjem fra en dame og cykle ud til hendes fars kolonihave og få blomster til vaserne, købe kartofler, persille, 2 store rødspætter, kærnemælk og flødeskum, middagsmad til mig selv kunne jeg købe hos ”Charly”, alt skulle jeg købe på kredit, så betalte fru Lassen det, når hun kom hjem. Jeg fik alt ordnet og kogt kartofler, stegt rødspætter og lavet persillesovs, så maden var færdig, til de kom hjem ved 20-tiden.

Brevet har jeg stadig, og jeg bliver helt rørt, når jeg i dag sidder og læser det. Fru Lassens far havde en kolonihave, jeg tror den lå i nærheden af Vejgården. Når familien samledes der om søndagen i den skønne sommertid, blev jeg inviteret med, det var en skøn have, der var en legeplads med sandkasse og gynger og mange blomster, især tagetes, som var i alle størrelser og flotte nuancer, det var der, jeg lærte denne smukke blomst at kende. Fru Lassen havde en ældre broder, der var købmand, han havde to piger, der var på alder med mig og en lille dreng, der var på alder med Per, pigerne var både sjove og flinke, vi legede med de små drenge, og gyngerne blev flittigt brugt, det er en tid, der hører til de gode minder fra min ungdom. I sommertiden cyklede jeg ofte ud til haven og fik blomster til fru Lassen, dem pyntede hun stuen med.

Fru Lassen og købmand Pedersen lejede et lille værelse til Emmy og mig hos en fru Schmidt i Finlandsgade, det var et meget lille loftsværelse med et lille skråvindue, værelset var så lille, at der kun var plads til en seng, og for enden af den en lille kommode, som vi deltes om, ja det gjorde vi også om sengen, så det var et held, at vi var to små tynde piger. Når vi opholdt os på værelset, var sengen også siddeplads, men vi havde det meget sjovt.

I 1941 blev alle danskere, der var fyldt 15 år, påbudt at have et legitimationskort med foto, jeg havde fået mit i 1943. Så sker der i 1944, efter jeg havde været hjemme på ferie, og jeg havde fået de forskellige billeder, som min svoger Egon havde taget derhjemme i Kählershøjs have, at jeg en aften, hvor jeg var henne i Østre Anlæg og gik en tur sammen med Emmy, havde billederne i min frakkelomme, hvor jeg også havde mit legitimationskort. Da jeg igen var hjemme, opdagede jeg til min store skræk, at jeg havde tabt det hele, jeg havde siddet på en bænk i anlægget, så der måtte det ligge, jeg gik derhen igen, men der havde været en og taget det.

Næste dag fortalte jeg fru Lassen om mit uheld, og jeg sagde, at jeg var bange for, hvad der ville ske mig, når jeg havde tabt mit legitimationskort, for jeg havde hørt, at det var strafbart, hvis man ikke havde det i orden, men fru Lassen sagde, at det skulle jeg ikke være bange for, nu skulle jeg bare gå hen på politikontoret og sige, som det var, det var noget, der kunne ske for enhver. Det var en god trøst, jeg var dog lidt nervøs, da jeg stod ved skranken, men det var en venlig mand, jeg talte med, jeg havde min sygekassebog med, som han fik, han bad mig om at komme igen senere med et billede, der skulle klipses på kortet. Jeg havde heldigvis et foto, som dog var lidt sløret, men det blev accepteret, og glad var jeg, der blev stemplet erstatningskort på det, for skulle jeg finde det andet, måtte jeg aflevere dette her, det skete dog aldrig.

Jeg havde fri hver anden søndag fra lørdag eftermiddag og hver anden søndag eftermiddag. Indtil det blev vinter cyklede jeg hjem til Kählershøj, når jeg havde fri lørdag eftermiddag og cyklede tilbage til Aalborg søndag eftermiddag.

En lørdag aften fik jeg en stor lyst til at tage en tur ned til Aarhus og besøge min søster Erna og hendes mand Peter, og da jeg vågnede søndag morgen, sagde jeg til Emmy, at jeg ville tage en tur ned til min søster og svoger i Aarhus, jeg ville være hjemme igen hen på aftenen. Jeg cyklede op på banegården og gik ind på godskontoret, for jeg ville have min cykel med toget. Erna og Peter boede ude i Holme, som lå et stykke uden for Aarhus, jeg fik den besked, at det var ikke sikkert, at cyklen kom med toget.

Da jeg ankom til Aarhus ved middagstid, var cyklen heller ikke med, så nu måtte jeg gå ud til Holme, og der var noget et stykke vej derud, heldigvis var der solskin, men de tunge maksimal sko var som blyodder, og de gned store vabler på mine hæle, så til sidst måtte jeg tage skoene af, og blodet løb ned af hælene. Da jeg endelig kom til Holme, gik jeg lidt rundt mellem husene, jeg kendte ikke deres adresse, men så ser

jeg, at bag ved et hus stod der en mælkevogn uden hest, og jeg vidste, at de boede oven på hos en mælkemand.

Da jeg kom ind i gangen, kunne jeg høre en lille pige synge oppe på første sal, det var min niece Bertha, som var en lille glad sanglærke, da jeg var kommet op ad trappen og bankede på, var der rigtignok nogen, der blev overrasket ved at se mig, for de anede ikke noget om, at jeg ville komme og besøge dem. Da Peter ser den forfatning, jeg stod i, fik jeg besked på at sætte mig i en stol, og de gik ud i køkkenet. Lidt efter kom Peter ind med et vaskefad med varmt vand med sæbe og stillede det på en avis på gulvet foran mig og beordrede mig til at sætte mine fødder deri, og da jeg havde fået fødderne tørret godt, satte Peter plaster på mine hæle, derefter kom Erna med mad til mig, jeg fik virkelig en fin behandling. Peter havde gået på samariterkursus, så han vidste nok noget om førstehjælp.

Lidt senere på eftermiddagen begyndte jeg at tale om, hvordan jeg kunne komme ind til banegården og komme med et tog til Aalborg. Da siger Peter, at det skulle jeg ikke tænke på, jeg skulle blive til næste dag. Jeg protesterede noget, da jeg skulle møde i min plads kl. 7, og fru Lassen vidste ikke, hvor jeg var, men Peter sagde, at nu skulle jeg spare mine dårlige hæle i dag, så i morgen tidlig, når han cyklede ind til hans arbejde på D.S.B. centralværksted, så kunne jeg sidde bag på hans cykel, der gik et tog kl. 8.

Da vi næste dag kom ind på banegården, sagde Peter, at når kl. er 8, skulle han nok ringe til fru Lassen og fortælle hende, at jeg var på vej hjem, så nu skulle jeg ikke være nervøs for det. Så tog Peter sin tegnebog op af lommen og gav mig en 5 kr. seddel, jeg protesterede, for det var mange penge, men Peter sagde, at den skulle jeg have, for jeg havde lidt så meget ved denne tur, og du tjener ikke så meget, jeg blev meget glad og takkede for den. Jeg tog så med toget kl. 8, og da vi kom i nærheden af Hobro, kunne jeg nok se, at der lå så mange dele fra et tog rundt omkring, det havde jeg ikke set dagen før.

Endelig var jeg i Aalborg igen, på perronen stod der mange cykler, deriblandt min egen, som jeg tog og cyklede ud til min plads i Finlandsgade. Jeg var noget nervøs for, hvad fru Lassen ville sige til, at jeg først mødte her på formiddagen, men tænk, da jeg havde ringet på, og døren gik op, stod fru Lassen i døren, og hun slog sine arme om mig og råbte højt: ”nej hvor er det godt, Emma, at vi har Dem hjemme igen”. Jeg undrede mig over, at hun var så glad for at se mig igen, men så fik jeg at vide, hvad grunden dertil var. Da jeg ikke var mødt om morgenen til den sædvanlige tid, havde fru Lassen spurgt Emmy, om hun vidste, hvor jeg var, og hun fortalte så, at jeg om søndagen var taget ned til min søster i Aarhus, og lidt efter hørte de i radioen, at toget fra Aarhus til Aalborg dagen før var bombesprængt ved Hobro, 10 mennesker var dræbt og 25 var såret, der blev fortalt, at mange løb chokeret omkring. Først et

stykke tid efter ringede Peter til fru Lassen og sagde, at jeg ville komme med toget i løbet af formiddagen. Fru Lassen var lykkelig for, at Peter havde holdt mig tilbage, og flere gange i dagens løb fik jeg at vide, hvor glade de var, når de så mig gå frisk omkring. Fru Lassen sagde til mig, at jeg måtte love hende, at jeg ikke tog ud på sådan en tur igen, for hun ville blive meget ulykkelig, hvis hun skulle fortælle mine forældre, at jeg havde mistet livet, og så gav hun mig et knus.

Nu vidste jeg, hvor alle de vragdele var fra, som jeg havde set nede i Hobro.

Jeg har tit tænkt, at jeg nok kan takke min svoger Peter for, at jeg her undgik det værst tænkelige, at miste mit liv. Jeg kunne også være blevet såret på sådan en måde, at jeg var mærket for livet, jeg tænker også på det forfærdelige chok, man fik, dengang var der ikke noget, der hed krise hjælp.

Så skete det forfærdelige, at det danske politi blev taget af tyskerne og sendt ned i Frøslevlejren, en del fik held til at flygte til Sverige, og fru Schmidts søn, der var ved politiet i København, flygtede til Sverige, og hans kone og børn kom hjem til Aalborg, så nu måtte de have det lille værelse, fru Schmidt var meget ked af, at det skulle ske, men det var et held, at hendes søn nåede at flygte.

Jeg fik tilbudt af Fru Lassen at sove på salonen, for det var ikke rart at skulle ud og gå på gaden, når det var mørkt. Fru Lassen fik fat i en harmonikaseng, og jeg fik sengetøj hjemmefra. Det gik helt godt, dagene op til jul, hvor hun havde kunder, der kom til langt ud på aftenen, redte jeg min seng på sofaen i stuen og sov der.

Da jeg havde været der i ca. ½ år, sagde fru Lassen, at hun vil gerne give mig 5 kr. mere om måneden, men hendes mand sagde, at de kunne ikke give så høj en løn, men fru Lassen sagde, at hun vil give mig 5 kr. mere hver måned, men det var en hemmelighed mellem hende og mig, og det var jeg selvfølgelig med på. Kort efter begyndte Tage Lassen at give mig en tokrone hver anden søndag, når jeg havde vasket op over middag, samtidig sagde han, at den skulle jeg gå i biografen for, og jeg skulle ikke gemme den, for han vidste nok, at jeg ville passe på pengene, men jeg skulle ikke glemme, at jeg var ung og i den dur, sagen var nok den, at han havde fået dårlig samvittighed angående den løn, han ikke ville give mig. I min glæde over den venlighed fortalte jeg Anna det, og en søndag jeg sagde, at jeg skulle i biografen, stillede hun sig op med lynende øjne og skældte mig ud og sagde, at der var ingen mening i, at jeg brugte de to kroner til biografen, for der var nok noget andet, der var mere nødvendigt at bruge de penge til og mere af den skuffe, men jeg sagde til hende, at så var jeg nødt til at fortælle Lassen, at hun ikke ville have, at jeg gik i biografen for den tokrone, for han havde truet mig med, at han ville spørge mig ud om filmen næste dag. Da hun fik den besked, blev hun både stum og paf, jeg havde en følelse af, at hun var misundelig og skinsyg over Lassens godhed mod mig, det var jo noget, der gik hendes næse forbi.

Jeg vil fortælle om, hvad jeg oplevede en dag, jeg kom cyklende ud af Østerbro, der var så mange togskiner, som gik over vejen, det kunne nok være farligt at cykle der. Da jeg stod af min cykel, kom en dame imod mig, hun stoppede op og sagde: ”Er det ikke Dem, der var ude hos Lauritsen”, ”jo”, sagde jeg. Hun forsætter med, at det var mærkeligt, at jeg var her i Aalborg, når der var blevet sagt til Lauritsen, at jeg skulle hjem til mine forældre, det synes hun ikke, jeg kunne være bekendt. Da hun havde snakket et stykke tid, sagde jeg til hende: ”Nåh, det var Dem, der kom en dag og vaskede tøj, ved De, hvad fruén sagde til mig dagen før, at jeg skulle endelig ikke tale med Dem, for De var en forfærdelig kone, der rendte med sladder fra det ene sted til det andet”. Da hun hørte det, blev hun mere end målløs, jeg måtte le, da jeg cyklede videre.

Ole kunne som sagt ikke tale, da jeg kom til dem, det første ord han lærte, var mit navn. Når han skulle på potte, kom han hen til mig og pegede på sin numse og sagde um a! øh! øh!, efterhånden blev det til æm a. Fru Lassens lillebroder synes, det var sjovt, så når han kom, sagde han drillende, der har vi jo Oles um a, men han fik også lært at sige Emma.

Fru Lassens far var gift for tredje gang, damen var en del år yngre end ham, hun havde en Viktualieforretning på Østerbro, det var ikke så langt fra Finlandsgade, jeg skulle sommetider hen og handle der, så jeg løftede Ole op, og så sad han foran på min mave med sine små arme om min hals, og så løb jeg afsted hen til butikken, og sommetider skulle jeg hen og handle hos købmand Petersen, det foregik på samme måde, der var så nogle af fru Lassens kunder, som lagde mærke til det og talte om det til fru Lassen, der var nogle, som syntes, at det så sjovt ud og sagde, at jeg var som en abemor, der havde sin unge om halsen. En dag siger fru Lassen, at hun mente ikke, at det var godt for mig, at jeg bar på Ole, for det var ikke godt for min ryg, jeg syntes det gik hurtigere på denne måde, men det andet var jo sandt nok.

Fru Lassen havde nok det, man vil kalde en last, og det var cigaretrykning, men hun sled på sin salon fra morgen til aften, så det var nok en afstressning for hende at tage sig en smøg. Det var med cigaretter som så meget andet, at der var mangel på dem, men fru Lassen fik igennem forskellige kunder af og til tilbudt en del cigaretter på det sorte marked, og jeg blev sommetider sendt hen til en adresse efter nogle pakker. Jeg husker særlig en efterårsdag, hvor jeg blev sendt ud til en lejlighed i Jyllandsgade efter nogle cigaretter, der var en forfærdelig storm, og da jeg gik hjem, havde jeg medvind, og stormen var så kraftig, at mine ben blev tvunget til at løbe, og jeg skreg højt af skræk. Til sidst røg jeg ind i en lygtepæl og fik et hårdt slag i maven og i panden, jeg havde med andre ord mistet herredømmet over mine egne ben, med held kom jeg hen i en sidegade og gik langs murene hjem. Tage Lassen var hjemme og så mig, da jeg kom tilbage, han blev hel opbragt og sagde, at der var da heller ingen

mening i, at det skulle være nødvendigt at få de cigaretter for enhver pris, men jeg synes, det var så synd for fru Lassen, når hun altid sled så hårdt.

De få gange, jeg om aftenen skulle være barnepige, kom Tage Lassens mor og var hos os, hun havde et mælkeriudsalg i Øster Gravensgade og var fraskilt Tage Lassens far. Hun var meget flink ved mig, en aften før jul skulle jeg skrive hendes julekort, og bagefter fik vi juleknas, så vi havde det rigtig hyggeligt. Fru Lassen var ikke glad for sin svigermor, for hun mente, at hun gjorde forskel af børnene, at det var Per, der var den foretrukne, det var måske også rigtigt, og det er jo noget, der sårer en mor dybt. Fru Lassens bror havde jo købmandsforretning ude på Hobrovej, og engang om ugen kom der varer fra ham, der var hver gang en stor portion barbersæbe til at vaske uldtøj i.

Når jeg stod i køkkenet og arbejdede, sang jeg ofte, men kom fru Lassen, så holdt jeg straks op, så sagde fru Lassen: ”nej Emma bliv bare ved, det er skønt at høre, at vi har sådan en glad pige”, og Tage Lassen kunne nok også lide det, han syntes, at jeg skulle melde mig til et ungdomskor, der var i Vejgården, men det kunne jeg ikke få mig til at gøre, jeg var frygtelig genert over for det ukendte.

I Aalborg var der en flot restaurant, der hed ”Kilden”, som også havde et smukt anlæg. Under krigen blev der nogle gange lørdag aften spillet til dans, det blev kaldt lieg stow, hvor der blev spillet alle de gode gamle dansemelodier, orkesteret hed Kaj Julians orkester. Min broder Rudolf, som var hos en smed i Aalborg, inviterede mig til sådan en aften, jeg glædede mig meget til denne aften, men så sker det, at lørdagen over middag begyndte biler at køre i gaderne med højtaler på taget, hvorfra der blev råbt, at der var udgangsforbud efter kl. 6 aften, ak hvor blev jeg ked af det. Lidt efter kom Rudolf og snakkede med mig, han kom med den trøst, at næste gang, der blev sådan en aften, skulle vi i Kilden.

Sådan en aften kom jeg også til at opleve. Kilden var et stort sted, foran orkesteret var der et dansegulv, og rundt om i salen var der borde, hvor folk sad og spiste højt belagt smørrebrød, og en lørdag aften var jeg med Rudolf, hans kammerat Kaj og Kajs kusine, vi fik som sagt højt smørrebrød, til hvert stykke smørrebrød skulle tjeneren have et smørmærke der lød på 5 gram, dertil fik jeg en sodavand. Kaj Julian var et godt orkester, Rudolf skiftede til at danse med mig og Kajs kusine, Kaj kunne ikke danse desværre, selv om der var mange mænd tilstede var det utænkelig, at en mand bød en dame op til dans, som ikke var i hans selskab, det kunne en mand kun tillade sig at gøre til et bal ude på landet, der kommer pigerne og karlene også gerne uden ledsager.

Da nu jeg sov hos Lassens og ikke turde gå ud om aftenen, så var jeg næsten i al min tid hos dem, i stuen hos Lassens var der en reol med forskellige bøger, så jeg spurgte,

om jeg måtte læse en af dem, Lassen sagde, at det måtte jeg rigtignok, og han tilføjede, at det glædede ham at høre, at jeg kunne lide at læse bøger, for det kunne han også, og sommetider lånte han nogle til mig på biblioteket. En aften skete der en chokerende ting i stuen, Tage Lassen sad i en lænestol og læste, der stod en læselampe bag stolen, lidt efter rejste han sig og gik ud i korridoren, et sekund efter sprang pæren i lampen med et højt knald og glasstumperne fløj ud i stuen, vi blev alle godt forskrækkede, Tage Lassen fik senere at vide af en elektriker, at grunden dertil kunne være, at der havde været en lille revne i glasset, så der var kommet luft ind i pæren, jeg har aldrig hørt om sådan et tilfælde hverken før eller siden.

Jeg bad ikke fru Lassen om en anbefaling, det faldt mig ikke i tankerne, at det var noget, jeg kunne bruge, men jeg havde en poesibog fra min skoletid, og jeg bad fru Lassen om at skrive i den, hun skrev to steder i bogen, det ene sted er et vers, som er skrevet til mig, som er både varmt og kærligt, jeg bliver rørt hver gang, jeg læser det.

Det lyder sådan:

Lev du muntre raske pige, lykkelig som du er god
glæden aldrig fra dig vige, roser spirer for din fod

glæden aldrig fra dig vige, roser spirer for din fod
Gid held dig følge, på retsinds vej i tidens længde forglem mig ej.

Inger Lassen.

Jeg husker ikke, om jeg fortalte Lassens, at jeg havde fødselsdag juleaften, men jeg fik to fine ting i gave, et stort flot tørklæde, der var gult med mønster og et par skindhandsker, der var med brunt skind i håndfladerne og vaskeskind oven på hånden. Jeg mødte igen 3. juledag, og hver morgen indtil nytår fik vi hjemmebagt franskbrød med andefedt, dertil varm hvidtøl, det var ikke en spise, jeg havde fået før, men jeg syntes det smagte dejligt, der var en anden ting, som var nyt for mig og det var deres juletræ. Tage Lassen sagde til mig, da jeg kom ind i stuen: ”ja Emma, sådan har De nok ikke set et juletræ pyntet”. Det måtte jeg give ham ret i, juletræet var stort og kun pyntet med store sølvkugler og hvide lys, men jeg må nok sige, at det havde en vis skønhed, og jeg forstod også, at det var Tage Lassen, som stod for træets pyntning. Tage Lassen var som ung blevet uddannet som kommis, og når man får en forretningsuddannelse, så lærer man som regel at pynte forretningsvinduer, og det giver et godt øje for det dekorative.

Jeg oplevede en dag noget meget kedeligt. Jeg cyklede ud til Vejgården, hvor jeg skulle ind og købe noget hos en boghandler, og jeg stillede min cykel op af muren og gik ind i butikken. Da jeg kort tid efter kom ud, var min cykel væk, jeg gik ind i porten, for det kunne jo være, at den var blevet flyttet. Jeg spurgte en stor pige, der

løb frem og tilbage på løbehjul, om hun havde set nogen flytte min cykel, så spørger hun, om det var min cykel med den grimme sadel, ja sagde jeg, pigen siger så, at for lidt siden stoppede en lastbil, og en mand sprang ud og tog min cykel og smed den op på ladet og kørte væk i en fart. Jeg var næsten grædefærdig, for nu havde jeg ingen cykel, og jeg regnede ikke med, at der var nogen mulighed for, at jeg kunne få en anden.

Der var oprettet et foretagende, som med forkortelse hed L.A.P., som jeg tror fandtes i de fleste byer i Danmark, de samlede alt form for skrald ind. En dag siger Anna, at hun vidste, at LAP mændene i en gård i nærheden af Obels fabrikker havde samlet cykelstel, som de havde fundet rundt omkring, og hun syntes, at vi skulle gå derhen og se, om vi kunne finde resterne af min cykel, vi gik så derhen en eftermiddag, jeg havde fri. Der var en stor plads i gården, der var indhegnet, den var fyldt med cykler, der var blevet skrællet, det vil sige, at alt brugeligt var taget fra cyklerne, så kun stellet var tilbage. Jeg havde et nummer på min cykel, for ellers ville de ikke uden videre udlevere noget. Anna og jeg fik lov til at gå med ind på pladsen, jeg havde en gammel sadel på min cykel, der var meget slidt, så fjedrene var ved at gå igennem betrækket, pludselig kunne jeg se denne sadel på lang afstand, så jeg nærmest råbte højt af glæde ved dette gensyn, og nummeret, jeg havde på cyklen, var bevis nok, så Anna og jeg tog i hver ende af det rustne stel og bar det hjem. Glad var jeg, og et stykke tid efter lavede Helge min cykel i stand, men nu turde jeg ikke at cykle på den i Aalborg mere.

Under besættelsestiden kom der også nogle butikker, der hed køb og salg, man kunne så gøre et bytte med en ting, man havde, med en anden brugt ting, jeg gjorde også en byttehandel og fik et par gamle støvler, det var nu ikke nogen videre vellykket handel.

Min broder Rudolf var hos en smedemester i Aalborg, hvor han fik sin læretid som smed fuldført, og en dag jeg var henne hos Anna, kom Rudolf glædestrålen og viste os sit svendebrev, så nu kunne han arbejde som udlært smedesvend i hans tid fremover.

Da vi kom til foråret 1945, siger far til mig, at han syntes, at jeg skulle tænke på at komme hjem, der var stærkt tale om, at krigen kunne ende med, at amerikanerne og englænderne vil trænge ind i Danmark og slå med tyskerne ude på markerne. Far viste mig, at han og naboen på gården "Bjerget" havde sat deres karle til at grave et beskyttelsesrum i skellet, som vi kunne gå ned i, hvis det skulle ske med sådan en krig. Jeg fortalte fru Lassen, hvad min far havde sagt, og fru Lassen sagde, at det kunne hun godt forstå, for hun ville tænke det samme, hvis jeg havde været hendes barn, så det endte med, at jeg sluttede hos familien Lassen og rejste hjem 1. april,

men jeg var ked af det, da jeg skulle sige farvel især til min lille Ole. Senere fik jeg at vide, at min veninde Emmy rejste til Sverige, hvor hun blev billettør på bybusser, hun var en frisk pige, som forstod at kridte skoene.

Da jeg kom hjem til mine forældre, måtte jeg atter i gang med at malke køer og hjælpe med det daglige arbejde både ude og inde, men uden løn. Jeg havde aldrig været hos tandlæge, mine tænder var ikke, hvad man kunne kalde for perletænder, og da jeg engang sagde, at jeg vil hellere have kunstige tænder, skældte Anna mig ud og sagde, at jeg kunne komme til at se farlig ud, for det var ikke alle, der var heldig med dem, så det endte med, at jeg fik tid hos tandlæge Fris i Hjørring, det var en ung flink tandlæge, der behandlede mig. Da jeg udtalte mig om, at mine tænder var noget skæve, sagde han: ”Ved De hvad frøken, Deres tænder er charmerende”, det var rigtignok noget af en blomst, han gav mig der.

Jeg skulle derop et par gange, det var et held jeg havde fået lavet min cykel i stand, og den sidste dag, jeg skulle derop, var 4. maj 1945, og da jeg var færdig hos tandlægen, cyklede jeg hen til Julius og Karen i Hæstrup, der skulle jeg være til næste dag. Da Karen og jeg om aftenen stod og vaskede op, og radioen var tændt, kom budskabet, at tyskerne havde kapituleret, så vi blev glædeligt overrasket. Der blev fortalt om mange episoder af de forskellige tyskers reaktioner efter befrielsen, som både var gode og dårlige.

Da jeg skulle op til tandlægen, sagde jeg til far, at jeg måtte have penge til at betale tandlægen, dertil svarede han, at jeg kunne bede tandlægen om at sende ham regningen, tænk den fornærede røv, han synes ikke, at jeg måtte få penge i min hånd.

Nu kom der nye tider for os alle i Danmark, som på mange måder blev en stor omvæltning. Far havde i nogen tid døjet med sin mave, han var også blevet træt af landbruget, det var blevet svært at få dygtige karle, for de fleste af dem havde taget arbejde ved tyskerne på flyvepladsen i Frederikshavn, de lokkede med store penge, så det var kun de dovne, der blev ude på landet.

”Kählershøj” blev nu sat til salg, et stykke tid før den blev solgt, kom der er repræsentant fra et firma, der solgte malkemaskiner. Da det var en ting, der skulle bestilles, og hvor der var en vis ventetid på, før den kunne leveres, fik far den aftale med firmaet, at hvis den nye køber af gården ikke ønskede at overtage dette køb, så måtte salget gå tilbage, men Peter Jensen, der købte Kählershøj, var også interesseret i at få en malkemaskine, så han overtog gerne dette køb.

Der var også nogle i nabolaget, som far ikke havde været på god fod med, men da nu Kählershøj blev solgt, blev far og mor enige om at slå en streg over alt kiv, så alle blev inviteret til afskedskaffe en aften. Da der ikke var plads til alle på en aften, så blev de delt op, så missionsfolkene og lignende kom en aften, og de mere grovkornet

en anden aften, alle sagde tak og kom til den sidste kaffetår, det glædede far og mor at se, at alle ville komme og sige dem farvel.

Søndag d. 1. juli rejste jeg med far og mor ned til onkel Sigvard og tante Julle, hvor vi boede i 2 uger. Far lejede en lejlighed i et hus på Plantagevej, det ejedes af fars grandfætter tømrermester Poul Nielsen.

Far og mor købte så et hus i Frederikshavn, det blev i Læsøgade 9, det bestod af to huse med en gård imellem, i forhuset boede far og mor i stuen, senere, da Rudolf blev gift med Sofie, kom de til at bo på første sal.

I baghuset var der to lejligheder forned og en foroven. 1. september flyttede vi til Læsøgade 9, jeg lånte en lille legevogn og kørte alt mors glas og porcelæn derned, jeg gjorde mange ture fra Plantagevej og til Læsøgade, men så kom det hele også derned uden skår.

Jeg havde tænkt meget på at tage til København, men jeg var ikke meget for at skulle forsætte min ungdom som pige i huset, det var der ikke nogen videre fremtid i, og jeg skrev til min søster Gerda, som var gift og boede på Frederiksberg. En dag fik jeg brev fra Gerda, og hun skrev, at hun havde talt med en bestyrerinde i en Schou butik, det var en udbredt kædeforretning i de danske byer. Hun anbefalede pladsen, og Gerda sendte mig to ansøgningsskemaer, og hun skrev, at jeg kunne øve mig på den ene og skrive rigtigt på den anden og så sende hende den, så ville hun gå ind med den på deres kontor, det gjorde jeg så. Jeg fik som sagt ikke løn i mit hjem, selv om jeg arbejdede lige så hårdt som en fremmed pige, den sidste løn fik jeg hos Lassen, det var officielt 40 kr. men jeg fik jo i al hemmelighed 5 kr. af Inger Lassen, som jeg gemte væk, og jeg besluttede mig for, at de sidste 5 kr. ville jeg gemme, til jeg igen tjente penge.

Det skete så i fredsåret, at der blev påbudt danskerne, at de skulle have alle deres penge vekslet i bankerne. Der var mange, der under de fem besættelsesår havde været værnemagere for tyskerne og tjent store summer og snydt skattevæsenet. Nu var der flere, der fik travlt med at gemme pengene på forskellige måder, nogen købte store mængder af nye møbler, som de så solgte igen til en mindre pris og mange andre fiduser. En dag gik jeg ned til sparekassen og fik vekslet mine 5 kr. Jeg fik nu aftalt med min søster Gerda i København, at jeg rejste derover til 1. november, hvor jeg skulle begynde i en Schou butik som bypige. Gerda skrev til mig, at da jeg ikke havde en karakterbog fra skolen, som vi ikke fik i Lendum skole dengang, så syntes hun, at jeg skulle tage min sidste diktatbog og sidste regnebog med, som jeg havde, da jeg sluttede min skolegang, for så kunne jeg vise den frem, når jeg skulle ansættes. Det blev nu aldrig aktuelt, men jeg fik den besked, at i den tid, jeg var bypige, kunne jeg finde ud af, om det var noget for mig, og de kunne så se, om jeg var noget for dem.

Nu skulle jeg til at starte på et nyt afsnit af min ungdom, vi var alle som sagt mere eller mindre forarmede med vores tøj og deslige, vi havde trevlet de gamle striketrøjer op, farvet og strikket det om flere gange og det samme med omsyning af tøjet, heldigvis blev jeg ikke en af de store. Lige før krigen havde mor fået syet portiere med kappe, der var hængt op i døren mellem de to stuer i Kählershøj, det var syet af fint uldent stof, som var chokoladebrunt.

Da vi nu kom her ned til Frederikshavn, ville mor ikke bruge dem mere. Det var to lange og brede stykker stof, og mor og far blev enige om, at jeg kunne få syet en spadseredragt hos skrædder Jakobsen, så far gik hen til ham med tøjet. Sønnen, som også var skrædder, kunne se, at der var nogle falmede striber på tøjet, men de sendte det ind til et farveri, som de kendte, og da det var ordnet, var jeg henne og fik taget mål til en dragt, som blev syet i sidste mode (swingpjat). Det var en glat nederdel med gålæg med flue, som kun blev syet hos en skrædder og lang jakke med revers, men der var et problem, og det var, hvor kunne jeg få stof til for til jakken, der var ingen steder, jeg kunne købe noget.

Så sagde skrædder Jakobsen, at det betød jo ikke noget, om det var sort, og dermed kom jeg til at tænke på min gymnastikdragt, som var af sort bomuldssatin, nu blev den og bukserne sprættet op, så var den sag klaret. Jeg var lykkelig for den dragt, og året efter fik jeg syet en hue af resterne i en hatteforretning på strøget, det var en skråhue, som var af højeste mode.

Et stykke tid før jeg fik dragten, havde mor købt to store bundter hvidt uldgarn hos fars moster Else i Vrå, hun boede hos sine tre børn, som var ugifte, de havde en landejendom, hvor de havde får, og deres uld blev gjort i stand af moster Else, som kunne både karte, spinde og tvinde uld. Nu var det blevet højeste mode, at vi unge gik med sportsstrømper med klunker i siden, og jeg havde hørt, at en ældre dame, der boede nær Plantagevej, strikkede de flotteste sportsstrømper med snostrikninger og klunker, jeg fik sådan et par strikket hos hende, under dem havde jeg silkestrømper på. Efter jeg var kommet til København, købte jeg et par smarte brune sko og en swingtaske. Når jeg gik på gaden, var der ingen, der kunne se på mig, at jeg for kort tid siden havde været en bondetøs, der havde malket køer på sin fars gård.

Da vi igen havde fået forbindelse med familien i Duluth, sendte de pakker med brugt tøj og forskellige gode ting som kaffe, te og deslige, det gjorde stor lykke, der var en hvid cottoncoat, som passede mig og en trøje, jeg lavede om til en slipover.

Tirsdag d. 30-10-1945 rejste jeg til København, denne dag var der folketingsvalg, og venstrepartiet vandt, og bonden Knud Christensen blev statsminister.

Jeg sagde farvel til mor hjemme i Læsøgade, det var først på dagen og lidt tåget. Far fulgte mig til banegården med min kuffert og min gamle rustne cykel. Jeg kan endnu

huske, at da jeg var kommet et stykke fra huset, kunne jeg høre, at mor sagde højt: ”ha det nu godt Emma”, det virkede lidt vemodigt, men jeg har ellers aldrig følt hjemlængsel, for jeg har altid været stærkt optaget af noget. Da vi kom hen til godsindleveringen, sagde far til mig, at jeg skulle betale for cyklens forsendelse, jeg svarede og sagde, at jeg havde ingen penge, for jeg havde ikke fået løn i den tid, jeg havde arbejdet i Kählershøj, han så ikke glad ud, men måtte nu betale.

Da vi kom ud på perronen, stod Kristian Haven der, han havde engang været karl hos os, vi hilste på ham, han havde fulgt sin broder Thomas til toget. Jeg gik op i toget og satte mig i kupeen, hvor Thomas sad, lidt efter kørte toget, og Kristian vinkede op til Thomas og mig, men far vendte ryggen til toget og snakkede videre til Kristian. Gad vide, hvad Kristian Haven tænkte om ham, men det var måske vrede over, at han skulle betale de 3 kr. til forsendelsen af min cykel, men de 5 kr. fra min sidste løn hos fru Lassen ville jeg gemme så længe som muligt, til jeg igen fik løn.

Thomas Haven, som jeg nu fik følgeskab med, skulle til Fyn, hvor han var forvalter på en stor herregård. Thomas var for et stykke tid siden kommet så frygtelig til skade, så han havde mistet det ene ben fra under knæet, det var sket ved, at da han stod og arbejdede med en kvashugger, ville han med sin ene fod skubbe til et stykke træ i kvashuggeren, den griber foden, der bliver skåret af og noget af benet læderet. Han havde været hjemme på rekreation og skulle nu tilbage til sin plads, som han var så heldig at kunne beholde, selvom han havde mistet benet. Det var aften, da jeg ankom til København, og Gerda stod på hovedbanegården og tog imod mig, det var første gang, jeg så København, det virkede overvældende på mig, for der var en stor forskel på den lille jernbanestation i Frederikshavn og denne banegård. Da vi kom ud på Rådhuspladsen, var der et hav af mennesker, og da det var en valgaften, var der ekstra med folk på gaden, det var imponerende at se lysreklamerne, der kørte oppe på Politikkens hus, det var også nyt for mig. Gerda og Egon havde en treværelses lejlighed med et lille værelse, som jeg fik lov at bo på, der var en divan, for enden af den stod min kurvekuffert. Egon havde et gammelt skrivebord stående, hvor han havde forskellige ting, hvormed han kunne lave smykker, han var ansat som guldsmed hos firmaet Georg Jensen.

Næste dag fulgte Gerda mig hen til Schou forretningen, som lå på hjørnet af Rantzausgade og Griffenfeldtsgade, hvor jeg skulle være bypige indtil nytår 1946. Lønnen var 25 kr. om ugen på egen kost og logi, det blev 100 kr. om måneden, og Gerda sagde, at jeg skulle ikke betale noget, før jeg blev elev. Bestyrerinden hed Annelise Andersen og var kun 24 år, og der var en andensår elev på 19 år, hun var gift med en gadebetjent og hed fru Schjern, jeg blev selv 18 år til jul, men fru Schjern var for mig en ældgammel kone, selvom hun var meget pjattet. Jeg fik lov til at ekspedere nogle kunder i ny og næ, og dermed kunne jeg prøve, hvordan det var at

stå bag disken. Der kom store runde bøtter lavet af krydsfiner fyldt med sæbespåner, som jeg vejede af i to størrelse poser på en lille vægt, og jeg gjorde rent i butikken efter lukketid hver dag.

På hjørnet over for Schou butikken lå der en stor købmand, og kort før jul fik han en sending appelsiner, jeg fik nogle stykker og lidt chokolade, det var en herlig oplevelse. Schou butikken fik en lille sending af dameundertøj og håndklæder, det meste tog frøken Andersen og fru Schjern, men jeg fik to store hvide undertrøjer, som jeg gav mor i julegave, jeg fik to undertrøjer til mig selv og to små håndklæder, det var noget, der faldt på et tørt sted.

En anden gang der kom en pakke tøj til butikken, kunne jeg glæde Gerda med en del undertøj, vi var så nedkørt med alt i vores skuffer og skabe af al slags tøj, så hver en ting af stort eller småt man kunne få, blev modtaget med stor glæde.

Den sidste jul, vi holdt i Kählershøj, var i 1944, jeg satte en harmonikaseng op i stuen ved juletræet, så jeg sov med juletræets duft i næsen.

Nu skulle jeg rejse hjem og holde julen 1945, hvor jeg fyldte 18 år, i Frederikshavn. Det var gråt og regnfuldt, jeg kunne slet ikke føle julestemning, selv om alt blev lavet, som vi plejede, og da vi gik om juletræet, længtes jeg så forfærdelig hjem til Kählershøj, at jeg ikke kunne synge for gråden i halsen. Senere, da jeg fortalte Gerda det, sagde hun: ”tænk Emma, jeg havde det akkurat på samme måde”, og så gav hun mig et knus, Gerda var en meget kærlig søster.

Da vi begyndte på det nye år 1946, skulle jeg så søge plads som elev ved Schou, bestyrerinden frk. Andersen gav mig en fin anbefaling for de to måneder, jeg havde været bypige i butikken, den fik jeg med ind til hovedkontoret, som lå i St.

Kongensgade, og der måtte jeg sidde og vente et stykke tid, så kom jeg ind til en skrap mandhaftig dame med herrefrisure og store hornbriller, hun fik min anbefaling, og da hun havde læst den, kikkede hun strengt på mig og sagde, at alt den ros var næsten for godt til, at den kunne være sand, så jeg blev både flov og genert, men jeg blev ansat som førsteårs elev, lønnen var 147 kr. om måneden.

Gerda sagde, at jeg kunne nøjes med at betale 75 kr. om måneden og ellers hjælpe hende med at pudse vinduer og være barnepige på min niece Allis og nevø Ib, når de skulle i byen om aftenen, men der blev gjort en ændring på læretiden i løbet af foråret, så jeg blev andensårs elev, og derved blev lønnen forhøjet til 175 kr. om måneden.

Min svoger Egon var ikke videre hyggelig at leve under tag med, jeg havde som sagt en gammel cykel, den stod i cykelskuret i gården, og en dag begyndte han at råbe op om, at det var fandeme ikke til at holde ud og se sådan et rustent lig af en cykel stå der i skuret. Da han holdt en pause, tog jeg til genmæle og sagde, at sidste sommer, da jeg boede hjemme i Frederikshavn, var det rustne lig af en cykel betydelig pænere,

og da kom din søster Elly og lånte den flere gange, når hun lørdag aften skulle til bal, og til sidst havde hun den frækhed at smide min cykel ind i gården, hvor det ene hjul var fuldstændigt ødelagt og låsen brækket op, dækket revet itu, og hun kom aldrig og gav mig en undskyldning eller penge til, at jeg kunne få den repareret, så jeg kan takke din søster for, at den ser ud nu, som den gør. Han blev fuldstændig stum, for her fik han en oplysning, han ikke havde regnet med, og lidt efter, da han var gået ud, sagde Gerda til mig, at det var godt, at jeg huskede at fortælle ham det, for han havde altid travlt med finde al den kritik, han kunne sige om vores familie, for han havde en masse, han skulle skjule om hans egen simple familie.

Efter at jeg havde boet i København i et ½ år, skete det, at en ældre herre, som boede i lejligheden på 3. sal, og som var laborant hos en professor inde på Store Kongensgade, kommer en dag ned til Gerda, han var en meget høflig mand, og han siger: ”ja fru Jensen, det jeg vil sige til Dem er kun godt ment”, og det var, at professoren, som han arbejdede hos, havde fået en ny husholderske, som kom fra Køge, og hun havde en cykel, og den var næsten ny, men hun turde ikke at cykle på den her i København, og nu havde hun den stående på sit værelse. ”Hun vil så gerne sælge den, og jeg kan se, at deres søsters cykel ikke er så god mere, og hvis hun ønsker det, kan hun købe en god cykel, der ikke er for dyr”. Gerda takkede ham, og hun mente nok, at jeg ville blive glad for så godt et tilbud, hvad jeg selvfølgelig blev. Samtidig sagde han, at jeg kunne nok få lov at betale af på cyklen, for han vidste nok, at jeg var elev, og det var ikke de store penge, man tjente. Gerda fortalte Egon om det gode tilbud, jeg havde fået, Egon sagde så, at jeg kunne låne hele beløbet af ham, det var 150 kr., og så kunne jeg betale af til ham, nu syntes han måske nok, jeg fortjente lidt venlighed efter den salut, han gav mig om den gamle rustne cykel, som hans søster havde svinet til.

Jeg tog så en dag ind til Store Kongensgade og købte cyklen af husholderen, den var sort og velholdt, laboranten var til stede, og han siger til damen ”Er der ikke også en cykelpumpe”, ”åh jo”, siger hun og henter pumpen. Nu cyklede jeg lykkelig hjem på min nye cykel. Der var stadig mangel på ting, hvad angik cykler, så jeg fik den gode ide at sælge min gamle cykel, så på en fridag trak jeg den hen til en cykelhandler, der lå et stykke forbi Landbohøjskolen. Jeg spurgte ham, hvad han vil give for den, han kom med en blanket og sagde, at han måtte kun købe den af mig, når jeg og en anden havde sat vores underskrift på, at cyklen var min. Jeg svarede ham, at så ville jeg gå hjem til min søster på Bogøvej, jeg fik blanketten og gik, men heldigvis havde jeg altid en blyant i min taske, så jeg gik ind i parken ved Landbohøjskolen og satte mig på en bænk og skrev på blanketten, først min egen underskrift og dernæst Gerdas, men med skråskrift og runde bogstaver, da min egen skrift er spids. Så gik jeg mig en tur og senere hen til cykelhandleren og gav ham blanketten og sagde, at nu havde min søster sat sin underskrift, han kikkede på den og mumlede noget om, at det var vist

rigtig nok, han bød mig 15 kr., og det var jeg meget tilfreds med. Da jeg kom hjem til Gerda og fortalte hende om mit lille nummer, lo hun og sagde, at jeg skulle nok klare mig i fremtiden, jeg syntes nu heller ikke, at det var så ulovligt, det jeg havde gjort, for det gamle rusten lig var jo min ejendom.

I 1946 blev den danske befolkning opfordret til at blive vaccineret mod tuberkulose, som også hed calmette, vi havde mange flygtninge, som nok havde mange sygdomme med sig, jeg tror, vi blev vaccineret på skolen, jeg husker, jeg var med min søster Gerda, og vi stod i lange køer. Da vi kom hjem, var der intet at se på min arm. Bestyrerinden, hvor jeg var, fik nogle store grimme betændte sår, som hun døjede meget med i lang tid.

Dengang var man medlem af en sygekasse og betalte kontingent en gang om måneden, så man havde en sygekassebog, hvor kontingentet blev indført, og da jeg skulle rejse hjemmefra, sagde far til mig, at jeg skulle sørge for, at jeg altid havde min sygekassebog med mig, når jeg rejste ud, for det var min sikkerhed for at få hjælp, hvis jeg blev syg et fremmed sted. Engang jeg var hjemme på ferie, blev jeg syg og måtte have medicin, hvor jeg betalte det hele selv, så da jeg kom tilbage til København, gik jeg op på sygekassens hovedkontor og fik refunderet beløbet. Da så jeg noget, som gjorde et stort indtryk på mig, og det var, at alle de ansatte der på det store kontor var handikappede på forskellige måder, nogen var små med store pukler på ryggen og nogen med klumpfod og benskiner, jeg så ingen, der var, hvad man vil kalde normale. Da jeg kom hjem til Gerda og fortalte, at jeg havde set så mange krøblinger derinde, sagde hun, at jeg måtte ikke kalde dem krøblinge, det lød ikke godt, men man skulle sige, at de var vanføre. Det var et bevis på, at Gerda tænkte altid med hjertet, ikke mindst når hun tænkte på andre.

I sin elevtid blev man flyttet rundt til de forskellige Schou butikker, så jeg var i en på Falkoner Allé og en i St. Kongensgade. Da jeg havde været knap to år ved Schou, blev jeg meget træt af at bo på nåde, Gerda var en meget sød og rar søster, men Egon var ofte ret ubehagelig, så jeg ønskede stærkt, at jeg kunne leje mig et værelse, men det krævede, at jeg tjente en større løn, og efter flere kedelige episoder med den grove og ufine svoger sagde jeg min læreplads op.

Jeg vil fortælle en af de mange onde oplevelser. Det var en fredag aften, hvor jeg kom sent hjem fra arbejdet, der stod gryder med middagsmad på gasbordet, jeg var godt sulten, og da jeg tog lågene af gryderne, var der en lille frikadelle og en stilk af et blomkål, jeg blev så ked af det, at jeg kom til at græde. Gerda kom ud i køkkenet, og hun spurgte mig, hvad jeg var ked af. Da jeg fortalte hende det, gik hun ind og sagde til Egon, hvorfor han havde taget alt blomkålen, han grinede og svarede, at den,

der kom sidst, måtte nøjes med det, der var levnet, ja han var en person, der nød at være ond.

Jeg havde læst meget om den dygtige operettesangerinde Else Marie, og frk. Andersen fortalte mig, at hendes mor havde en skotøjsforretning, som lå skråt over for Schou butikken, og en dag kom hun og gik ind til sin mor. Jeg fik lov til at gå over til butikken, hvor jeg begyndte at kikke på de udstillede sko i vinduet, og pludselig kom Else Marie ud og gik hen til sin bil, og jeg fik damen at se på nært hold, men jeg blev godt skuffet, hendes hår var tyndt og henna farvet, og hun havde et tykt lag sminke i det ansigt, jeg altid havde syntes var så smukt. Damerne var spændt på at høre min begejstring, men den kunne nemt ligge på et lille sted, frk. Andersen sagde: ”ja det er ikke alle, der er smukke på nært hold”, det måtte jeg give hende ret i.

Jeg hørte jo om alt det skønne, der var i Amerika, min mor skulle nu over og besøge vores slægtninge i Duluth Minnesota her i året 1946. Jeg ønskede, at jeg kunne lære det engelske sprog, og da vi kom til efteråret, begyndte A.O.F. at oprette aftenskole på Frederiksberg kommuneskole, hvor man kunne få undervisning i engelsk. Det foregik på denne måde, at man lånte de lærebøger på skolen, man skulle bruge, så underskrev man en låneattest, og ved indskrivning til undervisningen betalte jeg 5 kr., som var det eneste, jeg betalte for 6 måneders undervisning. Jeg gik til engelsk i de to første vintre, det startede om efteråret og varede til april, efterhånden udvidede aftenskolen med flere fag. Jeg var også inde på Nørrebro Teater og se nogle dejlige operetter, der var ”Oklahoma” og ”Annie Get your Gun” sunget af Grethe Thordalh, det var pragtfuldt, og ”Onkel Toms Hytte” med Poul Bundgaard i hovedrollen, han blev senere en meget berømt operettesanger. Hans Kurt og Else Marie var jeg også i teatret og se flere gange, det var hver gang en vidunderlig oplevelse, og min egen lyst til at blive sanger blev så stor, at jeg tog hen til en kammersangerinde Rigmor Storm for at få undervisning. Men jeg opgav det, for en halv times undervisning kostede 5 kr., det kunne min elevløn ikke klare, så jeg var kun til undervisning en gang. Hun sagde, at hun kunne skaffe mig en plads i et kirkekor, hvor jeg nok kunne tjene til undervisning hos hende, men så måtte jeg ikke gå ud på sjov og spas om aftenen, det kunne stemmen ikke tåle, jeg sagde nej tak, jeg følte, at jeg ville være bundet på hænder og fødder, Gerda mente det samme.

Jeg var nu fast bestemt på at slutte min tid ved Schou og få et arbejde, hvor jeg kunne tjene så meget, at jeg kunne betale for et værelse og blive min egen herre, som man siger det. Frk. Andersen syntes, det var trist, at jeg tog den beslutning, hun var bange for, at jeg ville fortryde det, hvad jeg aldrig gjorde. Min første plads var på Schous fabrik, hvor jeg klippede badehætter. Jeg var en tid på porcelænsfabrikken Norden, hvor jeg glaserede kopper til telefonmaster og lysmaster, vi var nogle damer, der

måtte slutte dette arbejde, da vi ikke kunne klare at løfte de tunge kasser med kopperne. Så fik jeg arbejde på et engrosfirma Arbo-Bæhr & Co., hvor der var lager af forskellige sygeartikler, der var også store lagre af alterbrød (oblater), dem tog vi sommetider nogle håndfulde og spiste, men det var som at række tungen ud af vinduet, vi var to unge piger, der sammen, efter ordresedler, hentede varer frem og pakkede dem i kasser.

I 1947 fik jeg arbejde på en konfektionsfabrik i Classensgade, hvor der sad en del damer og syede uniformer, og vi var tre, der var tilskærere, det foregik på maskiner, og stoffet lå i tykke lag. Der var stadig stor mangel på tøj, så strømper og undertøj blev der handlet med på det sorte marked, og en dame på systuen solgte silkeunderkjoler med benklæder. Jeg købte et sæt, det var turkisgrønt og kostede 50 kr., det var dyrt, det kostede normalt 19 kr., men hun var flink, så i første omgang betalte jeg, hvad jeg havde råd til og kunne betale resten senere, så hun fik 30 kr., og lykkelig var jeg. Da jeg sluttede pladsen, var hun på ferie, så jeg glemte helt de 20 kr., men en dag kom jeg til at tænke på fru Pedersen og blev helt flov ved tanken om de resterende penge, så jeg sendte et brev til hende via fabrikken. Deri bad jeg hende om hendes adresse, så ville jeg betale hende, hvad jeg skyldte hende, hun kom en dag hen til Gerda, hun var heller ikke mere i denne plads, men hun var meget overrasket over min ærlighed og roste mig, for jeg kunne, som hun sagde til Gerda, blot være ligeglad, for hun kunne jo ikke melde mig til politiet, da det var hende, der gjorde noget ulovligt, men fru Pedersen var altid så flink og rar, da vi arbejdede sammen. Jeg tog kursus i frisørfaget og fik arbejde på en salon "Kepe" hos fru Knudsen.

Jeg lejede et værelse på Godthåbsvej hos en gammel enke, som hed fru Jystrup. Hun var ondskabsfuld og frygtelig uappetitlig, når jeg tænker på, at hun var 70 år, og jeg er nu 82 år, så tror jeg på, at et ondt og hadsk sind gør et menneske hurtig gammel og affældig. Jeg gav 45 kr. om måneden, det var møbleret og med kakkelovn, så jeg skulle selv købe brændsel, jeg måtte gå i køkkenet og koge vand til te, men ikke lave mad og ellers lidt pjaskvask, så to gange om ugen gik jeg over på Frederiksbergs Svømmehal og tog mig et godt brusebad. Jeg måtte ikke få en nøgle til mit værelse, for det kunne hun ikke lide, men det viste sig, at hun gik og rodede i mine skuffer, når jeg var på arbejde, for jeg gemte mine snore, bånd og papir i min øverste kommodeskuffe, og en dag siger hun til mig, hvad jeg gemte det til, jeg havde i min øverste skuffe. "Hvad siger De", råbte jeg højt, "går De og roder i mine skuffer, når jeg er på arbejde, jeg kan melde dem til politiet", så for hun ind i sin stue og slog døren i, og jeg råbte: "nu forstår jeg nok, hvorfor jeg ikke må få en nøgle til mit værelse", efter den salut så jeg hende ikke et stykke tid.

Men så skete det, at hun blev indlagt på sygehuset, og hendes ældste søn kom og tømte alle hylderne i et skab i køkkenet, hvor jeg havde mit smør og pålæg og brød,

så da jeg kom hjem fra arbejdet, kunne jeg ikke få noget at spise, så jeg ringede på hos naboen, som var visevært, og jeg fortalte fru, at alt var fjernet fra køkkenskabet, og hun sagde, at det var fru Jystrups søn, for han var bare så fræk, men nu skulle jeg vente her, så ville hun ringe til ham, og da hun spurgte ham, om det var ham, der havde fjernet alt i skabene, svarede han, at det havde han lov til, for det var hans mors, dertil sagde hun, at han havde ikke lov til at tage den unge piges mad, hun kommer hjem her og skal have sin aftensmad. ”Åh”, svarede han frækt, ”der var da ikke andet end et par tørre humpler”, så siger fru til ham, at så forstod hun ikke, hvorfor han havde haft så travlt med at fjerne det hele, og hun sluttede med at sige: ”men nu giver vi den unge dame noget i stedet for, og så kan De betale os det”, dermed lagde hun røret og blinkede til mig og sagde, ham skal vi nok få lagt tørt på.

Igennem nogle bekendte fik jeg et værelse ude ved Bellahøj hos en ung kone, der var fraskilt, hun syede hos firmaet Fonnesbech, hun havde en lejlighed på Stærevej nær Nørrebrogade. Hun var næsten aldrig hjemme, da hun rejste rundt med den blinde sanger Johannes Wahl, når han var på turné. Foran stuevinduet var der et lille stykke have, jeg arbejdede lidt med, og der kunne jeg sidde og nyde solen, når den var fremme. Der boede jeg, til jeg rejste hjem til Frederikshavn igen.

Min søster Gerda og min svoger Egon havde den tradition sammen med Egons moster Olga og onkel Alfred at tage ud på Bakken hvert år pinsedag med madkurv, og nu kom jeg med på skovtur, det var en dejlig dag. Moster Olga havde en madkurv, der var fyldt med alskens lækkerier. Jeg fik min mad hos min søster, men moster Olga delte ud af sit overflod, det var en glæde for dem at give vi andre af deres mad, der var store kyllingelår og flere gode ting, de havde ikke selv børn, så vi var næsten som deres børn. Ved indgangen til Bakken var der et serveringstelt, som ejedes af en gammel jomfru, hun var høj og meget mager, men meget venlig, vi kunne sidde der og spise vores medbragte mad og ellers købe det, som vi skulle drikke til maden hos hende, bagefter gik vi rundt på Bakken og prøvede de forskellige former for forlystelser. Onkel Alfred kunne sommetider blive i så godt humør, at det kunne gå over gevind, et år var han en tur oppe i rutschebanen, og da råbte han så højt, at han tabte sine tænder, men fik dem igen, da han kom ned, han puttede dem bare i munden med snavset på. Et år skete der noget meget trist, onkel Alfred gav Allis en tur i radiobil, og da de kom ud derfra, skulle vi hen og drikke kaffe, men onkel Alfred opdagede, at hans tegnebog var væk, så han skyndte sig hen til radiobilerne, hvor de søgte rundt om derinde, men den var selvfølgelig nok fundet af en uærlig person. Onkel Alfred havde desværre taget alle de penge med, som han næste dag skulle købe varer for inde på torvet til sin lille købmandsforretning, som han havde på Rolfsvej, han var nu fuldstændig knust, vi andre var også bedrøvet på hans vegne, så vi syntes alle, at det var bedst at tage hjem. Hvordan han klarede det, har jeg aldrig hørt noget om.

I 1948 skete det forfærdelige, at et modermærke, som Gerda havde på sit ene ben, begyndte at vokse, og en dag hun var nede i kælderen og vaske tøj, havde hun et par gummistøvler på, og da hun kom op fra kælderen, havde støvlens kant gnedet hul på modermærket, så blod og betændelse løb ud, vi blev begge meget forskrækket over det, vi så. Næste dag gik Gerda til sin læge, han sendte hende ind til Finsens, hvor modermærket blev fjernet ved ambulante behandling. Det gik nogenlunde, men da der var gået et stykke tid, opdagede Gerda to store hårde knuder i sin lysken, dem viste hun mig en dag, jeg kom hjem, og hun græd, for hun havde en anelse om, at det var noget, der nok var farligt, for hun kunne huske, at der var nogle patienter, der havde haft noget lignende, da hun havde arbejdet på Frederiksberg hospital, samtidig sagde hun, at jeg skulle ikke sige noget til Egon om det, da han altid var hård og uforståelig, når hun havde et problem, så blev jeg ked af det og ønskede, at jeg kunne sparke ham af hekkenfeldt til.

Gerda gik igen til lægen, og han sendte hende igen ud til Finsens, disse to knude blev også fjernet ambulante, men da havde Gerda det frygteligt bagefter. Da jeg kom hjem fra arbejde, lå Gerda på sofaen og var i en frygtelig smerte, hun græd, for hun havde ventet på mig hele eftermiddagen, det var ellers min frieftermiddag, men fru Knudsen tog den fra mig og sagde, at den kunne jeg få en anden gang. Jeg blev meget ulykkelig på Gerdas vegne, hvad jeg sagde til fru Knudsen næste dag, hun svarede mig med at sige, at det ville også være godt, hvis folk havde en telefon, men det var jo ikke noget folk havde dengang, hvis ikke de havde en butik eller lignende.

Som tiden gik, bredte sygdommen sig i hele hendes krop, og til sidst fik hun en frygtelig hovedpine, som blev værre dag for dag, og i februar 1949 blev Gerda indlagt på Frederiksberg hospital. Nu viste det sig, at hun havde fået en hjernesvulst, som lægerne ikke turde operere, da det ville give flere smerte, så Gerda fik morfin, som kunne lindre hende for de værste smerter, indtil hun døde. Gerda døde d. 17. marts 1949 og blev begravet d. 20. marts 1949. Det gjorde så forfærdelig et indtryk på min far og mor, da de så den grav, Gerdas kiste blev sænket ned i, den var fyldt med vand, og da jeg kom hjem om sommeren 1952, havde far og mor meldt sig ind i ligbrændingsforeningen, de havde også meldt mig ind, så var den sag afgjort.

Det blev en sørgelig tid for mig, jeg tænkte og drømte om Gerda, og alt blev så forfærdeligt trist, og jeg skrev hjem til mor og fortalte, hvordan jeg havde det, så en dag fik jeg brev fra mor, hvori hun skrev: ”Jeg synes, du skal gøre op med, hvad du har derovre og pakke din kuffert og komme hjem Emma, for jeg tror virkelig, at du trænger til luftforandring”, da jeg læste det, fulgte jeg min moders råd, hvad jeg aldrig har fortrudt.

Efter jeg kom tilbage til Jylland, skulle jeg i gang med et nyt afsnit af mit liv. Jeg tog ud til Aalborg, hvor jeg fik plads i en viktualieforretning, der hed "Rejen". Jeg passede butikken og hjalp til i køkkenet, hvor vi lavede de ting, som blev solgt i forretningen, der lærte jeg virkelig at lave mad. Indehaveren var ugift og hed frk. Lauridsen, hun havde været kok et sted i Sverrig. Vi lavede også mad ud af huset, som man sagde, hver torsdag solgte vi enten gule ærter med flæsk og medisterpølse eller grøn kålsuppe med flæsk og pølse, vi startede om onsdagen med at gøre store portioner af grøntsager i stand, det blev færdigt til torsdag middag, og så var der to meget store gryder fyldt med suppe. Folk kom med de forskellige ting, de fik suppen i, og ved siden af fik de, i papir, varm flæsk og pølse, der var stor afsætning på denne gode ret, så der kom en dame denne dag og hjalp os.

Cigarfabrikken Obel lå over for, og hver dag ved 12-tiden gik jeg over med varm mad til to fabriksarbejdere, der stod og ventede i porten. Der kom to hver aften og spiste deres middag i køkkenet, den ene var en ung mand, der var i mekanikerlære, og den anden var en fraskilt kone, som boede på et værelse hos nogle bekendte, jeg tror ikke, at det var lovligt at have bespisning på den måde i køkkenet.

Der blev noget vrøvl med den fraskilte kone, en dag kom hun og sagde til frk. Lauridsen, at hendes pung var blevet væk fra hendes taske, så hun mente, at der måtte være nogen, der havde stjålet den. Hun kom flere dage og snakkede om det, og en dag sagde hun til mig, at jeg måtte da forstå, at det var forfærdeligt at miste alle de penge, hun skulle leve for, og hvis hun ikke fik dem igen, så blev hun nødt til at melde det til politiet. Jeg svarede hende og sagde, at det syntes jeg, hun skulle gøre, så vi kan finde den tyv, samtidig kikkede jeg hende ind i øjnene, så det gav et helt sæt i hende.

Vi så hende ikke i lang tid, men en dag kom hendes yngre søster ind i forretningen, og frk. Lauridsen spurgte om, hvordan det gik med den pung, hendes søster havde mistet. Så siger søsteren, at det havde hun da ikke, for den gamle bøjletaske, som hun altid havde sine ting og pung i, havde hun en aften i deres hjem vendt alt ud af, og da opdagede hun, at foret i tasken var gået fra i den ene side, og der bagved lå pungen med pengene i. Så blev frk. Lauridsen gal og sagde, at så skulle hun sandelig se at komme ind og give os en undskyldning, for hun stod jo og nærmest beskyldte os for at have stjålet hendes pung, men vi så hende ikke mere, alt tydede på, at hun var en sølle person.

Alt det grove køkkenarbejde hver dag blev i længden meget trættende, så jeg sluttede pladsen maj 1951 og tog hjem. Jeg købte Jyllands Posten og fandt deri en annonce om en plads som bagerekspeditrice i Aarhus til d. 1. juni, og jeg lagde billet ind med telefonnummer, og en dag ringede det, og jeg talte med bagerfruen, som hed fru Slot Sørensen, og vi aftalte fæstemålet, som lød på, at lønnen var 225 kr. om måneden

plus kost, logi og hvid kittel en gang om ugen. Butikken var åben om søndagen og lukket om mandagen og fri hver onsdag over middag, og det syntes jeg var fint, og dermed sagde jeg farvel og på gensyn den 1. juni, hvor jeg mødte over middag. Fru Slot Sørensen sagde engang til mig, at hun var ikke bange for, at jeg ville svigte vores aftale, for de havde haft en bagersvend heroppe fra Vendsyssel i to år, han havde været både tro og dygtig, og det tror jeg også, de syntes om mig, for fru Slot Sørensen kom og gav mig en fin anbefaling, da jeg rejste. Bagerforretningen lå i Vestergade i Aarhus, som er noget af den gamle bydel.

Bager Slot Sørensen var en meget dygtig bager, alt var lækkert og godt, så det var en butik med en god handel hver dag, der var to svende i bageriet sammen med Slot Sørensen, den ene svend var også på kost. De havde ikke bydreng, for Slot Sørensen havde, som han sagde, kun dårlige erfaringer med dem, så der var ikke udbringning af brød, men der var nogle ældre folk, som havde svært ved at gå, så jeg tilbød at gå hen til dem med brødet. Søndagen var den store handelsdag, mange havde været inde og bestilt brødet før søndagen, så de forskellige stykker blev skrevet på poserne med deres navn. De forskellige morgenbrød havde forskellige priser, et rundstykke kostede 7 øre og et birkes 8 øre, gærkagerne, som var smørkager og snegle, som vi her kalder jødekager, kostede 10 øre og wienerbrød 12 øre, en wienerstang kostede 90 øre, dengang var der ikke noget, der hed lommeregner, men jeg fik en rutine i at gange og lægge tallene sammen i hovedet, så det gik som en leg, alt kan læres ved træning.

Butikken åbnede kl. 8, og om søndagen stod der en stor kø uden for butikken, når vi lukkede op, nu skulle jeg først have de bestilte poser fyldt, og folk blev sure over, at de skulle vente, når det var blevet betalt. Jeg blev så træt af al den surhed, så jeg sagde til Slot Sørensen, at om søndagen ville jeg møde en time før, altså kl. 7, og få pakket så meget af det bestilte morgenbrød som muligt, inden vi åbnede butikken for kunderne, det var jo betalt, så det var nemt og hurtigt at række poserne over disken. De forskellige syntes, at det var flot, at jeg forærede bageren en time hver søndag, men det var nu mest for min egen skyld. Det var som sagt noget lækkert kage, der blev bagt, og der blev tit af de forskellige kunder bestilt en stor fødselsdagskringle, som de selv måtte hente.

Jeg havde fri hver mandag og hver onsdag over middag. Min søster Erna og min svoger Peter boede i en karré ude i Højbjerg, dem besøgte jeg på mine fridage. Jeg havde nærmest der hos dem et hjem, hvor jeg kom, og vi hyggede os på forskellige måder, deres 3 piger Gerda, Bertha, og Vibeke var små skolepiger, og om vinteren gik de på danseskole, jeg var med til deres afdansningsbal, og Erna havde fået syet nogle rigtige søde kjoler til de tre piger, og det var skønt at se, hvor godt de kunne danse og se Ernas glæde over sine piger.

En gang jeg var hjemme på besøg, fortalte far mig, at han havde købt nogle elektriske vaskemaskiner, som han lejede ud til husmødrene, for han var ked af at være så afhængig af ishuset hver sommer, så det ville han sælge, men indtil da ville han gerne, om jeg ville komme hjem og passe boden, hvad jeg sagde ja til, og lønnen skulle være den samme, som jeg fik nu altså 225 kr. om måneden plus kost og logi. Nu skulle jeg til at sige min plads op, hvad jeg ikke var så meget for, men jeg fik det gjort, og fru Slot Sørensen var da så flink og gav mig en fin anbefaling. Det er en ting, jeg aldrig har villet bede om, hvor jeg har tjent, for jeg synes, det er noget, som dem, man har arbejdet for, skal give en af deres egen fri vilje. Jeg sluttede den 1. juni 1952, som var på årsdagen, hvor jeg var begyndt der.

Erna og Peter var taget med deres piger til Samsø på pinsebesøg hos Peters forældre, der havde et husmandsbrug. Jeg rejste også derover og derfra til København et par dage og så hjem og passede fars ishuse ude ved Møllehuset. Det var et ishuse, der blev godt besøgt, især var der fart på, når de forskellige skoler var på udflugt. Man kunne tydeligt se, at fiskerne i Skagen tjente gode penge, for det var store sedler, Skagens skolebørn kom med. Jeg har ofte tænkt på den 50 øre, som jeg i min barndom havde med på udflugt, som nok gav mig lige så stor glæde, som børnene fik her af alle de penge, de kunne købe for.

Der kom også mange unge mennesker, som købte både is og slik, der kom tre unge mænd, de skulle mest købe tyggegummi, den ene havde et flot sort hår og var meget solbrændt, han hed Holger, og efterhånden kom han mere end de andre, og det endte med, at vi gik aftenture rundt om. Nu er jeg en, der holder meget af dyr og særligt af katte, så skete det en aften, at vi kom gående hen ad et fortov, og på et stakit gik der en kat og mjavede. Nu blev jeg spændt på, hvordan Holger ville opføre sig over for katten, og tænk, han gik hen og kælede for den, medens han snakkede rigtig kissemissesnak til den, så nu havde han vundet mit hjerte, for havde han jaget den væk, så havde han også jaget mit hjerte væk lige på en studs.

Isen, vi dengang handlede med, var Glistrup is. Det var en mejerist, der hed Glistrup, som kom fra Bornholm, han var farbror til politikerens Mogens Glistrup. Glistrup havde et stort mejeri her i Frederikshavn og var en meget flink arbejdsgiver og leverede en meget lækker flødeis. Når far fik meddelelse om en skoleudflugt, fik han bestilt godt med is hjem fra Glistrup.

Vi havde en sjov oplevelse en dag, der kom en ung mand på cykel hen til ishuset, han siger til far, om han ikke havde Rønnebjerg is. ”Nej”, sagde far, ”jeg vil kun handle med varer, jeg er sikker på er top kvalitet, og det er Glistrup is”. Den unge mand blev helt paf og cyklede væk uden et ord, vi morede os over hans reaktion.

Holger og jeg begyndte at komme sammen i sommeren 1952, og vi blev viet d, 20. marts 1955 i Frederikshavn kirke, og vi flyttede ind i vores hus på L. P. Houmøllersvej 49, hvor vores to børn Jan og Dorthe er blevet født, Jan i 1956 og Dorthe i 1961, og vi bor her stadig. Nu forsætter jeg mit liv som hustru og mor.

Emma Marie Madsen født Nielsen